

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
FILOZOFICKÁ FAKULTA
ÚSTAV BOHEMISTIKY

DIPLOMOVÁ PRÁCE

ULIČNÍ NÁZVOSLOVÍ STŘEDOČESKÉHO MĚSTA BENEŠOV

Vedoucí práce: PhDr. Štěpán Balík, Ph.D.

Autor práce: Bc. Ivan Žak

Studijní obor: Učitelství pro střední školy se specializacemi: Anglický jazyk a literatura - Český jazyk a literatura

Ročník: 2.

2024

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem autorem této kvalifikační práce a že jsem ji vypracoval pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu použitých zdrojů.

V Českých Budějovicích dne 29. 4. 2024

.....

Ivan Žak

Tímto bych chtěl poděkovat PhDr. Štěpánu Balíkovi, Ph.D., za vedení práce, za jeho vhledy do dané problematiky a zejména za jeho vstřícný přístup. Dík patří rovněž Státnímu okresnímu archivu Benešov za poskytnutí materiálů nezbytných k vypracování této práce.

Anotace

Tato diplomová práce je zaměřena na názvy ulic a náměstí ve středočeském městě Benešov. Předmětem zkoumání je také jejich vývoj a proměny v průběhu času, a to počínaje devatenáctým stoletím, konče současností. Toto časové rozmezí je rozděleno na kratší úseky, v nichž je pozornost věnována poměru a dělení urbanonym do kategorií orientačních a honorifikačních urbanonym. Cílem je poskytnout vhled do problematiky urbanonymického systému města, stejně tak jako podat přehled o změnách jednotlivých názvů.

Abstract

This thesis is focused on the names of streets and squares in the town of Benešov in Central Bohemia. Attention is also paid to the development and changes of these names in time, starting in the nineteenth century, ending with the present time. This range is further divided into shorter segments in which attention is paid to the ratio of the urbanonyms and their classification into the categories of orientational and honorific urbanonyms. The aim of this thesis is to provide insight into the urbanonymical system of the town, as well as give an overview of the changes of individual names.

Obsah

Úvod	8
Metodologie	10
1 Teoretická část	13
1.1 Obecná onomastika	13
1.2 Historie onomastiky v českém prostředí	14
1.3 Toponomastika	18
1.4 Urbanonymie	19
1.5 Honorifikační motiv	20
1.6 Pravidla pro názvy ulic	23
2 Historie města Benešov	24
3 Výzkumná část	27
3.1 Periodizace urbanonym	27
3.2 Členění urbanonym	27
3.3 Devatenácté století	29
3.3.1 Orientační urbanonyma	29
3.3.2 Honorifikační urbanonyma	33
3.3.3 Shrnutí	34
3.4 Období mezi válkami	36
3.4.1 Orientační urbanonyma	36
3.4.2 Honorifikační urbanonyma	40
3.4.3 Shrnutí	46
3.5 Období druhé světové války	49
3.5.1 Orientační urbanonyma	49
3.5.2 Honorifikační urbanonyma	53
3.5.3 Shrnutí	56
3.6 Období socialismu	59
3.6.1 Orientační urbanonyma	60
3.6.2 Honorifikační urbanonyma	63
3.6.3 Shrnutí	75
3.7 Současný stav	79
3.7.1 Orientační urbanonyma	79

3.7.2 Honorifikační urbanonyma.....	84
3.7.3 Shrnutí	92
Závěr	96
Literatura.....	102
Přílohy	110

Úvod

Tato diplomová práce se zaměřuje na uliční názvosloví města Benešov a jeho vývoj od první poloviny 19. století do současnosti. Cílem je vytvořit přehled o tom, jak a proč se proměňovaly v průběhu času názvy ulic a náměstí. Zároveň je záměrem sledovat obecnější vývojové trendy v rámci republiky a pozorovat, jak se promítají na tomto konkrétním případě. Skrze to by měl být zároveň poskytnut vhled do problematiky urbanonymického systému města. V závěru práce je též obsaženo porovnání s urbanonymickým systémem města Sedlčany na základě bakalářské práce Ivana Žaka *Urbanonyma v Sedlčanech*.

Práce je rozdělena na celkem tři části. V první, teoretické části, pojednáváme o problematice české onomastiky, dále o jejím vývoji a postavení na pomezí jazykovědy a pomocných věd historických. Rovněž je zde pozornost věnována bližšímu rozdělení tohoto vědního oboru; obzvláště velký důraz je kladen na toponomastiku, resp. urbanonymii. Stěžejním zdrojem informací o onomastice a jejím vývoji je *Úvod do obecné onomastiky* Rudolfa Šrámka, potažmo jeho příspěvek o onomastice v rámci *Kapitol z dějin české jazykovědné bohemistiky*; dále příspěvky na internetovém *Novém encyklopedickém slovníku češtiny* od Jany Pleskalové. Poznatky o toponymii a urbanonymii byly čerpány zejména z knihy Jaroslava Davida *Smrdov, Brežněves a Rychlonožkova ulice: kapitoly z moderní české toponymie: místní jména, uliční názvy, literární toponyma* a z monografie Martiny Ptáčnickové *Mezi Stalinovou třídou a Husákovým tichem: kapitoly z pražské toponymie*. Součástí tohoto oddílu diplomové práce jsou také pravidla pro psaní názvů ulic.

Ve druhé části se zaměřujeme na historii Benešova, jeho nejasný počátek ve středověku a s ním spjaté pojmenování města. Z konkrétních kusů materiálních pozůstatků historie, promítajících se do urbanonymického systému, zmiňme například dnešní zbytky někdejšího minoritského kláštera na Karlově či výstavbu železnice v druhé polovině 19. století.

Třetí částí je výzkumná část zaměřená na konkrétní urbanonyma v průběhu dějin. Uvádíme zde dělení urbanonym v rámci Benešova podle základní dichotomie – orientační urbanonyma a honorifikační urbanonyma; obě tyto skupiny jsou dále děleny na upřesňující podkategorie. Zkoumaný časový úsek, tj. od 19. století do současnosti, je rozdělen na pět období

vycházejících ze změn politických režimů na našem území. Každé období obsahuje dílčí shrnutí včetně tabulek a grafů.

Metodologie

Cílem práce je poskytnout vhled do problematiky uličního názvosloví města Benešov a zaznamenat vývojové trendy s ohledem na honorifikační a orientační pojmenování. Zjištění jsou v závěru porovnávána se zjištěními z bakalářské práce *Urbanonyma v Sedlčanech*.

První, teoretická část práce je zaměřena na onomastiku a obzvláště urbanonymii v českém prostředí. Urbanonyma jako taková dělíme na dvě základní kategorie – orientační a honorifikační. Orientační urbanonyma jsou rozdělena na několik dílčích podkategorií vycházejících z evropského modelu, který rozlišuje čtyři typy pojmenovací motivace (obyvatelstvo, poloha, směr, tvar). Za účelem snazší kategorizace orientačních názvů jsme přidali ještě jednu vlastní kategorii (specifická vlastnost). Dělení honorifikačních urbanonym z větší části přebíráme z diplomové práce Terezy Nýdlové *Urbanonyma v Českých Budějovicích*, v níž třídí honorifikační názvy na čtyři základní podkategorie (deantroponymická, detoponymická, deapelativní, dechrématonymická). Dvě z těchto podkategorií jsou dále upřesněny – deantroponymická honorifikační urbanonyma dělíme na názvy podle osobností kulturního či vědeckého světa, názvy podle osobností starší historie, názvy podle osobností světa politiky a názvy podle osobností spjatých s Benešovem; dechrématonymická honorifikační urbanonyma dělíme na názvy podle historické události, názvy podle abstraktního pojmu spjatého s historickou událostí a názvy podle instituce, organizace. Ne vždy je jednoznačné, do které kategorie urbanonyma spadají, protože mohou vykazovat známky dvou či více dělení. V takových případech jsme zvolili jednu z možných kategorií pro jednoduchost a přehlednost.

Druhou část práce představuje historie města Benešov od počátku do dnešní doby. Je zde popsán vznik města, jeho rozrůstání, dále také sepětí Benešova s nedalekým Konopištěm, které se též promítá v uličním názvosloví. Pokud není uvedeno explicitně jinak, pro tuto část čerpáme veškeré informace z *I. dílu Inventáře 1489–1945 (1953)* nacházejícího se ve Státním okresním archivu Benešov.

Třetí, výzkumná část je zaměřena na konkrétní názvy města Benešov a jejich dělení do vymezených kategorií. Je zde věnována pozornost poměru orientačně a honorifikačně motivovaných názvů a vývoji tohoto poměru v průběhu dějin. Obecné trendy tohoto vývoje jsou popsány například v knize Jaroslava Davida *Smrdiv, Brežněves a Rychlonožkova ulice*. Zde nalézáme tezi, že honorifikační motiv dosáhl svých vrcholů ve spojitosti s nedemokratickými

politickými režimy 20. století; cílem diplomové práce je tedy také pozorovat, zda uliční názvosloví města Benešov potvrzuje tyto trendy. Výzkumnou část taktéž dělíme na celkem pět období zkoumaný časový úsek. Za počáteční bod považujeme rok 1840, z něhož pocházejí *Císařské povinné otisky stabilního katastru 1:2 880*. Urbanonyma zaznamenaná na tomto plánu města tvoří výchozí systém uličního názvosloví, který je doplněn ještě plánem z *Katastrálních map 1:2 880 evidenčních* z roku 1899. Dohromady tak představují kostru období, které jsme nazvali Devatenácté století, byť název není zamýšlen jako striktní označení let 1801–1900, nýbrž jako časový úsek s přesahem do období první světové války. Další je pak Období mezi válkami, které zhruba označuje rozmezí let 1918–1939. Hlavním zdrojem urbanonym pro toto období je plánek města, který však nemá přesnou dataci, domníváme se však, že pochází ze 30. let, případně z období těsně po druhé světové válce, kdy se názvy vrátily ke své předválečné podobě. Pro obě tato období navíc využíváme ve velké míře k objasnění pojmenovacích motivací jednotlivých názvů příspěvku F. V. Mareše ve *Sborníku vlastivědných prací z Podblanicka* z roku 1958 *Názvy ulic a náměstí města Benešova*. Tento text také obsahuje kusé informace o názvech před rokem 1840, které, pokud jsou známé, zaznamenáváme k jednotlivým urbanonymům. Co se týče zápisu názvů ulic, vycházíme z jejich zápisu v daných mapách. Je-li v mapě ulice pojmenovaná kupříkladu po Miroslavu Tyršovi zaznamenána jako *ulice Mir. Tyrše*, používáme právě tento zápis.

Další období vymezuje druhá světová válka. Ačkoli nemáme k dispozici plánek města z válečných let, díky písemným materiálům ve Státním okresním archivu Benešov máme informace o přejmenovávání jednotlivých ulic, jednotlivé písemnosti jsou zahrnuty v přílohách za seznamem zdrojů. Toto období je navíc specifické tím, že město částečně spadalo do Výcvikového prostoru Waffen-SS Čechy, jehož velitelství sídlilo na nedalekém Konopišti; nacházíme zde jak názvy v německém jazyce, tak názvy se značným ideologickým nábojem. Po druhé světové válce následuje poněkud delší období, jež jsme zjednodušeně nazvali Období socialismu. Hlavním zdrojem jednotlivých urbanonym se stal plánek města z roku 1982, kusé poznatky jsou však také dostupné v příspěvku do *Sborníku vlastivědných prací z Podblanicka* od F. V. Mareše z roku 1958. Obdobně tomu je i v posledním období, pojmenovaném Současný stav, v němž vycházíme z nynějších map města. Informace vysvětlující jednotlivé pojmenovací motivace urbanonym v těchto obdobích získáváme mimo jiné také z internetových zdrojů, které jsou zahrnuty v seznamu zdrojů za použitou literaturou.

Každé období obsahuje shrnutí, v němž popisujeme jednotlivé trendy, dílčí specifika. Zahrnuli jsme sem také tabulky a grafy znázorňující poměry orientačních a honorifikačních urbanonym pro dané období, ale i grafy znázorňující četnost jednotlivých podkategorií. V závěru práce shrnujeme zjištěné poznatky, identifikujeme vývojové trendy urbanonymického systému a podáváme obraz uličního názvosloví města Benešov v průběhu posledních přibližně sto osmdesáti let. Součástí závěru je také srovnání uličního názvosloví města Benešov s uličním názvoslovím města Sedlčany. Toto město bylo zvoleno zejména pro specifickou skutečnost, že se nacházelo během druhé světové války ve výcvikovém prostoru SS-Truppenübungsplatz Böhmen. Území tohoto prostoru zasahovalo též do západní části města Benešov, města tak měla do určité míry podobný osud během druhé světové války. Město Sedlčany též v průběhu zkoumaných období mělo povětšinou podobnou velikost, s čímž souvisí též celkový počet urbanonym.

1 Teoretická část

1.1 Obecná onomastika

Onomastika je vědní disciplína zabývající se vlastními jmény jakožto prvků jazyka, v odborné terminologii je označujeme slovy *onyma* nebo *propria*. *Propria* stojí v protikladu k apelativům, tj. jménům obecným, protože označují konkrétní, individualizované objekty (Šrámek, 1999, s. 11), tedy tzv. onymické objekty. U *propríí* pozorujeme tři funkce – individualizaci, diferenciaci a „lokalizaci“, jinými slovy zařazení pojmenovaného objektu do určitých vztahů, kupříkladu historických, sociálních či ekonomických. Samotný objekt pak může být reálný (např. spisovatel Karel Čapek, město České Budějovice), nereálný (např. princ Bajaja, pes Kerberos), ale může být také jevem (typicky významné dny, např. Nový rok). Dále rozdělujeme objekty jednodenotátové, které pojmenovávají neopakovatelnou individuální skutečnost (např. prezident Beneš), a vícedenotátové, případně mnohodenotátové, jejichž *proprium* označuje více druhově stejných či rozdílných skutečností (Šrámek, 1999, s. 13). Pro ilustraci druhově stejných objektů poslouží příjmení Novák, jehož nositelů v rámci České republiky najdeme několik desítek tisíc; pro ilustraci druhově rozdílných objektů využijme *proprium* Praha, jímž označujeme hlavní město České republiky, ale také třeba hotel v Krkonoších či vrch v Brdech.

Jak již bylo řečeno, předmětem zkoumání onomastiky jsou *propria*. Samo dělení *propríí* ale není nutně jednotné, například Rudolf Šrámek (1934–dosud) rozlišuje tři plány onymických objektů, od nichž odvozuje základní dělení vlastních jmen, a to

- **geonymický → geonyma,**
- **bionymický → bionyma,**
- **chrématonymický → chrématonyma.**

Toto základní uspořádání dělí *propria* na geonyma, jimiž pojmenováváme místa kartograficky zaznamatelná, jinými slovy cokoli, co se dá vyznačit na mapě. Další kategorií jsou bionyma, jimiž označujeme živé onymické objekty, kupříkladu zvířata či rostliny. Poslední kategorií jsou potom chrématonyma, tedy vlastní jména pro objekty či jevy vzniklé lidskou činností (Šrámek, 1999, s. 16).

Sám Šrámek zmiňuje také alternativní dělení proprií na

- **přímá,**
- **nepřímá.**

Podotýká zde, že ačkoli se zakládá na způsobu pojmenování, týká se ve své podstatě významu apelativa. Pro ilustraci uveďme názvy *Niva* a *Za vodou*; podle tohoto dělení budeme považovat název *Niva* za přímý, jelikož obsahuje explicitní pojmenování apelativa *niva*; z názvu můžeme usoudit, že se jedná o louku s vlastností *nivy*. *Za vodou* bychom označili za název nepřímý, jelikož neobsahuje explicitní pojmenování objektu, nýbrž odráží jeho vlastnost, v tomto případě jeho polohu.

Mimo dělení Rudolfa Šrámka můžeme nalézt taktéž základní dělení na

- **bionyma,**
- **abionyma.**

Toto dělení pak řadí Šrámkova geonyma a chrématonyma mezi abionyma (Pleskalová, 2017, VLASTNÍ JMÉNA – TRÍDĚNÍ).

Pro účely této diplomové práce budeme brát v potaz Šrámkovo dělení proprií podle tří plánů onymických objektů.

1.2 Historie onomastiky v českém prostředí

Zájem o vlastní jména lze pozorovat už v období tzv. předvědeckém. Nutno poznamenat, že tyto dřívější snahy o objasnění jednotlivých názvů nelze povětšinou považovat za spolehlivé či materiálově podložené, výjimkou budiž například výklad jména hradu Podivín od kronikáře Kosmy, který uvádí, že je hrad nazván podle jeho zakladatele Podivy (Šrámek, 2007, s. 378). Tyto poznatky jsou dochovány zpravidla díky kronikám, glosám, nekrologiím či urbářům. Součástí tohoto období je rovněž problematika exonymie, tedy „vnějších“ podob jmen (např. *München* označíme českým exonymem *Mnichov*). Exonyma nám podávají určitou představu o

dobových znalostech a kontaktech, ať už obchodních, církevních či jiných. V tomto rozsáhlém období pozorujeme zájem o antroponyma, vstup vlastních jmen byl patrný u slovníků, např. *Knížka slov českých vyložených, odkud svůj počátek mají, totiž jaký jest jejich rozum* (1587) Matouše Benešovského Philonoma. Tento slovník je považován za zakladatelský počín pro českou onomastiku. Poprvé je zde vyzdvihována problematika počesťování exonym německých a křesťanských. (Šrámek, 2007, s. 381).

Dalším obdobím pro vývoj onomastiky je podle Šrámka doba od přelomu 18. a 19. století do roku 1913. Na přelomu 18. a 19. století totiž můžeme pozorovat zlom v onomastice. V tomto období se onomastika řadila spíše k pomocným vědám historickým, díky objevům v oblasti jazyka Josefa Dobrovského ale započíná posun spíše směrem k lingvistice. Sám Dobrovský se onomastice věnoval, svůj *Onomasticon slavicum* však nikdy nezrealizoval. Další významnou osobností pro onomastiku je obrozenec František Palacký (1798–1876), jenž považoval místní jména za nejstarší památku jazyka i historie. Vytvořil zásadní toponomastické práce, a to *O jménech místních v zemi české a moravské: Rozbor etymologických místních jmen českoslovanských* (1834) a *Popis království Českého, čili podrobné poznamenání všech dosavadních krajův, panství ... měst ... vesnic ... někdejších hradův a tvrzí ... samot a zpustlých osad ... dle popisu r. 1843 vykonaného* (1848), v nichž vývojově popsal českou toponymii, řešil problematiku obtíží v pravopise jmen a zbavil české názvosloví nánosů němčiny (Šrámek, 2007, s. 387). Ve dvacátých letech 19. století byla též provedena v Čechách, na Moravě i ve Slezsku triangulace, na jejímž základě vznikl *Stabilní katastr* doplněný o indikační skici s výčtem jmen. Nejenom díky tomuto počínu se na našem území podstatně rozšířila materiálová základna pro toponymické, potažmo urbanonymické bádání (Šrámek, 2007, s. 388).

Ve druhé polovině 19. století má pak velké zásluhy o rozvoj onomastiky a potažmo toponomastiky Hermenegild Jireček (1827–1909). Poprvé rozdělil v rámci toponymie propria na jména sídlištní (dnes označujeme oikonyma) a nesídlištní (též pomístní; dnes anoikonyma). Toponomastika se dále rozvíjí i díky práci Augustina Sedláčka (1843–1926) *Místopisný slovník historický království Českého* (1908). Jde o první podání dějin osad, přehled jmen měst, vesnic, samot, a to včetně soupisů jmen osob; mísí se zde tudíž toponymie s antroponymii. Co se právě antroponymie týče, zaznamenáváme v této době rovněž posun, byť ne tak rozsáhlý jako toponymie. Výzkum probíhal zejména historicky, pozornost se ubírala spíše k příjmením, např.

v souboru Vincence Praska (1843–1912) *Naše jména rodinná po stránce historické, kulturní a mluvnické* (1883). V roce 1895 vychází jediná tehdejší antroponomastická kniha, a to *Naše příjmení* od Antonína Kotíka (1840–1919). Předmětem antroponymického zkoumání se staly též Rukopis královédvorský a Rukopis zelenohorský. Tehdejší antroponomastikové se stavěli k pravosti jmen, resp. k pravdivému stáří jmen spíše odmítavě, což vzbuzovalo ve společnosti nevoli (Šrámek, 2007, s. 394)

V roce 1913 se odehrály dvě události se zásadní významem pro českou onomastiku. V tomto roce vzniká na popud Josefa Vítězslava Šimáka (1870–1941) *Místopisná komise* s personálním obsazením historickým i lingvistickým, což odráželo tehdejší postavení onomastiky v rámci vědních oborů. Cílem této komise bylo popsat místní jména češtiny a sledovat názvoslovnou a přejmenovací činnost. Právě tato funkce sledování názvoslovné činnosti vedla k rozvoji aspektů kodifikačních a standardizačních. Též iniciovala vznik základních děl (např. slovníky Antonína Profouse), sběr pomístních jmen, práce na slovanské onomastické terminologii aj (Lutterer, 1983, s. 12).

Druhou „událostí“ je potom stať Viléma Mathesia (1882–1945) *O vědeckém zkoumání anglických jmen místních*, v níž předkládá moderní pojetí onomastických prací. Inspiroval se u anglické onomastiky, zejména pak u toponomastiky, která představovala propracovanost evropskou špičku (Šrámek, 2007, s. 400).

Vedoucí postavou toponomastiky první poloviny 20. století se stal Antonín Profous (1878–1953). Předmětem jeho zájmu byla především jména místní, ale přínos měl i pro zkoumání jmen pomístních položením novodobých základů sběru a zpracování pomístních jmen ve studii *O místních a zvl. pomístních jménech v okrese chrasteckém u Chrudimě* (1918). V roce 1947 začal Profous vydávat svá pětidílná *Místní jména v Čechách, jejich vznik, původní význam a změny*. Jde o monumentální dílo obsahující výklad pro více než 15 000 oikonym na českém území. Sám Profous však nedokončil všech pět dílů, čtvrtý a pátý díl po jeho smrti dokončili v padesátých a šedesátých letech Jan Svoboda (1899–1973) a Vladimír Šmilauer (1895–1983).

Vladimír Šmilauer je považován za pravděpodobně nejvýznamnější osobnost české onomastiky vůbec. Svými pracemi vytvořil metodologický pilíř pro onomastické práce,

například dílem *Osídlení Čech ve světle místních jmen* (1960), které ovlivnilo i německé, polské či bulharské badatele. Zkoumá nejenom jazykovou podstatu věci, ale také sídelní procesy v areálové a časové kontinuitě. Šmilauer totiž sám tvrdí, že toponomastikou by se neměl zabývat jenom jazykovědec, zeměpisec či historik, nýbrž někdo, kdo se zdatně orientuje ve všech třech disciplínách, jelikož je potřeba znát etymologické a slovtvorné způsoby, stejně jako mít encyklopedické znalosti a schopnost vidět krajinu jako celek (Šmilauer, 1960, s. 6). Kromě toho Vladimír Šmilauer spoluzaložil onomastický časopis *Zpravodaj Mistopisné komise ČSAV*, který je od roku 1995 znám dodnes jako *Acta onomastica*.

Od 70. let 20. století zaznamenáváme kvalitativní i kvantitativní posun v oboru, dochází ke vzniku obecných shrnutí oboru, jako je například *Úvod do obecné onomastiky* (1999) Rudolfa Šrámka. Zřetel se klade zejména na chronologický vývoj proprií ve vztahu propria a osídlení. Vydávají se též slovníky zeměpisných jmen, zpracovávají se soupisy pomístních jmen češtiny a studie o typech toponym. Jako představitele tohoto období uvedme například Janu Pleskalovou (*1949) a Milana Harvalíka (*1970). V antroponomastice je potom vedoucí postavou bezesporu Miloslava Knappová (*1936), která se ve svých monografiích zabývá mimo jiné rodnými jmény, jako příklad uvedme knihu *Jak se bude jmenovat?* (1978).

Jedním z nejaktuálnějších témat onomastiky v našem prostředí je urbanonymie, tedy větev, která se zabývá místními názvy v rámci sídel, nejčastěji tedy názvy ulic a veřejných prostranství. Danou problematikou se v našem prostředí zabývají např. Jaroslav David (*1975) a Martina Ptáčnicková (*1986); probíhá též mezinárodní spolupráce zejména se slovenskými lingvisty zabývajících se onomastikou, jako je např. Pavol Odaloš (*1960). V současnosti též vycházejí pro řadu obcí uličníky, tedy jakési encyklopedie názvů ulic a náměstí pro danou obec, kde lze nalézt jak názvy ulic, tak motivaci pro jejich pojmenování. Jako příklad uvedme *Pražský uličník* (1998), ačkoli pro Prahu zaznamenáváme předchůdce dnešních uličníků už v 19. století, kdy Karel Jaromír Erben (1811–1870) vydal *Autentický ukazatel ulic a náměstí i čísel domovních král. hl. města Prahy* (1870).

1.3 Toponomastika

Toponomastika se podle Šrámkova dělení proprií na základě plánů onymických objektů řadí do skupiny geonym, tedy jmen pro kartograficky zaznamenané objekty. Při zkoumání toponym je důležité znát i společenský a historický kontext, jelikož nezkoumáme pouze současný stav, ale také vývoj proprií a jejich pojmenovací motivaci. Propria v rámci toponomastiky dělíme na oikonyma (místní) a anoikonyma (pomístní). Anoikonyma neboli jména pomístní jsou názvy objektů, které nejsou určeny k obývání. Typicky se jedná o názvy vodních ploch a toků (hydronyma), vertikálních útvarů krajiny, tzn. hor, kopců, dolin atd. (oronyma); názvy pro obdělané, neobdělané a lesní plochy (agronyma) a názvy dopravních cest, jako jsou kupříkladu silnice a železnice (hodonyma). Do této poslední kategorie bývala dříve zařazována také jména ulic a náměstí, která nově považujeme za samostatnou kategorii s názvem urbanonyma (Pleskalová, 2017, POMÍSTNÍ JMÉNO). Urbanonyma byla navíc, alespoň podle některých představitelů české onomastiky, oddělena od anoikonym a stala se součástí oikonymické soustavy. Oikonyma zahrnují názvy pro sídelní objekty včetně objektů již neosídlených či zaniklých. Předmětem zkoumání se proto stává vznik a vývoj názvů pro hrady, zámky, města a vesnice, a to včetně jejich částí. Je nutno zmínit, že ačkoli rozlišujeme kategorie oikonym a anoikonym, jednotlivá vlastní jména se mnohdy dostávají z kategorie jedné do druhé; oikonyma mnohdy vznikají na základě místních anoikonym, např. město *Sázava* dostala patrně svůj název podle řeky *Sázavy* (Ledvinka, O obci).

Česká toponomastika se během 20. století soustředovala primárně na pokrytí oblasti anoikonym, a to obzvláště zpracováním velkých slovníků; v rámci oikonymie se řešilo zejména období do počátku 15. století, jelikož v tomto čase vznikla naše toponymická soustava (David, 2011, s. 13). V období od 11. století do 13. století pozorujeme zejména pojmenování sufixální jmény označujícími skupinu lidí. Nejčastějším topoformantem se stalo zakončení **-(ov)ici**, které se později proměnilo v **-(ov)ice** (např. *Chomutovice*) a zastupovalo 42 % tehdejších místních jmen, dále byl produktivním také formant **-ov** (např. *Benešov*) či formant **-ín** (např. *Hodonín*). Zajímavé je, že dříve nejproduktivnější formant **-(ov)ici** je v novověké toponymii upozaděn ve prospěch posesivního formantu **-ov**. Zajímavým pro účely této práce je také formant **-iště**, který můžeme najít v názvu *Konopiště*, což je státní zámek nacházející se zhruba 3 km na západ od Benešova. Tímto formantem zpravidla označujeme místo, kde se něco nachází; Konopiště by

tedy šlo vyložit jako „místo, kde se pěstovalo konopí“ (Křečková, 2011). Vývoj oikonymie se pak v 19. století přesunul spíše do pole urbanonymie, jelikož už nedocházelo k tak razantnímu vzniku nových sídel, jako spíše k rozrůstání sídel dosavadních.

1.4 Urbanonymie

Urbanonymum se jako odborně užívaný termín vyskytlo relativně nedávno; dodnes neexistuje stoprocentní shoda na tom, co pojmem urbanonymum označit. Práce onomastiků Jana Svobody a Vladimíra Šmilauera *Základní soustava a terminologie slovanské onomastiky* (1973) s tímto termínem nepracovala, navíc sám Šmilauer nechtěl terminologii přetěžovat nadbytečným množstvím hesel a jako příklad tohoto „nadbytečného termínu“ uvedl právě urbanonyma (Ptáčnicková, 2021, s. 52). Status urbanonyma jakožto součásti oikonymie taktéž není jednoznačný, jelikož právě v *Základní soustavě* jsou řazena mezi hodonyma, tj. názvy cest, čímž se ze skupiny oikonym dostávají do skupiny anoikonym. Podobně je zařazuje např. Libuše Olivová-Nezbedová. Jako součást oikonymie vnímá urbanonyma Rudolf Šrámek, který se dokonce snažil souběžně s termínem urbanonymum prosadit též termín urbonymum, tj. vlastní jména lidských sídlišť, která získala status města už svým vznikem či v průběhu historie (Šrámek, 1990, s. 73). S tímto termínem se však dnes setkáme minimálně, pokud vůbec; pro účely této práce pracujeme pouze s pojmem urbanonyma, tedy vlastními jmény označujícími objekty osídlené i neosídlené na katastru města. Součástí tohoto výčtu však nejsou názvy toků protékajících městem, jména vrchů apod., s výjimkou případu, kdy pojmenovávají nějakou specifickou realitu daného města. Co se pak týče samotného dělení urbanonym, je běžně užívána základní dichotomie slovenské onomastičky Emy Krošlákové, která dělí urbanonyma na orientační a dedikační; dedikační jména v české onomastické praxi označujeme termínem honorifikační (Ptáčnicková, 2021, s. 63).

Urbanonyma nejčastěji označují názvy ulic, tříd a náměstí; první zmínky o těchto názvech máme už ze středověku. Naše urbanonymická soustava spadá do tzv. evropského modelu, který vyrůstá z orientačních či charakterizačních jmen sloužících obyvatelstvu k pohodlnější orientaci v městském prostoru. Tento model samozřejmě není jediným modelem urbanonymické soustavy, jako příklad jiného modelu uveďme americký model užívaný v USA, který hojně užívá ve svém

názvosloví čísla (např. *Ist Street*) a stromy (např. *Oak Street*). V našem, tedy evropském, urbanonymickém modelu rozlišujeme orientační názvy podle

- polohy, kde se ulice nachází (např. *ulice Na Vyhlídce*),
- obyvatelstva ulice (např. *Řeznická ulice*),
- tvaru ulice (např. *Široká ulice*),
- směru ulice (např. *Nádražní ulice*).

Už ve středověku lze nalézt názvy ulic nesoucí jména osob, nepovažujeme je však za názvy honorifikační. Jde totiž o iradiaci, tzn. rozšíření jména z jednoho objektu na objekty nacházející se v jeho okolí. V těchto případech docházelo k rozšiřování jména obyvatele konkrétní budovy nacházející se v ulici na název celé ulice, šlo tedy o urbanonyma orientačního rázu.

Podle Jaroslava Davida na základě nejčastějších názvů v rámci České republiky můžeme vyvozovat dva typy městského prostoru, a to

- původní centrum města vymezené hradbami či zástavbou,
- nová výstavba nebo objekty moderního města.

V původním centru města nacházíme zpravidla názvy nepředložkové a jednoslovné, zastoupení zde mají jak jména s orientačním motivem (např. *Široká ulice*, *Dlouhá ulice*), tak s motivem honorifikačním (např. *ulice Komenského*, *Tyršova ulice*). Oproti tomu na „periferii“ městské zástavby nacházíme propria odkazující k nové výstavbě (např. *Nová ulice*) či k objektům moderního města (např. *Nádražní*). Zde nalezneme také názvy vzniknuvší z anoikonym (např. *Pod Výhonem*), jelikož se město v průběhu času rozrostlo i do dříve neosídlených prostorů venkovské krajiny.

1.5 Honorifikační motiv

U toponym pozorujeme značný vliv honorifikačního pojmenovacího motivu, přičemž jeho nejvýznamnějšími reprezentanty jsou už od 19. století urbanonyma (David, 2011, s. 166). Název s honorifikačním motivem dáváme nejčastěji na počest nějaké osoby (např. *Tyršova ulice*), ale také, byť v menším zastoupení, na počest nějaké věci či události (relativně častá bývá např.

Buzulucká ulice). Potřeba pojmenovat tímto typem názvu vyvstává ze dvou skutečností. Zaprvé zde hraje roli společenská potřeba uctít památku, zadruhé existuje potřeba dát takový název, který ještě žádná předchozí ulice v daném městě nemá. Zejména ve velkých městech se do určité míry vyčerpala možnost pojmenovávat ulice orientačními jmény, tento problém tudíž řeší motivace honorifikační (Ptáčnicková, 2021, s. 64). To také znamená, že čím menší město, tím je zpravidla větší souvislost názvů ulic s realitou (Matušová, 1988, s. 85). Ulice zároveň musí splňovat kritéria pro reprezentativnost, jestliže má dojít k pojmenování honorifikačním názvem (David, 2011, s. 173).

Na rozdíl od orientačních jmen honorifikační urbanonyma neslouží striktně vzato k orientaci v městském prostoru, ovšem s výjimkou několika konkrétních případů. Určitá honorifika se pojí se specifickými objekty ve městě; např. *Tyršova ulice* obvykle vede k sokolovně či jinému sportovnímu zařízení, v prostoru *Komenského ulice* pak běžně nalézáme školní zařízení. Ne vždy však tento vztah mezi propriem a realitou musí korespondovat, je proto otázkou, do jaké míry lze názvy tohoto typu považovat za orientační.

Jak již bylo řečeno, nárůst aplikování honorifikačního pojmenovacího motivu pozorujeme zejména od druhé poloviny 19. století, jelikož právě v této době dochází k rozrůstání měst za hranice jejich původního centra. Souběžně s tímto rozrůstáním měst v našem prostředí sílil vlastenecký sentiment; česká politika i veřejnost zažívaly vzestupný trend národní hrdosti, se kterým se pojí právě využití honorifikačních jmen v rámci uličního názvosloví. Častým „terčem“ oslavných pojmenování se tak staly výrazné osobnosti dobového společenského života, zejména spisovatelé (např. *Čechova ulice*) či politici (obzvláště v období první republiky, např. *ulice Dra. Rašína*), případně osoby s lokálním významem (např. *ulice Hráského*). Tato jména můžeme považovat za nositele kolektivní paměti národa (Ptáčnicková, 2021, s. 33). Honorifikační názvy ulic bývají zásadním nositelem vlivu politické ideologie, což se na našem území během 20. století projevilo markantně zejména ve spojitosti se změnami politických režimů. Tyto typy názvů jsou totiž nejméně „stabilní“, tzn. jsou typicky první, u kterých dochází k přejmenování při změnách režimu. Během dvacátého století lze vymezit celkem sedm mezníků, kdy docházelo k významnějším vlnám přejmenování: roky 1918, 1939, 1945, 1948, 1960, 1968 a 1989 (Ptáčnicková, 2021, s. 66). Tyto roky zhruba označují období nejprve od konce monarchie až do

konce první republiky, období druhé světové války, období od začátku socialistického režimu do pražského jara a nakonec období od začátku normalizace až do sametové revoluce.

Zatímco v období první republiky, případně v době konce monarchie, uliční názvosloví obsahovalo názvy zejména českých osobností, během doby druhé republiky či protektorátu Čechy a Morava byly tyto názvy dříve či později nahrazovány za jiné, tedy názvy vyhovující dobovému režimu. Během druhé světové války rovněž dochází k poněmčování názvů, zprvu systémem, kdy vedle sebe stály rovnocenně názvy české i německé, přičemž tyto německé názvy byly překlady názvů českých, a to včetně názvů honorifikačních. Urbanonyma s honorifikačním motivem jsou však při změnách politických režimů nejnáchylnější ke změnám, během první poloviny 40. let tak docházelo k mnohým přejmenováním ulic nesoucích název českých osobností, a to zejména politicky či kulturně významných (např. *náměstí T. G. Masaryka* bylo přejmenováno na *Grosse Ringplatz*; *ulice Dr. Josefa Suka* byla ke konci druhé světové války přejmenována na *Strasse der SS*).

Podobně s honorifikačními urbanonymy nakládal i poúnorový režim, byť byl vůči některým honorifikačním názvům z období první republiky smířlivější. Mnohdy byla zachována urbanonyma nesoucí jména spisovatelů (např. *Nerudova ulice*), obzvláště těch, kteří chovali k režimu sympatie, oproti tomu názvy podle prvorepublikových politiků spíše ustupovaly ve prospěch ideologicky vhodnějších honorifikačních názvů (např. *ulice Dra. Rašína* nově nesla název *Fučíkova ulice*). V tomto období se také v častější míře začínají objevovat honorifikační názvy motivované konkrétními událostmi (např. *ulice Pražského povstání*).

V současnosti, tedy po roce 1989, stále nacházíme v městských prostorech názvy ulic a náměstí s oslavným pojmenovacím motivem. Pro nově vzniklé ulice v nadpoloviční většině vybíráme název s honorifikační motivací (David, 2011, s. 167), ve velké míře se zbavujeme názvů s ideologickým nábojem předchozího režimu. Důkazem, že trend přejmenování právě těchto názvů je stále živý, dokazuje například relativně nedávné přejmenování pražské *Koněvovy ulice* na *Žižkově*. Od října 2023 totiž nově nese název *Hartigova* na počest prvního žižkovského starosty Karla Hartiga. Zajímavé je, že u honorifikačních názvů rovněž platí jakési dělení na centrum města a novou výstavbu. Přejmenování těchto urbanonym je totiž nejčastější právě v oblasti historického centra, což odráží vztah mezi významem onymického objektu a

ideologickou závažností motivace jména (David, 2011, s. 168). Honorifikační názvy na periferii měst jsou ty, které se typicky drží nejdéle; u těchto názvů častěji dochází k „neprůhlednosti“ motivace, jelikož obyvatelé města často sami nevědí, koho název vlastně oslavuje, a to obzvláště v případě, že je předmět této motivace méně obecně známý. Dodnes proto můžeme nacházet názvy pocházející z předlistopadového režimu v nezměněné podobě (např. *ulice Spartakiádní*). Za zmínku stojí také systematizované pojmenovávání. Tento fenomén se nejen v současné době objevuje převážně u větších měst, kde vznikají nová sídliště a spolu s nimi potřeba pojmenovat několik nově vzniknuvších ulic. Tato jména mohou vycházet ze stejného sémantického (tj. významového) okruhu; je mezi nimi jasná významová či formální spojitost. Pro ilustraci poslouží pražský Žižkov, kde se nachází řada názvů souvisejících s husitským hnutím (např. *Roháčova, Viklefova, Biskupcova*) či Husova kolonie v Českých Budějovicích (např. *Mikuláše z Husi, Rokycanova, Žerotínova*).

1.6 Pravidla pro názvy ulic

V současnosti spadá po legislativní stránce problematika ulic pod zákon č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení). Tento zákon v paragrafu 28 stanovuje, že „*obci přísluší rozhodovat o názvech částí obce, ulic a jiných veřejných prostranství*.“. Podle následujícího paragrafu pak musí být název uveden v českém jazyce, zároveň se nepojmenovává shodným názvem, což by logicky bránilo přehledné orientaci v městském prostoru. Zákon rovněž zohledňuje aspekt honorifikačního pojmenování, je totiž stanoveno, že se ulice nepojmenovávají „*ani podle jmen žijících osobností veřejného života*.“. Důvodem je, že teprve s patřičným odstupem času lze jednoznačně určit, zda je název na počest dané osoby skutečně opodstatněný. Tento zřetel na honorifikační stránku věci není v naší zemi ničím novým. Paragraf 7 zákona č. 266 z roku 1920 říká, že „*pojmenování ulic a veřejných míst, jež nelze uvést v soulad s historií a vnějšími vztahy národa československého, zejména taková, jež připomínají osoby, které projevíly nepřátelské smýšlení proti československému národu nebo národům sdruženým, nebo připomínají událost rázů protistátního, nejsou dovolena*.“.

Názvy ulic mají samozřejmě i svou pravopisnou stránku. Obecně platí, že výrazy *ulice, třída, náměstí, nábřeží, most, sady, alej* a *kolonáda* označující veřejné prostranství se píšou vždy s malým písmenem, a to bez ohledu na to, zda stojí na prvním či druhém místě v rámci názvu.

Správně je tedy *Husova ulice* i *ulice Husova*. U ulic s předložkovým názvem (tzn. typ předložka + podstatné jméno) píšeme od roku 1993 u obou slov velká počáteční písmena. Jako příklad uveďme ulici *Na Vyhlídce*. V dřívějších dobách byl však možný také zápis, kde předložka měla velké počáteční písmeno, ale podstatné jméno nikoli. Rozlišovalo se tak, zda se jedná o vlastní jméno (např. *Na Rybníčku*) či o obecné jméno (např. *K rybníku*). Existuje také typ předložkového názvu, kdy následuje po předložce spojení podstatného a přídavného jména. V takovém případě píšeme velké počáteční písmeno u předložky a přídavného jména, u podstatného jména ale píšeme malé (např. *Pod Vodárenskou věží*). Velké písmeno u podstatného jména píšeme v tomto případě jen tehdy, když se jedná o vlastní jméno.

Zajímavostí pak je použití tzv. nominativu jmenovacího při referování o názvech ulic. Nominativ jmenovací stojí ve větě, ale bez vytváření vazeb, obdobně jako přímá řeč. Proto by se dal také nazvat nominativ ne vazebný (Trávníček, 1961, s. 200). Tento nominativ ponechává svou formu v prvním pádě i v pádech ostatních. Pro ilustraci uvádíme spojení *ulice Husova* a *na ulici Husova*. V přirozené řeči by druhé slovní spojení vypadalo *na ulici Husově*, avšak pro účel co největší faktické správnosti a přehlednosti lze název ulice ponechat bez skloňování.

2 Historie města Benešov

Benešov je město ležící v Benešovské pahorkatině jihovýchodním směrem od hlavního města Prahy. Protékají jím dva levostranné přítoky řeky Sázavy – Benešovský potok a Konopištský potok. Ve městě dnes žije bezmála 17 tisíc obyvatel (ČSÚ, *Počet obyvatel v obcích – k 1. 1. 2023*) a město samo jakožto obec s rozšířenou působností sloužilo jako někdejší správní středisko okresu Benešov. Původ města je nejasný.

Ve starší literatuře lze nalézt roky 1048 či 1038 jakožto léta kdy došlo k založení města, ovšem tato data jsou patrně neopodstatněná. Je ale nutno zmínit, že ve zdejší oblasti sídla vznikala už v 11. a 12. století. Na vyvýšenině Karlov, která je součástí města Benešov, údajně už ve druhé polovině 11. století existovala osada s kostelíkem (Benešov, 2023). Se vznikem města je spjat šlechtický rod Benešoviců, ovšem i zde dochází k jistým nejasnostem. Rod Benešoviců například bývá ztotožňován s pány z Kravař (Baletka, 2004, s. 13). První písemné zmínky o městě a potažmo o rodu Benešoviců pocházejí z let 1219–1222 a z roku 1226, kdy je zmíněn jistý Beneš

z Benešova, od něho patrně pochází i název samotného města, tedy „Benešovo město“, nelze však s jistotou určit, že by doopravdy byl zakladatelem města. Je ovšem pravděpodobné, že bylo založeno nedlouho po roce 1200 v období velké kolonizace, jak napovídá pravoúhlý půdorys hlavního náměstí, je proto možné, že pokud Beneš z Benešova nebyl sám zakladatelem, mohl jím být někdo z jeho synů či vnuků (Baletka, 2004, s. 23). Město se během 13. století i díky své poloze na zemské cestě z Prahy do Lince relativně rychle rozvíjelo; v roce 1246 zde byl založen minoritský klášter proboštem Tobiášem z Benešova, tedy dalším příslušníkem rodu Benešoviců; výstavba kláštera byla dokončena v roce 1257, kdy na den zakladatele minoritského řádu Františka z Assisi došlo k jeho posvěcení. Ke konci století pak dochází k vybudování hradu Konopiště nedaleko od města. Benešov zůstal ve vlastnictví rodu Benešoviců až do počátku 14. století, kdy vymřel. Konopišťské panství i s městem zdědil Zdeslav ze Šternberka, jehož rod město vlastnil po následující dvě a půl století.

Po dobu 14. století zažívalo město Benešov období prosperity; vznikla zde například farní škola. Benešov však utrpěl za husitských válek, jelikož tehdejší majitel Petr ze Šternberka patřil k předním odpůrcům husitů. V roce 1420 Jan Žižka se svým vojskem zapálil město a také zdejší minoritský klášter, který i přes pozdější snahy nikdy nebyl obnoven. Z budovy kláštera dodnes zbylo jen torzo pětibokého kněžiště. Po smrti Petra ze Šternberka se město přiklonilo na stranu husitů, což zajistilo nutné období klidu na obnovu. K největšímu rozkvětu Benešova došlo v době druhé poloviny 15. století a obzvláště v 16. století. Rozvíjejí se zdejší řemesla; ve městě je v polovině 16. století zaznamenáno 39 řemesel, z nichž největší část zaujímala řemesla potravinářská, a to zejména řezníci, případně řemesla zabývající se ošacením. Mimo tato běžnější řemesla v Benešově přebývali též zlatníci či zvonáři; město rovněž mělo právo vařit a šenkovat pivo. V tomto období se zde nacházela dokonce i utrakvistická partikulární škola, tedy jakási „přípravná škola“ pro univerzitní studium v Praze.

Rozkvět města trvá až do třicetileté války, na jejímž počátku vyhořela polovina města. Největší ranou pro město však nebyl začátek války, nýbrž konec. V roce 1648 Benešov zdevastovaly švédské oddíly generála Wittenberga; zničeno bylo údajně okolo 140 domů. Úpadek města je doložen též poklesem počtu cechů, na přelomu 17. a 18. století je doloženo pouhých osm. Ve městě též už během konfliktu docházelo k násilné rekatolizaci obyvatelstva, proti čemuž se v roce 1627 vzbouřili místní poddaní.

Od 18. století se město pozvolna vzpamatovávalo. Už v roce 1703 zde bylo zřízeno piaristické gymnázium společně s piaristickou kolejí a kostelem svaté Anny. Rozkvět pokračoval i v 19. století, kdy zde vzniklo několik průmyslových podniků, kupříkladu koželužna, lihovar či flusárna (výrobní potaše, dříve označovaného slovem flus). Benešov se nerozvíjel jenom po ekonomické stránce, též v kulturním životě docházelo ke zdatnému rozvoji. Ve městě například působil ochotnický divadelní spolek, vznikla zde veřejná knihovna. V 70. letech 19. století přišlo významné zlepšení dopravní situace, jelikož byla do provozu uvedena železnice na trati Praha–Tábor. Ke konci století se stal nedaleký zámek Konopiště sídlem rakouského následníka trůnu Františka Ferdinanda d'Este, který v roce 1897 založil pivovar Ferdinand.

Náročným obdobím pak pro Benešov byla první světová válka. Ve městě od roku 1882 přebývala vojenská posádka, během války proto mělo vojenský charakter, který i po konci války přetrvával. V období první republiky se město dále rozvíjelo, nacházel se zde například podnik na výrobu knoflíků či podnik vyrábějící pletiva a drátěná tkaniva. V této době je zde také evidována nevelká židovská menšina, k tzv. izraelskému náboženskému vyznání se hlásilo v obci Benešov 291 lidí (Statistický lexikon, 1934, s. 21). Během druhé světové války, konkrétně mezi lety 1942–1945, se město, byť jenom částečně, nacházelo na území tzv. SS-Truppenübungsplatz Böhmen, nacistického výcvikového prostoru s velitelským sídlem na zámku Konopiště. Prostor tohoto cvičiště vymezovaly řeky Vltava a Sázava, silnice vedoucí ze Sedlčan směrem k Příbrami a železniční trať Praha–Tábor na úseku Čerčany–Olbramovice (Hertl, 1957, s. 17). To znamenalo, že část Benešova na západ od železnice, tehdejší vilová čtvrť (Hertl, 1957, s. 18), spadala do výcvikového prostoru, pročež musela být vystěhována. V poslední fázi zřízení výcvikového prostoru mělo dojít též k ustanovení tzv. SS-Stadt Böhmen, kterým se měl stát právě Benešov, k čemuž ale nikdy díky konci druhé světové války nedošlo (Hertl, 1957, s. 18).

Druhá polovina 20. století a potažmo doba po přelomu tisíciletí je pro Benešov relativně klidným obdobím. Město se rozrůstá co do počtu obyvatel i rozlohy, součástí obce se stává mimo jiné i nedaleké Konopiště. Po druhé světové válce však z obce mizí židovská menšina, časem dochází také ke zbourání budovy někdejší synagogy, jejíž místo od konce 70. let zaujímá obchodní dům Hvězda. Tuto menšinu dnes ve městě připomíná starý židovský hřbitov ležící pod Karlovem.

3 Výzkumná část

3.1 Periodizace urbanonym

Na základě nalezených materiálů byla urbanonyma rozdělena do následujících období:

- Devatenácté století
- Období mezi válkami
- Druhá světová válka
- Období socialismu
- Současný stav

První časové vymezení zahrnuje benešovská urbanonyma v 19. století s drobným přesahem do počátku 20. století. Nacházíme zde názvy v němčině i v češtině, což vzhledem k dobovému státnímu uspořádání není překvapením. Dalším úsekem je období mezi světovými válkami, tzn. od vzniku první republiky do začátku druhé světové války. Původní německé názvy vzniknuvší za vlády Habsburků se postupně počestily a tvořily základ prvorepublikové soustavy, ke kterému se přidávají urbanonyma s honorifikační pojmenovací motivací. S příchodem druhé světové války přišly znatelnější zásahy do urbanonym Benešova, navíc docházelo k navrácení názvů do německého jazyka; došlo zde proto k vymezení druhého období. Následujícím obdobím jsou přibližně čtyři desítky let po druhé světové válce. V tomto období opět lze nalézt výraznější změny v názvech, mimo jiné se město rozrůstalo, takže vyvstala potřeba dávat názvy nové. Čtvrtým a posledním obdobím je stav současný, tzn. od devadesátých let minulého století dodnes, kdy dochází k přejmenování v důsledku další změny politické situace v zemi. Benešov se navíc od devadesátých let stále rozrůstá, vznikají proto i dnes názvy nové.

3.2 Členění urbanonym

Urbanonyma jsou v této práci členěna do dvou základních kategorií podle pojmenovací motivace, přičemž každá z nich obsahuje dílčí podkategorie. Těmito základními kategoriemi jsou

- **urbanonyma orientační,**
- **urbanonyma honorifikační.**

Urbanonyma orientační vycházejí z evropského urbanonymického modelu a slouží primárně pro snazší orientaci v městském prostoru. Dílčí podkategorie orientačních urbanonym jsou na základě právě tohoto modelu čtyři (podle obyvatelstva, polohy, směru, tvaru), k nimž byla pro

účely této diplomové práce přidána jedna podkategorie navíc (podle specifické vlastnosti). Členění urbanonym orientačních tedy vypadá následovně:

- **názvy podle obyvatelstva,**
- **názvy podle polohy,**
- **názvy podle směru,**
- **názvy podle specifické vlastnosti,**
- **názvy podle tvaru.**

Dělení urbanonym honorifikačních přejímáme z velké části z diplomové práce Terezy Nýdlové *Urbanonyma v Českých Budějovicích* (2012):

- **deantroponymické názvy,**
  - **osobnosti kulturního či vědeckého světa,**
  - **osobnosti starší historie,**
  - **osobnosti světa politiky,**
  - **osobnosti spjaté s Benešovem,**
- **deapelativní názvy,**
- **detoponymické názvy,**
- **dechrématonymické názvy,**
  - **historické události,**
  - **abstraktní pojmy spjaté s historickou událostí,**
  - **instituce, organizace.**

Honorifikační urbanonyma deantroponymická jsou odvozena od významných osob; nemusejí implikovat nějaký přímý vztah dané osoby k městu. Názvy deapelativní jsou odvozeny od obecných jmen, nebývají však tak časté. Málo častá jsou též detoponymická honorifika, která oslavují nějaké místo. Dechrématonymické názvy jsou potom odvozeny od lidských výtvorů, ovšem v tomto případě spíše v abstraktním smyslu slova.

Ne vždy lze jednoznačně určit, do které z kategorií urbanonymum spadá. Je totiž například možné, že se ulice, která v minulosti vedla směrem k nádraží, rozrostla natolik, že se nádraží stalo její součástí. V tomto případě by vyvstal problém, jak ulici zařadit (směr → ulice vede k nádraží; poloha → ulice je tam, kde je nádraží). Problém se zařazením není jen záležitostí jmen

orientačních, nastat může i u honorifikačních jmen. Kupříkladu *Zborovská ulice* by mohla být dle různých interpretací stejně tak názvem odkazujícím ke Zborovu jakožto místu (tzn. detoponymický název), jako by mohla být názvem odkazujícím k bitvě u Zborova za první světové války (tzn. dechrématonymický název, podtyp historické události; tato varianta je podle nás ten pravděpodobnější výklad). Jak již bylo v této práci řečeno, za méně jednoznačné názvy můžeme považovat i honorifika typu *Tyršova ulice*. Na jedné straně tyto názvy slouží k počtě dotyčné osoby, na straně druhé o nich však lze uvažovat jako o názvech orientačních, jelikož se na ulicích s těmito názvy nachází i příslušné zařízení (na *Tyršově ulici* se tak zpravidla nacházejí sokolovny; na *Komenského ulici* mnohdy bývají školy).

3.3 Devatenácté století

Devatenáctým stoletím není myšleno striktně období 1801–1900, ostatně nejstarší použitý materiál jsou Císařské povinné otisky stabilního katastru, v nichž je zachována podoba města Benešov až v roce 1840. Dalším cenným materiálem jsou Katastrální mapy evidenční z roku 1899. Pro účely této práce usilujeme v tomto období o vytvoření jakéhosi „výchozího stavu“ urbanonymického systému, z něhož vycházejí změny v následujících časových úsecích. Vzhledem k charakteru doby není překvapením, že urbanonyma známe povětšinou nejen v českém znění, ale i v německém. Tyto německé názvy budou uvedeny v závorkách vedle českých variant. Pokud známe další názvy pro tytéž ulice, rovněž budou uvedeny v závorce vedle „hlavního“ názvu, tj. toho, který byl vnesen do map.

3.3.1 Orientační urbanonyma

Názvy podle obyvatelstva

Masné krámky

Byť tato ulice není označena jako oficiální ulice na Císařských povinných otiscích, fyzicky vyznačena je. Jiné zdroje jmenují tuto spojnici mezi *Velkým náměstím* a *Malým náměstím*, která se v dalším období již bere za plnohodnotnou ulici (*Řeznická ulice*), *Masné*

krámky. Z tohoto důvodu jsme se rozhodli ulici zařadit mezi názvy v 19. století. Název vychází ze skutečnosti, že zde místní řezníci měli své krámky (Mareš, 1958, s. 162).

Názvy podle polohy

Na Karlově (Karlova ulice, Karls Gasse)

Toto urbanonymum řadíme do kategorie orientačních názvů podle polohy. Karlov je návrší nedaleko od hlavního náměstí Benešova, na kterém stál ve středověku minoritský klášter. Název Karlov je nejasný, jeden možný výklad se opírá o nejstarší plán města, na němž se údajně nachází na tomto místě nápis *Carlshoff* označující zříceninu. Jednalo by se tedy o zříceninu dvora, jehož majitelem byl jistý Karel, od něho pak odvozen název pro samotnou vyvýšeninu. Bohužel prameny neuvádí, o kterého Karla konkrétně šlo (Mareš, 1958, s. 161); rozhodně je v tomto případě ale řeč o iradiaci, tedy rozšíření názvu konkrétního objektu na celé okolí. Další názvy, tedy *Karlova ulice* a *Karls Gasse*, by pak byly jen variací téhož.

Růžová ulice (Rosen Gasse, Na Blátě)

Původní název *Na Blátě* nebyl odvozen od obyvatelstva, ale od polohy. V těchto místech se dříve totiž údajně nacházel potok, který podle všeho způsoboval blátivý charakter zdejší půdy. Toto urbanonymum však působilo poněkud nepřívětivě, název byl proto změněn v první polovině 19. století na *Růžovou ulici*. Tento název je v rámci české urbanonymie znám jako potenciálně ironický (*Růžová ulice* by tak byla cokoli, jen ne růžová; často bývá též používána jako název pro ulici, kde se nacházel nevěstinec), ale pokud dobová svědectví nelžou, v Benešově tomu tak není. Ulice totiž dostala údajně název od růžového keře, který rostl před oknem muzikanta Krásky, jenž bydlel právě na tomto místě (Mareš, 1958, s. 160). Je možné, že jde pouze o lidovou etymologii, není zcela jasné, zda výklad skutečně odpovídá. V tomto případě by šlo o název podle polohy.

Názvy podle směru

Bedrčská ulice

Tato ulice směřovala od *Nové Pražské ulice* k nedaleké vsi Bedrč, od toho odvozen název ulice. Název Bedrč samotný bývá vykládán jako Bedrkův dvůr, přičemž původní tvar byl patrně Bedřeč. Jde totiž o odvozeninu od zdrobněliny jména Bedřich, pravděpodobně Bedřek (Profous, 1947, s. 39).

Klášterní ulice (Kloster Gasse)

Toto pojmenování je zachyceno v Císařských povinných otiscích jako *Kloster Gasse*, v překladu *Klášterní ulice*. Je však zajímavé, že název, který označoval krátkou, tehdy slepou ulici jižně od náměstí vybočující z ulice *Táborské* (dnes *ulice F. V. Mareše*), v jiných zdrojích zaznamenán není. Jelikož není toto urbanonymum v tomto místě dále zaznamenáno, lze usuzovat, že se nevžilo (Mareš, 1958, s. 160). Název *Klášterní ulice* byl údajně též dříve používán na Karlově, což je ale část města na sever od náměstí (Mareš, 1958, s. 160). Motivace pojmenování však byla jasná, ulice totiž směřovala k piaristickému klášteru.

Mračská ulice

Mračská ulice spadá mezi orientační urbanonyma motivovaná svým směrem, poněvadž vedla od *Nové Pražské ulice* k Mrači, nedaleké vsi směrem na sever od Benešova. Samotný název Mrač je potom údajně odvozen od osobního jména Mrak ve významu „Mrakův dvůr“ (Profous, 1951, s. 143).

Nová Pražská ulice

Toto urbanonymum, jež vzniklo v druhé polovině 19. století, je poněkud nezvyklé. Na straně jedné jde o jméno motivované směrem ulice, v tomto ohledu je vysvětlení totožné s *Pražskou ulicí*. Na straně druhé však existuje argument pro řazení této ulice do kategorie názvů podle specifické vlastnosti, jelikož přímo odkazuje na skutečnost, že se jedná o novou ulici. Přikláníme se spíše k řazení tohoto jména k názvům motivovaným směrem ulice.

Pražská ulice (Prager Gasse, Prager Vorstadt, Počtovská ulice)

Tato ulice přímo spojovala centrum města s hlavní cestou vedoucí do Prahy. Německý název *Prager Gasse* je významově totožný s českou variantou. Zajímavý, byť motivačně shodný, je název zaznamenaný na Císařských povinných otiscích, a to *Prager Vorstadt*, česky *Pražské předměstí*. Další název, který zmiňuje F. V. Mareš, byl *Počtovská ulice*. Ačkoli to není na první pohled zřejmé, jde rovněž o název motivovaný směrem ulice. Vedla tudy totiž hlavní poštovní cesta směrem z Prahy k Táboru (Mareš, 1958, s. 159).

Školní ulice (Schul Gasse, Ke Kostelu)

Jde o malou uličku spojující ulici *Na Karlově s Vlašimskou ulicí*. V druhé polovině 19. století vznikla na Karlově škola, z toho název ulice v češtině i v němčině. Tuto skutečnost reflektuje *Školní ulice* dodnes; pokud pomineme přeložení názvu zpět do němčiny během druhé světové války, ke změně urbanonyma už nedošlo. Dřívější označení *Ke Kostelu* (Mareš, 1958, s. 160) rovněž představovalo název vycházející ze směru ulice, neboť na Karlově kostel dodnes stojí (kostel sv. Mikuláše, případně mohlo jít o pojmenování podle zničeného minoritského kláštera).

Táborská ulice (Taborer Gasse, Vídeňská ulice, Wiener Strasse, Miličinská ulice)

Tato ulice vedla přímo z *Velkého náměstí* směrem na jih. Během historie vystřídala několik názvů (Mareš, 1958, s. 157), pozoruhodné ale je, že všechna tato pojmenování můžeme zařadit mezi urbanonyma motivované směrem ulice. *Táborská ulice* (a německá verze *Taborer Gasse*) odkazuje k Táboru, který byl prvním velkým městem směrem na jih od města; *Vídeňská ulice* (německy *Wiener Strasse*) odvozuje svoje jméno od Vídně, což bylo konečné město na tehdejší silnici. *Miličinská ulice* pak získala svůj název podle relativně blízkého Miličina, který měl pro Benešov dříve snad určitý význam (Mareš, 1958, s. 158).

Vlašimská ulice (Wlaschimer Gasse, Wlaschimer Vorstadt)

Vlašimská ulice vedla přímo od centra města směrem na východ, potažmo jihovýchod, k městu Vlašim. Podle tohoto směru také dostala svůj název. Německý název je významově i původem totožný s českým názvem. *Wlaschimer Vorstadt* znamená *Vlašimské předměstí*, motivace zůstává stejná.

Zámecká ulice (Konopišťská ulice, Konopischter Gasse)

Z jihozápadního rohu náměstí vedla cesta k nedalekému Konopišti, z čehož jsou odvozeny oba doložené názvy. *Konopišťská ulice* (německy *Konopischter Gasse*) přímo používá název nedalekého zámku, *Zámecká ulice* už vyměňuje konkrétní jméno za obecnější označení, motivace je však totožná.

Názvy podle specifické vlastnosti

Malé náměstí

Jak název napovídá, jde o menší ze dvou centrálních náměstí; vycházela z něj na východ *Vlašimská ulice* a na jih *Táborská ulice*.

Velké náměstí (Grosse Stadtplatz)

Větší ze dvou centrálních náměstí. Směrem na západ od něj z jihozápadního rohu vedla *Zámecká ulice*, na západ od něj ze severozápadního rohu pak *Pražská ulice*. V dávnější historii údajně náměstí vůbec nebylo rozděleno vedví, místo něj bylo jedno výrazně větší centrální náměstí (Mareš, 1958, s. 157).

Názvy podle tvaru

Krátká ulice

V tomto období jediná ulice pojmenovaná podle svého tvaru. Spojovala *Táborskou ulici* s *Vlašimskou ulicí* a její reálný charakter skutečně odpovídal názvu, šlo o jednu z nejkratších ulic ve městě. Dnes však v Benešově už není; na jejím místě dnes stojí obytné domy.

3.3.2 Honorifikační urbanonyma

Deantroponymické názvy

V tomto období nevidujeme žádná deantroponymická honorifikační urbanonyma.

Deapelativní názvy

V tomto období nenevidujeme žádná deapelativní honorifikační urbanonyma.

Detoponymické názvy

V tomto období nenevidujeme žádná detoponymická honorifikační urbanonyma.

Dechrématonymické názvy

Minoritská třída

Už v 19. století existoval v Benešově název, který bychom mohli klasifikovat jako honorifikační. Šlo o severní spoj *Velkého náměstí* a *Malého náměstí*, který plynule pokračoval mimo prostor centra města jako *Vlašimská ulice*. Jelikož tato ulice nevede k minoritskému klášteru a ani se nenachází tam, kde stál, potažmo zde minorité (tedy mimo klášter) nepřebývali, můžeme usuzovat, že se nejedná o název orientační. Jde proto o název odvozený od minoritského řádu, tedy o honorifikum dechrématonymické, konkrétně o honorifikum odkazující na instituci.

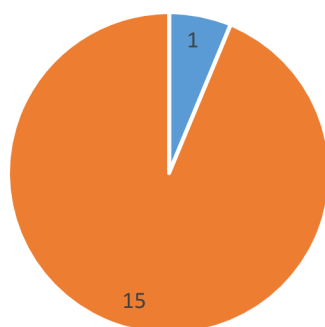
3.3.3 Shrnutí

Období 19. století bylo obdobím, v němž dominovala orientační pojmenovací motivace urbanonym. Nevelký urbanonymický systém činil celkem 16 názvů, z nichž 15 upřednostnilo orientační aspekt. Již v této době lze hovořit o prvním honorifikačním pojmenování, a to navíc o dechrématonymickém pojmenování (*Minoritská třída*), které, jak ukazuje kupříkladu hned následující období, nebylo tak obvyklé. V rámci orientačních názvů převažovala motivace podle směru ulice, což ostatně dává smysl; Benešov v této době nebyval nijak velkým městem, většina ulic nějakým způsobem směřovala z centra, názvy inspirované směrem byly nasnadě.

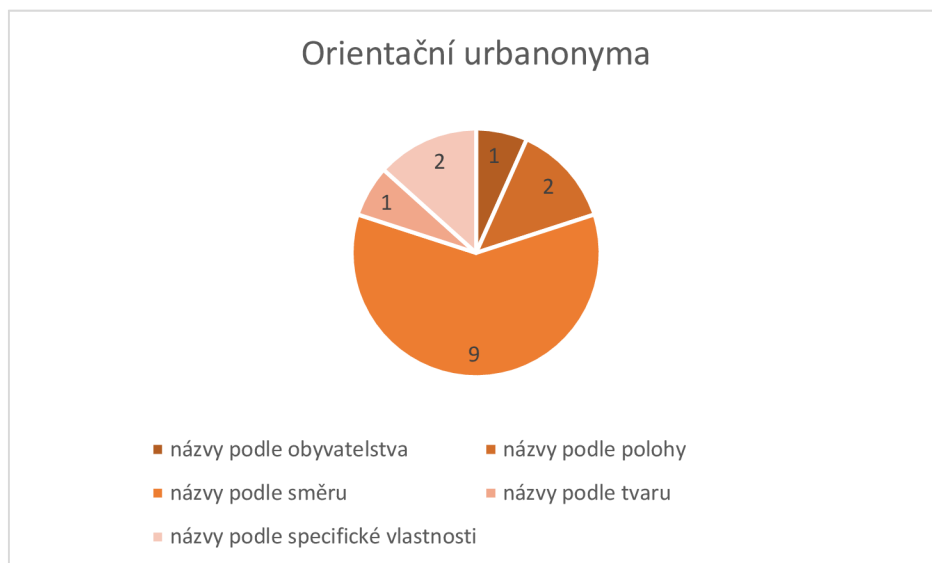

Honorifikační urbanonyma	1
dechrématonymické názvy	1
instituce, organizace	1
Orientační urbanonyma	15
názvy podle obyvatelstva	1
názvy podle polohy	2
názvy podle směru	9
názvy podle tvaru	1
názvy podle specifické vlastnosti	2
Celkový součet	16

Poměr honorifikačních a orientačních urbanonym

■ Honorifikační urbanonyma   ■ Orientační urbanonyma

3.4 Období mezi válkami

Meziválečným obdobím máme na mysli časový rozsah 1918–1939, ale u málokterého pojmenování máme přesnou dataci. U většiny urbanonym zde vycházíme z plánu města, o kterém bohužel nevíme, z kterého roku konkrétně pochází. Z dílčích indicií se však domníváme, že jej lze zařadit do období první republiky, konkrétně do 30. let (na plánu je například zaznamenán název *ulice Ing. Vl. Hráského*, která ale ještě ve 20. letech nesla název *Vodárenská*).

3.4.1 Orientační urbanonyma

Názvy podle obyvateľstva

Řeznická ulice

Jde o krátkou ulici spojující obě náměstí v centru města, která byla přejmenována z dřívějších *Masných krámků* na *Řeznickou ulici*. Pojmenování zůstává i nadále spjato s profesí obyvateľstva, které ulici využívalo. Změna názvu by mohla být potenciálně motivována obdobnou změnou v pražské *Řeznické ulici* (Mareš, 1958, s. 162).

Názvy podle polohy

Na Bezděkově (Na Louži)

U tohoto názvu můžeme pozorovat příklad iradiace, tedy rozšíření názvu jednoho objektu na jeho okolí. V tomto případě jde údajně o rozšíření jména majitele domu čp. 27 (Pinkas, 1919, s. 566) na celou ulici. Významově proto jde o „místo, kde bydlel Bezděk“. Starší název Na Louži se řadil k názvům podle polohy, jelikož se zde nalézala ona „louže“, což byl pravděpodobně rybník (Mareš, 1958, s. 158). Název zanikl patrně jednak kvůli vysušení oné louže, jednak kvůli nelichotivé povaze tohoto názvu (Mareš, 1958, s. 161).

Na Červených vrškách

Toto urbanonymum odvozujeme od polohy, kde se objekt nachází. Červené vršky samotné pak svůj název dostaly podle zbarvení a charakteru zdejší hlíny. V blízkosti také stála cihelna (Mareš, 1958, s. 158).

Na Chmelnici

Jedná se o název související s benešovským pivovarnictvím. Na místě, kde se ulice dodnes nachází, bývala chmelnice, tedy pole pro pěstování chmele (Mareš, 1958, s. 158). Ve městě sídlil historicky nejeden pivovar, tato lokace tudíž sloužila k jejich zásobování.

Na Karlově

V tomto období beze změny.

Na Mydlářce (Na Mydlárně)

Název odvozený od polohy ulice; odkazoval na nevelkou lokální výrobu mýdla. Název *Na Mydlářce* původně byl údajně lidový, zatímco název *Na Mydlárně* byla v historii oficiální podoba (Mareš, 1958, s. 159). V průběhu času ale převážila varianta lidem bližší.

Na Rozvoji

Urbanonymum motivované svou polohou. Tato ulice vznikla v meziválečném období, šlo tedy o jednu z nejnovějších ulic ve městě. Název samotný souvisí s místním stavebním družstvem, díky němuž ulice vznikla (Mareš, 1958, s. 163). Existuje také možnost, že by se

jednalo o jakousi reklamní motivaci, tzn. název zní lákavě pro potenciální zákazníky (v tomto případě budoucí obyvatelstvo ulice).

Na Sladovém

Ulice s názvem motivovaným její polohou. Toto označení můžeme najít už na Císařských povinných otiscích, ovšem na nich bychom neviděli ulici s tímto názvem, nýbrž zemědělskou plochu. Na tomto místě totiž stál sladový mlýn s rybníkem, součást benešovského pivovarnictví (Mareš, 1958, s. 159).

Na Spořilově

Zde se taktéž jedná o jednu z tehdy nejnovějších ulic v Benešově. Toto urbanonymum může vyvolat jisté konotace s pražským Spořilovem, což by zde bylo patrně na místě, jelikož jde o ohlas této pražské čtvrti (Mareš, 1958, s. 163). Původní Spořilov odvodil svůj název od Vinohradské záložny, což byla městská spořitelna právě v této čtvrti, v níž stavebníci složili své úspory. U benešovského Spořilova lze předpokládat obdobný motiv, ve městě se ostatně záložna nacházela, jde proto o inspiraci polohou ulice (tedy tam, kde bydlí lidé, kteří složili úspory).

Pod Nemocnicí

Ulice nacházející se při hlavní cestě směrem do Prahy, kterou spojovala s ulicí *Na Červených vrškách*. Název dostala podle své polohy, fyzicky se totiž nacházela pod nemocnicí, která na tomto místě zůstala dodnes. Někdejší okresní nemocnice dnes nese název Nemocnice Rudolfa a Stefanie Benešov, jde o odkaz na konec 19. století, konkrétně na habsburského korunního prince Rudolfa a jeho ženu Stefánii (Nemocnice Rudolfa a Stefanie Benešov, O nemocnici).

Za Nádražím

Toto urbanonymum bylo motivováno svou polohou. Nádraží, respektive železniční dráha v Benešově pochází ze 70. let 19. století, jednalo se tedy o název relativně mladý. Kromě překladu do němčiny během druhé světové války tato ulice podle nalezených materiálů už nezměnila svůj název.

Zahradní ulice

Pro původ názvu této ulice jsme nenašli přímý zdroj, lze však usuzovat z plánu města, že šlo o pojmenování podle polohy či směru. Přímo na ulici je viditelných mnoho pozemků se zahradami; ulice ale zároveň směřuje k zahradnictví. Přikláníme se spíše k variantě podle polohy, stejně pravděpodobná je však i varianta směrová. Existuje také možnost motivace podle obojího.

Názvy podle směru

K Pazderně

Jak název napovídá, tato ulice skutečně směřovala k pazderně, tj. k budově, ve které se sušily a zpracovávaly textilní plodiny, kupříkladu konopí či lnu. Pazdeří označovalo dřevnaté části stonku, které se při tření odstraňovaly, od toho odvozeno samotné slovo pazderna (. Budova si svůj název uchovala až do období po druhé světové válce (Mareš, 1958, s. 159), dokonce i dnes zůstává pro obyvatele Benešova název na tomto místě živý, ačkoli budova samotná již nestojí. Vyjma překladu do němčiny za druhé světové války toto urbanonymum dodnes nezměnilo svou podobu.

Mračská ulice

V tomto období beze změny.

Pražská ulice

V tomto období beze změny.

Školní ulice

V tomto období beze změny.

Vlašimská ulice

V tomto období beze změny.

Názvy podle specifické vlastnosti

Nová ulice

Jak název napovídá, šlo o označení podle vlastnosti ulice – jednoduše byla v tomto období jednou z nejnovějších v Benešově. Spojovala dvě ulice vedoucí západním směrem z náměstí, a to *Pražskou ulici* a *ulici Mir. Tyrše*.

Názvy podle tvaru

Krátká ulice

V tomto období beze změny.

3.4.2 Honorifikační urbanonyma

Deantroponymické názvy

Husova ulice (Gymnasiální ulice)

Tato ulice i dnes nese název odkazující k Janu Husovi (1369–1415), ústřední postavě husitského hnutí, řadíme jej proto k urbanonymům deantroponymickým podle osobnosti starší historie. Zároveň by se dalo uvažovat o tom, že tato ulice společně s *Žižkovou ulicí* (a potenciálně *Jiráskovou ulicí*, případně by sem šel zařadit i starší název *ulice Generála Čečka*, tj. *Táborská ulice*) tvoří jakési systematizované pojmenování na základě spojitosti s husitským hnutím. Napovídala by tomu jejich bezprostřední návaznost jedné na druhou. Zda jde o šťastnou náhodu či záměr je otázkou spekulace. Mareš též zmiňuje, že se v blízkosti nacházel česko-bratrský Husův dům, což by spojitost s Janem Husem umocňovalo (Mareš, 1958, s. 162). Na ulici se dodnes nachází budova gymnázia, odtud dřívější orientačně motivovaný název *Gymnasiální ulice*.

Jiráskova ulice

Toto urbanonymum připomíná jednoho z nejznámějších českých spisovatelů, Aloise Jiráska (1851–1930), který mimo jiné napsal také divadelní hry o husitech; tuto ulici by proto šlo

potenciálně považovat za jeden ze systematizovaných názvů na základě spojitosti s husitským hnutím. Jde o jeden z mnoha názvů připomínajících postavy české kultury, což bylo příznačné pro nedávno osamostatněnou první republiku, která chtěla udržet v živém povědomí své velikány.

náměstí Dra. Engla (Malé náměstí)

Původně *Malé náměstí* nejspíše získalo svůj nový honorifikační název na počest Emanuela Engela, českého lékaře a politika, jenž provozoval svou lékařskou profesi mimo jiné i ve městě Benešově (Augusta, 1992, s. 69). Souvislost s Benešovem je však z pohledu jeho života spíše okrajová, Engel byl totiž významnější spíše pro své působení v říšské radě jako člen mladočeské strany; po přelomu století přebýval v Karlových Varech.

náměstí T. G. Masaryka

Hlavní benešovské náměstí neslo v období první republiky název prvního československého prezidenta, T. G. Masaryka (1850–1937). Během první republiky, která kladla důraz na vlastenectví a upevňování národní identity, byla ideologický vliv tohoto urbanonyma naprosto zřetelný; dodnes se ostatně jedná o jedno z nejčastějších pojmenování v rámci našeho státu. V dřívějších dobách se náměstí jmenovalo *Velké náměstí*.

Scheinerova ulice

Scheinerova ulice nese své jméno po benešovském rodákovi (Mareš, 1958, s. 162), jde tedy o honorifikum deantroponymické podle osobnosti spjaté s Benešovem. Problém nastává v určení toho, o kterého Scheinera se vlastně jedná. V Benešově totiž zaznamenáváme dva významné nositele příjmení Scheiner, alespoň v tomto období. Jedním je Artuš Scheiner (1863–1938), malíř a ilustrátor narozený v Benešově; ilustroval například pohádky od Erbeny či Němcové (Zábrodská, 2008). Tím druhým je pak Josef Scheiner (1861–1932), starosta České obce sokolské (Waic, 2018, s. 79). Oba byli jistě vhodnými kandidáty pro uctění prostřednictvím urbanonyma, situace se však komplikuje ještě v období druhé světové války. V seznamu ulic totiž nacházíme pojmenování *ulice Dra. Vlad. Scheinera* (německy *Dr. Wlad. Scheiner-Gasse*). Žádného V. Scheinera jsme však nebyli schopni v souvislosti s Benešovem naleznout. Je možné, že se ulice skutečně podle nějakého Vlad. Scheinera nazývala, ale je také možné, že se jednalo o pouhou chybu v zápisu. Indicií totiž je i skutečnost, že během druhé světové války došlo ke

změně názvu *ulice Dra. Vlad. Scheinera* v rámci odstraňování sokolských názvů, jak napovídá dobová korespondence. Vzhledem k této skutečnosti se tedy přikláníme k názoru, že *Scheinerova ulice* připomíná představitele Sokola Josefa Scheinera.

ulice Bernarda Hodějovského

Toto urbanonymum odkazuje na osobnost starší historie, a to na Bernarda Hodějovského, příslušníka rodu Hodějovských z Hodějovic. Tento rod vlastnil na začátku 17. století nedaleké Konopiště, k němuž ulice vedla (a potažmo vede dodnes). Lze tak do jisté míry hovořit o orientačním záměru tohoto urbanonyma. Bernard se mezi lety 1618–1620 účastnil protihabsburského povstání, za svou účast byl pokutován ztrátou dvou třetin majetku, což zahrnovalo i Konopiště (Mareš, 1958, s. 162). Navzdory tomu, jak rychle o Konopiště přišel, potažmo kolik jiných významných majitelů zámek měl, odkazuje ulice právě na Bernarda Hodějovského. Pravděpodobně zde působil protiněmecký (a obzvláště protihabsburský) sentiment, díky němuž ulice získala toto jméno, které si uchovává dodnes.

ulice Dra. A. Švehly

Antonín Švehla (1873–1933) byl prvorepublikovým politikem, představitelem České strany agrární, ministrem vnitra a ministerským předsedou Československa (Zídek, 2018, s. 11). Na jeho počest byla pojmenována jihozápadně směřující ulice nacházející se na západ od železniční dráhy.

ulice Dra. Haeringa

V 19. století tento prostor nesl název *Růžová ulice*. Vzhledem k tomu, že jde o honorifikační název, ulice patrně od dob 19. století, kdy se jí říkalo ještě *Na Blátě*, definitivně změnila svůj charakter. Svým názvem pravděpodobně odkazovala na MUDr. Vladimíra Haeringa, starostu Benešova v letech 1893–1900 (Procházková, 1977, s. 19).

ulice Dra. Josefa Suka

Josef Suk (1874–1935) byl český skladatel a houslista, jeden z členů světově proslulého smyčcového souboru České kvarteto. Pojmenována po něm byla ulice ležící západně od železniční trati navazující na *ulici Bernarda Hodějovského*. Byť toto urbanonymum řadíme mezi

názvy podle osobností kulturního života, existuje rovněž argument pro zařazení mezi osobnosti spjaté s Benešovem, jelikož ve městě Josef Suk přebýval a zemřel (Mareš, 1958, s. 162).

ulice Dra. Mir. Tyrše

Šlo o nový název dřívější *Zámecké ulice* vycházející z centra města směrem ke Konopišti. Na západním konci ulice byla postavena sokolovna, od níž je pak odvozen název po Miroslavu Tyršovi (1832–1884), spoluzakladateli tělocvičné organizace Sokol, který působil také jako poslanec českého sněmu a říšské rady. Zemřel v Tyrolských Alpách, kde se léčil snad pro nervovou chorobu (Augusta, 1992, s. 329). *Tyršova ulice* v Benešově se řadí mezi mnoho *Tyršových ulic* po republice, které zároveň plní funkci orientační vzhledem ke cvičišti (resp. sokolovně) nacházející se přímo na ulici.

ulice Dra. Rašína

Dřívější *Nová Pražská ulice*. Svým novým názvem odkazovala na Aloise Rašína (1867–1923), představitele mladočeské strany, později České státoprávní demokracie a Československé národní demokracie, prvního ministra financí a autora tzv. Rašínovy měnové reformy. Začátkem roku 1923 se stal obětí atentátu, na zranění nedlouho poté zemřel (Augusta, 1992, s. 261).

ulice Dra. Ulricha

Tato ulice s největší pravděpodobností nese název po benešovském rodákovi MUDr. Karlu Ulrichovi, který v letech 1847–1848 a později 1857–1878 zastával funkci purkmistra (Procházková, 1977, s. 17).

ulice Generála Čěčka

Jednalo se o ulici vycházející z náměstí jižním směrem, v 19. století byl tento prostor znám jako *Táborská ulice*. Nový honorifikační název připomínal Stanislava Čěčka (1886–1930). Stanislav Čěček se narodil v Líšně nedaleko od Benešova, proto toto urbanonymum řadíme k názvům podle osobností spjatých s Benešovem. Během první světové války se účastnil bojů na východní frontě jakožto legionář, a to včetně bitvy u Zborova, kde byl autorem plánu útoku. Do nově vzniknuvší republiky se vrátil v roce 1920 jako generálmajor, poté vedl vojenskou kancelář prezidenta a krátce také velel 5. pěší divizi v Českých Budějovicích, kde zemřel (Divizní generál Stanislav Čěček, 2020).

ulice Ing. Vl. Hráského (Vodárenská ulice)

V Benešově byl roku 1905 pod vedením stavebního inženýra, hydrologa a vysokoškolského profesora (Hráský, Jan Vladimír, 1857-1939, 2021) Jana Vladimíra Hráského (1857–1939) vybudován vodovod. K tehdejší vodárně vedla nová ulice, která získala pojmenování podle svého směru – *Vodárenská ulice*. K výročí 25 let od vybudování vodovodu město rozhodlo, že tuto ulici slavnostně přejmenují na počest architekta vodovodu, tedy právě J. V. Hráského, který byl tímto činem poctěn, jak napovídá osobní korespondence s městskou radou (Příloha 1 a 2). Jde tak o další případ honorifikačního pojmenování, které v sobě ale nese určitou část orientační motivace.

ulice Karla Hynka Máchy

Ulice nacházející se na západ od železniční dráhy; pomyslné pokračování *Pražské ulice* směřující západním směrem ke Konopišti. Toto urbanonymum získalo název podle jednoho z nejvýznamnějších českých básníků, představitele romantismu Karla Hynka Máchy (1810–1836). Ulice rovněž směřovala k myslivně Želetínce, kde údajně žila Máchova milenka Mária Štěchová, o níž dokonce psal ve svých básních (Mareš, 1958, s. 162). Lze tedy do nevelké míry hovořit o jakémisi orientačním aspektu tohoto pojmenování.

ulice Legionáře Ctibora Veselého (Nádražní ulice)

Ctibor Veselý (1899–1919) byl benešovským rodákem, který sloužil v legiích v Itálii a po konci první světové války bojoval jako voják československé armády na Slovensku. Padl v boji u Komárna. Během své služby také psal deník, který v roce 2001 vyšel zeditovaný pod názvem *V italské legii a za bojů na Slovensku* (Veselý, Ctibor, 1899-1919, 2021). Pro tuto ulici byl také znám ještě jeden název – *Nádražní ulice*. Tento název vyplývá ze skutečnosti, že se v tomto prostoru nacházelo nádraží původně vybudované ještě v 19. století, šlo by tedy o název orientační podle polohy.

ulice Sokola Tůmy

Ačkoli se to může na první pohled zdát, toto urbanonymum neodkazuje na představitele sokolského hnutí, nýbrž na spisovatele a dramatika Františka Sokola-Tůmu (1855–1925), který, ač se v Benešově narodil (Martínek, 1926, s. 40), byl znám zejména pro své působení v regionu

Ostravska. Je proto možné zařadit ho jak do kategorie osobností spjatých s Benešovem (Mareš, 1958, s. 162), tak do kategorie osobností kulturního světa. Přikláníme se spíše k variantě kulturního světa.

ulice Svatopluka Čecha

Tato ulice je sice pojmenována podle osobnosti kulturního světa, avšak existuje i argument pro zařazení do kategorie názvů podle osobností spjatých s Benešovem. Spisovatel Svatopluk Čech (1846–1908) totiž pocházel z relativně nedalekého Ostředku, k němuž ulice směřovala (Mareš, 1958, s. 162). Název by tak měl do jisté míry vedle honorifikačního významu také význam orientační. V 19. století nesla název *Bedrčská ulice*.

Zapova ulice

Zapova ulice spojovala *Zahradní ulici* s *ulicí Ing. Vl. Hráského*. Svým názvem odkazuje na Karla Vladislava Zapa (1812–1871), českého historika a popularizátora vědy, který v Benešově bydlel, byť v jiné ulici (Mareš, 1958, s. 162).

Žižkova ulice

Tato ulice tvořila západně směřující kolmici k *Husově ulici*, jak již bylo řečeno, lze uvažovat o systematickém pojmenování. Honorifikum připomíná Jana Žižku (1360–1424), neporaženého husitského vojevůdce. Město Benešov má s Janem Žižkou spíše negativní zkušenost, vzhledem k tomu, že bylo jeho armádou vypáleno, i přesto ale kališníka poctila ve svém uličním názvosloví. Vlastenecký sentiment první republiky patrně převážil nad historií města.

Deapelativní názvy

V tomto období nevidujeme žádná deapelativní honorifikační urbanonyma.

Detoponymické názvy

V tomto období nevidujeme žádná detoponymická honorifikační urbanonyma.

Dechrématonymické názvy

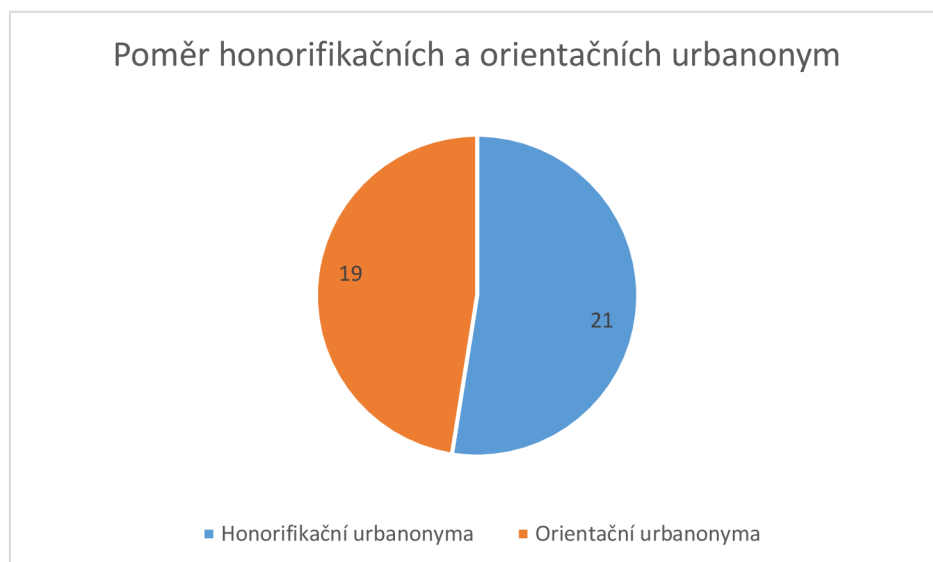
Minoritská třída

V tomto období beze změny.

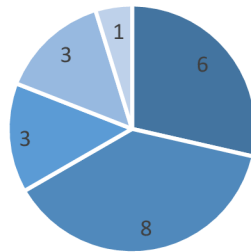
3.4.3 Shrnutí

Meziválečné období znamenalo pro Benešov značný růst. Počet urbanonym je více než dvojnásobný oproti 19. století, zaznamenáváme významný nárůst honorifikačních pojmenování. V rámci orientačních urbanonym již nepřevládají názvy podle směru, nýbrž podle polohy, což vychází také z tendence pojmenovávat nově vzniknuvší ulice dřívějšími pomístními jmény (např. *Na Chmelnici* původně označovalo pole). U honorifik, kterých je celkem o dva názvy více než orientačních pojmenování, pozorujeme silný vliv deantroponymických názvů. Nejčastěji tato urbanonyma připomínala osobnosti spjaté přímo s Benešovem (*ulice Dra. Haeringa*), případně osobnosti kulturního či vědeckého světa (*Jiráskova ulice*), můžeme proto usuzovat, že zde byl zřejmý vliv prvorepublikového vlastenectví a potřeby upevnit národní povědomí. Na rozdíl od dnešního přístupu k udílení honorifikačních názvů bylo během tohoto období možné udílet názvy podle ještě žijících osob (např. *ulice Ing. Vl. Hráského*). Nutno však také zmínit, že ne jeden název bychom mohli zařadit i do kategorie jiné, než jsme učinili. Patrné je to zejména u osobností spjatých s Benešovem. Zároveň se uchoval dechrématonymický název z 19. století (*Minoritská třída*), i v tomto období představuje jediné honorifikační urbanonymum, které nepojmenovává konkrétní osobu.

Honorifikační urbanonyma	21
deantroponymické názvy	20
osobnosti kulturního či vědeckého světa	6
osobnosti spjaté s Benešovem	8
osobnosti starší historie	3
osobnosti světa politiky	3
dechrématonymické názvy	1
instituce, organizace	1
Orientační urbanonyma	19
názvy podle obyvatelstva	1
názvy podle polohy	11
názvy podle směru	5
názvy podle tvaru	1
názvy podle specifické vlastnosti	1
Celkový součet	40

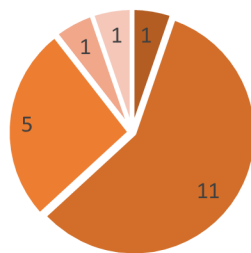

Honorifikační urbanonyma

- osobnosti kulturního či vědeckého světa
- osobnosti spjaté s Benešovem
- osobnosti starší historie
- osobnosti světa politiky
- instituce, organizace

Orientační urbanonyma

- názvy podle obyvatelstva
- názvy podle polohy
- názvy podle směru
- názvy podle tvaru
- názvy podle specifické vlastnosti

3.5 Období druhé světové války

Druhá světová válka byla pro Benešov velmi specifickým obdobím. Město totiž částečně spadalo do nacistického výcvikového prostoru SS-Truppenübungsplatz Böhmen, původně nazvaného SS-Truppenübungsplatz Beneschau; prostor jižně od nemocnice a západně od železnice se nacházel právě v tomto areálu. V této části města došlo k vysídlení a následnému zabírání domů a bytů, v nichž se ubytovávali důstojníci SS (Zouzal, 2016, s. 186); postupně byly zabrány také školní budovy, které SS využívalo pro vojenské účely, školu v *Jiráskově ulici* využívalo jako zdravotní středisko (Zouzal, 2016, s. 187). Sídlo tohoto výcvikového prostoru se nacházelo od roku 1943 na nedalekém zámku Konopiště. Názvy ulic v tomto období zprvu fungovaly ve dvojjazyčném stavu, kdy vedle sebe stály jak názvy české, tak německé; ke konci války, tzn. 1944–1945, se však ulice, které spadaly do výcvikového prostoru, označovaly pouze názvem německým. Toto území totiž bylo naplno součástí Německa, nikoli už protektorátu. Pro zdůraznění změn jsou v tomto období „hlavní názvy“ napsány v německém jazyce, další známé včetně českých překladů jsou zaznamenány v závorkách vedle nich.

3.5.1 Orientační urbanonyma

Názvy podle obyvatelstva

Fleischergasse (Řeznická ulice)

V tomto období zde došlo pouze k přeložení názvu do německého jazyka.

Názvy podle polohy

Am Karlsplatz (Na Karlově)

Během druhé světové války došlo k přejmenování tohoto prostoru do německého jazyka, avšak z *Karlova* se, alespoň podle německého jména, stalo náměstí. Dřívější názvy tento prostor označovaly jako ulici (*Karlova ulice*) či používaly přímo pomístní označení pro tuto vyvýšeninu (*Karlov*).

Auf den Roten Hügeln (Na Červených vrškách)

V tomto období zde došlo pouze k přeložení názvu do německého jazyka.

Auf der Malze (Na Sladovém)

V tomto období zde došlo pouze k přeložení názvu do německého jazyka.

Bahnhofgasse (Nádražní ulice, ulice Legionáře Ctibora Veselého)

Bahnhofgasse byla během druhé světové války zbavena legionářského honorifikačního názvu z první republiky ve prospěch názvu orientačně motivovaného. Název, v češtině *Nádražní ulice*, vycházel ze skutečnosti, že se v prostoru ulice nacházelo benešovské vlakové nádraží. Zároveň tak šlo o návrat k původnímu názvu ulice.

Gartengasse (Zahradní ulice)

V tomto období zde došlo pouze k přeložení názvu do německého jazyka.

Hinter dem Bahnhof (Za Nádražím)

V tomto období zde došlo pouze k přeložení názvu do německého jazyka.

Hopfengarten (Na Chmelnici)

V tomto období zde došlo pouze k přeložení názvu do německého jazyka.

Na Bezděkově

U této ulice bohužel nemáme k dispozici její německé znění, české však zůstalo beze změny.

Na Rozvoji

Také u tohoto urbanonyma neznáme německý název, víme však, že český název zůstal zachován v této podobě.

Na Spořilově

Stejný případ je i u ulice *Na Spořilově*, o níž víme, že byl ponechán český název, avšak německé znění neznáme.

Unter dem Krankenhaus (Pod Nemocnicí)

V tomto období zde došlo pouze k přeložení názvu do německého jazyka.

Názvy podle směru

Mraçgasse (Mračská ulice)

V tomto období zde došlo pouze k přeložení názvu do německého jazyka.

Prager Gasse (Pražská ulice)

V tomto období zde došlo pouze k přeložení názvu do německého jazyka.

Schulgasse (Školní ulice)

V tomto období zde došlo pouze k přeložení názvu do německého jazyka.

Strasse zum Uebungsplatz

Jde o název vzniknuvší v roce 1944 pro doposud nepojmenovanou ulici, jež vedla směrem od železniční trati ke Konopišti, kde sídlilo velitelství nacistického cvičiště (Příloha 8). Do češtiny by šlo toto urbanonymum přeložit jako *ulice Ke Cvičišti*, název tedy plně odpovídal místní realitě.

Taborer Gasse (Táborská ulice, ulice Generála Čečka)

Další někdejší legionářské urbanonymum, jemuž byla navrácena jeho dřívější, orientačně motivovaná, podoba. Název opět odkazuje ke směru ulice, jako tomu bylo už v 19. století.

Teinitzer Strasse (Karel Hynek Mácha Gasse, ulice Karla Hynka Máchy)

Ulice Karla Hynka Máchy nesla svůj původní název až do poloviny února roku 1944, což odrážela i německá varianta *Karel Hynek Mácha Gasse*. Karel Hynek Mácha však očividně přestal být jakožto silný představitel české kultury tolerovatelným pro nacistický režim. Ulice byla přejmenována na *Teinitzer Strasse*, jelikož směřovala severozápadně k nedalekému Týnci nad Sázavou (německy Teinitz an der Sasau), česky by tedy její nové jméno znělo nejspíše *Týnecká ulice*.

Wlaschimer Gasse (Vlašimská ulice)

V tomto období zde došlo pouze k přeložení názvu do německého jazyka.

Zur Darre (K Pazderně)

V tomto období zde došlo pouze k přeložení názvu do německého jazyka.

Názvy podle specifické vlastnosti

Grosse Ringplatz (Velké náměstí, náměstí T. G. Masaryka, T. G. Masaryk Platz)

Honorifikační název *náměstí T. G. Masaryka*, německy *T. G. Masaryk Platz*, byl poněkud nepřekvapivě jedním z prvních v Benešově, u kterých došlo ke změně. Již v srpnu 1940 bylo náměstí přejmenováno na svou původní podobu z 19. století, tj. *Velké náměstí*, německy *Grosse Ringplatz* (Příloha 3).

Neue Gasse (Nová ulice)

V tomto období zde došlo pouze k přeložení názvu do německého jazyka.

Sackgasse (Slepá ulice, Dr. Wlad. Scheiner Gasse, Scheinerova ulice)

Jak již bylo řečeno v předchozím období, tato ulice nesla mezi válkami název po benešovském rodákovi Josefu Scheinerovi (1861–1932). V roce 1942 však přišla vlna přejmenování tzv. „sokolských názvů“, urbanonyma proto nemohla nadále nést honorifikační prvek spjatý s představiteli hnutí Sokol. Nejinak tomu bylo i u *Scheinerovy ulice*, německy *Dr. Wlad. Scheiner Gasse* (zde předpokládáme chybu ve jméně). Návrhy pro nový název zahrnovaly *Spojovací ulice* či *Na Spojce*, německy *Verbindungsgasse* (ulice totiž měla v budoucnu spojit *Pražskou ulici s ulicí Dra. Rašina*), dále *U Boží vody* (na konci ulice stála kaplička nad studánkou, jejíž vodě se přikládala léčivá moc) a konečně návrh, který byl schválen, a to *Slepá ulice*, německy *Sackgasse*, jelikož tehdy byla tato ulice ukončena zahradou a neměla připojení na jinou ulici (Příloha 4).

Názvy podle tvaru

Kurze Gasse (Krátká ulice)

V tomto období zde došlo pouze k přeložení názvu do německého jazyka.

3.5.2 Honorifikační urbanonyma

Deantroponymické názvy

Alois Jirásek Gasse (Jiráskova ulice)

V tomto období zde došlo pouze k přeložení názvu do německého jazyka.

Dr. Alois Rašín Gasse (ulice Dra. Rašína)

V tomto období zde došlo pouze k přeložení názvu do německého jazyka.

Dr. Anton Švehla Gasse (Zapova ulice)

Ačkoli jde o ulici pojmenovanou po Antonínu Švehlovi, nejde o ten stejný prostor, který nesl jeho jméno mezi válkami. V lednu 1944 totiž byla původní *ulice Dra. A. Švehly* přejmenována na *Kommandanten Gasse*. Za necelý měsíc od tohoto přejmenování se však v Benešově znovu urbanonymum připomínající Antonína Švehlu znovu objevilo, protože v únoru došlo k přejmenování dřívější *Zapovy ulice* právě na *Dr. Anton Švehla Gasse*. Důvod pro toto přejmenování je však nejasný.

Dr. Haering Gasse (ulice Dra. Haeringa)

V tomto období zde došlo pouze k přeložení názvu do německého jazyka.

Dr. Ulrich Gasse (ulice Dra. Ulricha)

V tomto období zde došlo pouze k přeložení názvu do německého jazyka.

Husstrasse (Husova ulice)

V tomto období zde došlo pouze k přeložení názvu do německého jazyka.

Ing. Wlad. Hráský Gasse (ulice Ing. Vl. Hráského)

V tomto období zde došlo pouze k přeložení názvu do německého jazyka.

Mendel Strasse (Zur Seifensiederei, Na Mydlářce)

Orientačně motivovaný název *Na Mydlářce*, německy *Zur Seifensiederei*, byl v únoru 1944 změněn na honorifikační *Mendel Strasse* (česky *Mendelova ulice*) podle Gregora Mendela (1822–1884), moravského zakladatele genetiky německého původu. Za svého života byl Mendel veřejnosti spíše neznámý, 35 let po jeho smrti však genetické uznali hodnotu a prvenství jeho objevů dědičných vlastností na pokusech s hrachem (Augusta, 1992, s. 204).

Schaller Platz (Schallerovo náměstí, Dr. Engel Platz, náměstí Dra. Engla)

V listopadu roku 1942 došlo k přejmenování někdejšího *náměstí Dra. Engla*, německy *Dr. Engel Platz* (Příloha 5). Tentokrát nový název s největší pravděpodobností odkazoval na konopišťského rodáka Jaroslava Schallera (1738–1809), piaristu, zakladatele české vědecké topografie a překladatele do němčiny (Forst, 2008, s. 100). Schaller v Benešově vystudoval piaristické gymnázium, později působil mimo jiné jako vychovatel dětí hraběte F. A. Nostice. Ve svém stěžejním díle *Topographie des Königsreichs Böhmen, darin alle Städte, Flecken, Herrschaften, Schlösser, Landgüter, Edelsitze, Klöster, Dörfer, wie auch verfallene Schlösser und Städte unter den ehemaligen und jetzigen Benennungen samt ihren Merkwürdigkeiten beschrieben werden 1–16* vytvořil východisko pro další vlastivědnou práci a zároveň si vysloužil členství v učených společnostech v Berlíně, Halle a v Jeně (Forst, 2008, s. 101).

Reinhard Heydrich Strasse (třída Reinharda Heydricha, Schlossgasse, Zámecká ulice, Dr. Mir. Tyrš Gasse, ulice Dra. Mir. Tyrše)

Miroslav Tyrš byl, stejně jako Josef Scheiner, odstraněn z benešovského uličního názvosloví pro svůj význam v rámci hnutí Sokol. Toto urbanonymum se tak na krátký čas vrátilo ke své předchozí podobě, tedy *Zámecká ulice*, německy *Schlossgasse*. Po událostech června 1942, kdy došlo k atentátu na říšského protektora Reinharda Heydricha (1904–1942), ani tento název nezůstal. V květnu 1943 totiž slavnostně vešel v platnost název nový – *třída Reinharda Heydricha*, německy *Reinhard Heydrich Strasse* (Příloha 6). Roli v přejmenování nepochybně hrála i skutečnost, že ulice vedla ke Konopišti, kde sídlilo vedení nacistického cvičiště.

Sokol-Tůma Gasse (ulice Sokola Tůmy)

V tomto období zde došlo pouze k přeložení názvu do německého jazyka.

Svatopluk Čech Gasse (ulice Svatopluka Čecha)

V tomto období zde došlo pouze k přeložení názvu do německého jazyka.

Wiedemann Gasse (Wiedemannova ulice, Žižkova ulice)

Z dochovaných pramenů není jednoznačné, na koho odkazuje nové jméno této ulice. Nositelé tohoto příjmení ve spojitosti s nacistickým režimem přicházejí v úvahu dva. Prvním z nich je německý voják Wolfgang Eckehard Wiedemann (1914–1943), velitel Tankového průzkumného oddílu 125, nositel Rytířského kříže, který zahynul v bojích na území tehdejšího SSSR (Wiedemann Wolfgang, 2019). Tím druhým je Fritz Wiedemann (1891–1970), příslušník nacistické strany, který během první světové války sloužil přímo s Adolfem Hitlerem, s nímž dlouhodobě udržoval přátelský vztah, byť začátkem 40. let tento vztah poněkud ochladl. Fritz Wiedemann také sloužil jako německý diplomat během druhé světové války v USA a v Číně (Simkin, 1997). Vzhledem k bližší spojitosti Wolfganga Wiedemanna s výcvikovým prostorem v tom smyslu, že byl vojákem v době druhé světové války, se domníváme, že honorifikační název odkazoval spíše na něj než na Fritze Wiedemanna. V Benešově šlo též o chronologicky první honorifikační název na počest představitele německých okupantů.

Deapelativní názvy

Artilleriestrasse (Bernhard Hodějovský Gasse, ulice Bernarda Hodějovského)

V únoru 1944 nakrátko zmizel z benešovského uličního názvosloví Bernard Hodějovský. Ulice nově nesla název *Artilleriestrasse*, do češtiny by jej šlo přeložit jako *Dělostřelecká ulice*. Bezesporně šlo o ideologicky nabitě honorifikum vyzdvihující německé válečné prostředky.

Kommandanten Gasse (Dr. Anton Švehla Gasse, ulice Dra. A. Švehly)

V lednu 1944 přejmenováním *ulice Dra. A. Švehly*, nazvané po prvorepublikovém politikovi, vzniklo v Benešově první honorifikační deapelativní urbanonymum (Příloha 7). *Kommandanten Gasse* by se dalo přeložit jako *Velitelská ulice*. U tohoto pojmenování mohl hrát

roli orientační aspekt, ostatně tato ulice vede ven z Benešova směrem jihozápadním nedaleko od Konopiště, nikoli však přímo k němu. Přikláníme se proto spíše k tomu, že jde o honorifikační název, jehož hlavní motivací byl ideologický aspekt.

Detoponymické názvy

V tomto období nenevidujeme žádná detoponymická honorifikační urbanonyma.

Dechrématonymické názvy

Minoritenstrasse (Minoritská třída)

V tomto období zde došlo pouze k přeložení názvu do německého jazyka.

Strasse der SS (Dr. Josef Suk Gasse, ulice Dra. Josefa Suka)

V únoru 1944 došlo k přejmenování *ulice Dra. Josefa Suka* na *Strasse der SS*, česky by šlo přeložit jednoduše *ulice SS*. Šlo tedy o další název podle organizace. Zkratka SS (Schutzstaffel, česky Ochranný oddíl) označovala ozbrojený oddíl NSDAP, tato organizace v podstatě představovala bezpečnostní aparát nacistického režimu. V jejím čele stál mezi lety 1929–1945 Heinrich Himler (1900–1945). Vzhledem k nedalekému cvičišti je rovněž vhodné zmínit, že ulice do jisté míry splňovala také záměr orientační, jelikož směřovala dovnitř výcvikového prostoru pro jednotky Waffen-SS, tedy jednotky SS určené k vojenským operacím.

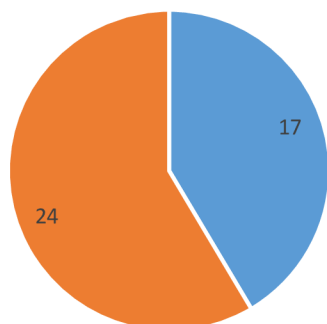
3.5.3 Shrnutí

Ačkoli jde o velmi krátké období, můžeme si povšimnout mnoha změn. Z celkových 41 ulic si svoje dřívější názvy ponechalo 26, resp. u 26 ulic je jediná zaznamenaná změna překlad do němčiny. Jde spíše o názvy orientačního typu, zejména o názvy podle polohy (*Auf der Malze*, *Hopfengarten*). Počet orientačních urbanonym se v tomto období zvýšil o pět názvů, orientační motivace tak ve městě v těchto letech převažovala. V průběhu války se navíc jistá honorifikační urbanonyma vracela ke svým dřívějším podobám (*ulice Dra. Mir. Tyrše* se na nějaký čas znovu jmenovala *Zámecká ulice*). Změny obecně spíše postihly honorifikační názvy, obzvláště

v případech, kdy dotyčná urbanonyma oslavovala osoby nepohodlné pro nacistický režim (*náměstí T. G. Masaryka*). Znatelný je též úbytek názvů podle osobností spjatých s Benešovem, od předchozího období se jejich počet dostal na polovinu, tj. 4 názvy. Němci postupně do urbanonymického systému Benešova přidávali jména odkazující na své osobnosti (*Wiedemann Gasse*, *Reinhard Heydrich Strasse*) a na německý válečný aparát (*Artilleriestrasse*, *Kommandanten Gasse*), čímž se v obci poprvé objevila deapelativní honorifikační urbanonyma. Výraznější změny v systému probíhaly v části města na západ od železniční trati, což přímo vycházelo z faktu, že tato část Benešova spadala do výcvikového prostoru pro jednotky Waffen-SS. Nejvýraznější změny přicházely až ke konci válečného konfliktu, tedy v lednu a únoru 1944, byť dílčí změny probíhaly i v dřívějších letech. Celkový počet urbanonym se rozrostl o jednu, dříve nepojmenovanou, ulici (*Strasse zum Uebungsplatz*).

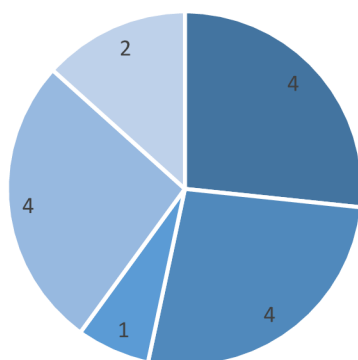
Honorifikační urbanonyma	17
deantroponymické názvy	13
osobnosti kulturního či vědeckého světa	4
osobnosti spjaté s Benešovem	4
osobnosti starší historie	1
osobnosti světa politiky	4
deapelativní názvy	2
dechrématonymické názvy	2
instituce, organizace	2
Orientační urbanonyma	24
názvy podle obyvatelstva	1
názvy podle polohy	11
názvy podle směru	8
názvy podle tvaru	1
názvy podle specifické vlastnosti	3
Celkový součet	41

Poměr honorifikačních a orientační urbanonym

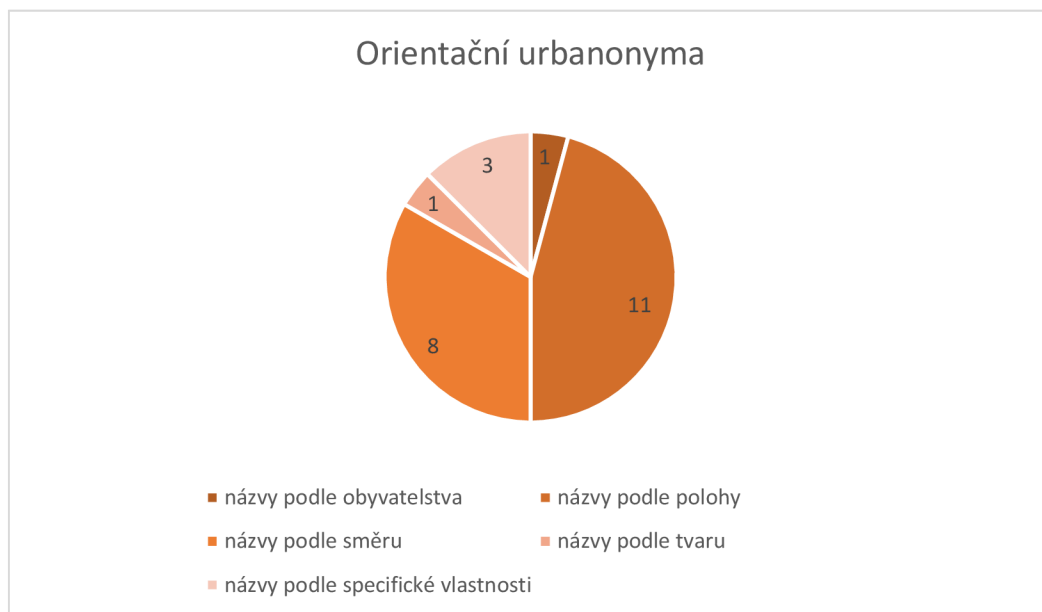
■ Honorifikační urbanonyma ■ Orientační urbanonyma

Honorifikační urbanonyma

■ osobnosti kulturního či vědeckého světa ■ osobnosti spjaté s Benešovem
■ osobnosti starší historie ■ osobnosti světa politiky
■ instituce, organizace

3.6 Období socialismu

Tento časový úsek je vymezen na jedné straně koncem druhé světové války, na druhé straně rokem 1989, avšak tyto hranice jsou spíše orientační, zvoleny pro přehlednost. V tomto období se Benešov rozrůstal co do počtu obyvatel i do rozlohy, což vedlo rovněž k navýšení počtu ulic ve městě. Celé období je nazváno Období socialismu, neboť právě v tomto období u nás vládne KSČ, což se odráží i na názvech ulic samotných. Každá ideologie se snaží nějakým způsobem upevnit, což platí obzvláště pro režimy totalitní či k totalitě směřující. Pokud známe více názvů pro danou ulici, jsou uvedeny v závorce vedle výchozího jména. Hlavním zdrojem pro toto období je plánec města z roku 1982, případně čerpáme z příspěvku F. V. Mareše *Názvy ulic a náměstí města Benešova ve Sborníku vlastivědných prací z Podblanicka* z roku 1958. V závorce jsou také uvedeny ulice *Sokolovská* a *Zborovská*, o nichž víme, že se ve městě nacházely, avšak nevíme, o které ulice konkrétně šlo a jak zněl jejich nový název, jelikož na plánek města z roku 1982 nejsou zaznamenány.

3.6.1 Orientační urbanonyma

Názvy podle obyvatelstva

Řeznická ulice

Byť na plánu z roku 1982 tato ulička není zachycena, je zmíněna v Marešově příspěvku z roku 1958 a na stejném místě se nachází i dnes. Lze tedy usuzovat, že i přes nepřítomnost na plánu nedošlo ke zrušení této uličky.

Názvy podle polohy

Červené Vršky

Toto urbanonymum změnilo svou podobu, nikoli však svou pojmenovací motivaci. *Na Červených vrškách* se proměnilo v bezpředložkové *Červené Vršky*, spojitost s polohou ulice zůstala.

Na Chmelnici

V tomto období beze změny.

Na Karlově

V tomto období beze změny.

Na Mýtě

Ulice *Na Mýtě* byla krátká ulice na západ od železniční trati. Název souvisí s místem, kde se mýtné platilo.

Na Spořilově

V tomto období beze změny.

Na Svěpomoci

Název této ulice nejspíše odráží to, jak vznikly stavby na jejím území, tedy svépomocí. Za zmínku ale stojí také skutečnost, že se v Benešově nacházelo Stavební družstvo Svěpomoc, je

tedy možné, že název je odvozen právě od něj. Kategorizace tohoto názvu by však zůstala stejná, opět by šlo o polohu ulice.

Nádražní

V tomto období beze změny.

Poštovní

Zde stála budova benešovské pošty, od toho odvozeno urbanonymum. Tato krátká ulička měla předtím naposledy svůj vlastní název v 19. století, tehdy se jmenovala *Kláštevní*.

U Elektrárny

Toto urbanonymum odpovídalo realitě, v této části města stála už od počátku 20. století benešovská elektrárna.

U Mlýna

Dřívější název *Na Sladovém* odvozený z anoikonyma byl v tomto období nahrazen názvem *U Mlýna*, který však stále souvisel s polohou ulice. Jak již bylo řečeno dříve, kdysi zde stál sladový mlýn, od něhož pochází právě tento nový název.

Za Nádražím

V tomto období beze změny.

Názvy podle směru

Černoleská

Jedna z nových ulic v Benešově. Mířila ven z města jihovýchodním směrem, kde se rozprostírá Černý les, potažmo nedaleká ves Skalice.

K Nemocnici

Ulice *K Nemocnici* spojuje nemocnici s ulicemi *Červené Vršky* a *Hodějovského*. Název vychází ze směru ulice.

K Pazderně

V tomto období beze změny.

K Přeložce

Tato ulice původně byla napojena na hlavní trať směrem do Prahy. Slovo přeložka pak označuje komunikaci, která odklání dopravu. Lze tedy usuzovat, že název referuje ke skutečnosti, že komunikace vedla mimo město samotné, tzn. „odkláněla dopravu“.

K Tužince

Název této ulice naprosto odpovídal realitě, ulice směřovala k Tužince, což je plocha mezi Benešovem a nedalekou Mračí. Údajně se zde také nacházela bažantnice, kterou zde nechal zřídit František Ferdinand d'Este, mimo jiné kvůli své lovecké vášni. Název ulice navíc vychází z totožného pomístního jména, které oblast před příchodem městské zástavby nesla. Samotný původ názvu Tužinka však není zcela jasný.

Ke Stadiónu

Ke konci druhé světové války tento prostor nesl název *Kommandanten Gasse*. Nová podoba tohoto urbanonyma vycházela ze směru ulice; v tomto období zde byl postaven fotbalový stadion.

Ke Studánce (U Boží vody)

Název této ulice se odvíjí od kapličky s názvem Boží voda, která stojí nad vyzděnou studánkou. Plánek zachycuje název *Ke Studánce*, Mareš zmiňuje i název přímo podle kapličky (Mareš, 1958, s. 159).

Konopišťská

V období druhé světové války tato ulice nesla název *Strasse zum Uebungsplatz*, směřovala ke cvičišti s velitelstvím na Konopišti. Tato směrová motivace zůstala, v uličním názvosloví se opět objevil název odkazující právě k tomuto zámku, přičemž v dřívějších dobách tento název nesla nynější ulice *Tyršova*.

Školní

Zde došlo jen k návratu k české variantě urbanonyma z německého *Schulgasse*, jinak název zůstal motivačně totožný. Na plánu z roku 1982 sice tato ulice vyznačena není, ale dnes se na tomto místě stále nachází, navíc ji zmiňuje i F. V. Mareš v roce 1958 (Mareš, 1958, s. 160).

Názvy podle specifické vlastnosti

V tomto období nevidujeme žádné názvy podle specifické vlastnosti.

Názvy podle tvaru

V tomto období nevidujeme žádné názvy podle tvaru.

3.6.2 Honorifikační urbanonyma

Deantroponymické názvy

Alšova

Jedná se o jednu z nově vzniklých ulic. Spojuje ulici *Ulrichovu* s ulicí *Na Chmelnici*. Její název odkazuje k Mikoláši Alšovi (1852–1913), českému malíři a ilustrátorovi s tvůrčí snahou zachytit historii národa. Byl také autorem řady fasád na stavbách v Praze i jiných městech (Augusta, 1992, s. 14).

Antušková

Někdejší *Mračská ulice* nově nesla název s regionální honorifikační motivací. Vladimír Antušek (1900–1968) byl Benešovský rodák; malíř, grafik a ilustrátor, mj. autor mozaik např. v katedrále sv. Víta na Pražském hradě (Vladimír Antušek, 2017).

B. Hodějovského

Ke konci druhé světové války tato ulice nesla název *Artilleriestrasse*, po období nacistické okupace došlo k návratu k původnímu pojmenování; jméno tedy odkazovalo opět k Bernardu Hodějovskému, majitele nedalekého Konopiště.

Bezručova

V dřívějších obdobích se jednalo o *Zahradní ulici*, tento orientačně motivovaný název byl nahrazen honorifikačním urbanonymem *Bezručova* podle Petra Bezruče (1867–1958). Vlastním jménem Vladimír Vašek, Bezruč byl básníkem, autorem známých *Slezských písní*, v nichž upozorňoval na nelehké osudy slezského lidu (Augusta, 1992, s. 32). Vzhledem k dobové interpretaci jeho tvorby šlo nepochybně o jednoho z ideologicky nejvhodnějších spisovatelů.

Boženy Němcové

Název *Boženy Němcové* vystřídal někdejší *ulici Sokola Tůmy*. Nově jméno odkazovalo na českou spisovatelku a sběratelku pohádek Boženu Němcovou (1820–1862). Němcová je dodnes považována za jednu z nejvýznamnějších českých autorek, mj. i pro své dvakrát zfilmované dílo *Babička*. Ulice se nachází v blízkosti dalších urbanonym motivovaných českými spisovateli (*Čapkova, Vančurova*), je proto možné hovořit o systematizovaném pojmenování na základě pojmenovací motivace.

Čapkova

Někdejší ulice *Na Rozvoji* nově nesla jméno spisovatele Čapka, je však nejasné, kterého z nich. V úvahu přicházejí autoři tři – Josef Čapek (1887–1945), Karel Čapek (1890–1938) a Karel Matěj Čapek-Chod (1860–1927). Josef Čapek byl širší veřejností spíše znám svou malířskou a ilustrátorskou tvorbou, byl však také literárně činný. Druhým kandidátem byl Josefův mladší bratr Karel Čapek, publicista, spisovatel a překladatel. Posledním pak byl Karel Matěj Čapek-Chod, spisovatel známý pro svou naturalistickou tvorbu. Své příjmení Čapek doplnil o Chod, aby jej šlo odlišit od druhého Karla Čapka (Havel, 1964, s. 60). Přikláníme se k tomu, že ulice nese jméno po prvním zmiňovaném Karlu Čapkovi, vzhledem k jeho významu v literárním světě a v obecném povědomí.

Čechova

Název stále odkazoval ke spisovateli Svatopluku Čechovi, avšak byl zkrácen do této nové jednoslovné podoby.

Čedíkova

Tato nově vzniklá ulice nedaleko od benešovské nemocnice nesla jméno podle osobnosti spjaté s Benešovem – Václava Čedíka (1908–1955), lékaře a žurnalisty. Čedík se narodil v Benešově, kde rovněž absolvoval gymnázium a během druhé světové války pracoval na interním oddělení nemocnice; v tomto období se účastnil protifašistického studentského hnutí pod pseudonymem Antar. Ve 30. letech se rovněž stal vedoucím pracovníkem organizace komunistické mládeže a studentstva; jeho politické přesvědčení se rovněž odráželo v jeho literárních pracích (Mášová, 2019).

Dvořákova

Společně s názvy ulic *Fibichova*, *Sukova* a *Smetanova* tvoří toto urbanonymum systematizované pojmenování na základě českých hudebních skladatelů. Název odkazuje k Antonínu Dvořákovi (1841–1904), jednomu z nejvýznamnějších českých skladatelů vůbec.

Erbenova

Šlo o někdejší ulici *Pod Nemocnicí*. Nově odkazovala k českému spisovateli z 19. století Karlu Jaromíru Erbenovi (1811–1870). Erben působil jako básník, prozaik, folklorista, historik a sběratel lidové tvorby, širší veřejnosti je známá jeho sbírka básní *Kytice* (Havel, 1964, s. 94).

Fibichova

Nově vzniknuvší ulice pojmenovaná po Zdeňku Fibichovi (1850–1900), který společně s Bedřichem Smetanou a Antonínem Dvořákem patří mezi zakladatele české národní hudby (Augusta, 1992, s. 75).

Fučíkova

V dřívějších obdobích nesl tento prostor název *Nová Pražská ulice* či *ulice Dra. Al. Rašína*, nově ctil památku Julia Fučíka (1903–1943). Fučík vstoupil již v roce 1921 do KSČ; přispíval do týdeníku *Socialista*, později i do *Rudého práva*, jehož se stal v roce 1929

redaktorem. Během druhé světové války byl uvězněn na Pankráci, kde vzniklo jeho nejslavnější dílo *Reportáž psaná na oprátce* (Aubrecht, 2007). Roku 1943 byl popraven v Berlíně. Fučík po druhé světové válce posloužil socialistickému režimu jako jeden z nejvýraznějších ideologických symbolů.

Hálkova

Toto urbanonymum odkazovalo na spisovatele a žurnalisty Vítězslava Háška (1835–1874). Hášek proslul zejména svou básnickou tvorbou, např. dílem *Večerní písně*. Účastnil se také vydání prvního almanachu *Máj* (Augusta, 1992, s. 92). Lze říci, že tato ulice je součástí systematizovaného pojmenování v části města na sever od železniční trati (tento systém dále tvořily ulice *Hrubínova*, *Karolíny Světlé*, *Nerudova*, *Neumannova*, *Nezvalova*, *Rubešova*, *Tylova*, *Volkerova*; případně *Erbenova*).

Hráského

Předchozí honorifikační urbanonymum zkrátilo svůj dlouhý název na jednoslovnou podobu, tedy *Hráského*. Urbanonymum stále připomínalo Ing. Hráského, architekta benešovského vodovodu.

Hrubínova

Jedna z nových ulic ve městě. Nesla název připomínající Františka Hrubína (1910–1971), básníka, dramatika a překladatele. Hrubín je autorem *Romance pro křídlovku*, ačkoli vhodné je zmínit též jeho básnickou tvorbu pro děti (Opelík, 2008).

Chalupeckého

Tato ulice, jedna z nejkratších ve městě, nesla název podle zakladatele Federace dělnických tělocvičných jednot a iniciátora první spartakiády Jiřího Františka Chaloupeckého (1890–1922). Chaloupecký byl rovněž autorem pozdravu „Práci čest!“ a názvu Spartakiáda (Jiří František Chaloupecký, 2018). Ulice se patřičně nacházela nedaleko benešovského stadionu a ulice *Spartakiádní*.

Gottwaldova

Šlo o nový název někdejší *Husovy ulice*, opět honorifikačně motivovaný. Odkazoval na prvního komunistického prezidenta Klementa Gottwalda (1896–1953). Gottwald působil jako představitel KSČ už ve 20. letech, od února 1929 se dostal se svými stoupenci (např. Jan Šverma) do čela strany. Během druhé světové války měl podíl na domácím odboji, který mu zajistil vliv na poválečnou podobu Československa (Churaň, 1994, s. 136). V únoru roku 1948 komunisté v čele s Gottwaldem stanuli ve vedení Československa, čímž začalo období, které jsme v rámci práce zjednodušeně označili jako Období socialismu.

Jana Nohy

Nově vzniknuvší ulice na západ od železniční trati, nesla název připomínající Jana Nohu (1908–1966), benešovského rodáka, básníka, překladatele a také ředitele Státní tiskárny. Psal proletářskou poezii, ale i verše pro děti (Jan Noha, 2016).

Jana Švermy

Šlo o novou podobu urbanonyma označujícího tuto ulici (v dřívějších dobách *Slepá ulice* či *Scheinerova ulice*). Jan Šverma (1901–1944), po němž dostala ulice název, působil jako novinář, krátce jako šéfredaktor Rudého práva a komunistický politik, během 20. let se stal jedním z hlavních spolupracovníků Klementa Gottwalda. Zemřel na vysílení v roce 1944 po selhání slovenského povstání při ústupu do hor (Churaň, 1994, s. 542).

Janského

Toto urbanonymum připomínalo Jana Janského (1873–1921), českého lékaře a profesora psychiatrické kliniky Karlovy univerzity. Rovněž objevil čtyři základní krevní skupiny, které dnes označujeme 0, A, B, AB (Augusta, 1992, s. 128).

Jiráskova

Podobně jako u několika dalších ulic v Benešově také u této ulice došlo ke zkrácení názvu na jedno slovo (dříve *ulice Aloise Jiráska*). Název stále odkazoval ke spisovateli Aloisi Jiráskovi.

Jiřího Franka

Jméno této ulice s největší pravděpodobností připomíná osobu spjatou s benešovským regionem. Kapitán in memoriam Jiří Frank (1913–1943) pocházel z Postupic, vesnice nedaleko od Benešova. Během druhé světové války se roku 1943 účastnil jako člen protitankové roty bitvy u Sokolova, v níž zahynul (Frank Jiří, 2005). Společně s ulicí *Kapitána Nálepky* a ulicí *Pražského povstání* tvoří systematizované pojmenování ve východní části Benešova na základě pojmenovací motivace, konkrétně v souvislosti s druhou světovou válkou.

Kapitána Nálepky

Jméno podle kapitána Jána Nálepky (1912–1943) nese značné množství ulic v České (i Slovenské) republice. Jako příslušník armády Slovenského státu byl během druhé světové války na východní frontě, kde spolupracoval se sovětskými partyzány, stal se dokonce velitelem 1. československého partyzánského oddílu v SSSR (Nálepka Ján, 2011). Padl v boji u Ovruče v listopadu 1943. Posmrtně mu byl udělen titul Hrdina Sovětského svazu, v roce 2004 pak také hodnost brigádní generál in memoriam.

Karolíny Světlé

Jde o součást systematizovaného pojmenování podle spisovatelů v části Benešova na sever od železniční trati. Své jméno tato ulice dostala na počest Karolíny Světlé (1830–1899), spisovatelky, současnice Jana Nerudy a Vítězslava Háška. Jejími pravděpodobně nejvýznamnější díly jsou *Kříž u potoka* či *Vesnický román*, v nichž líčí příběhy lidí z oblasti Ještědska (Augusta, 1992, s. 300).

Křižíkova

Toto urbanonymum odkazovalo na vynálezce a elektrotechnika Františka Křižíka (1847–1941). Ve společenské povědomí vešel Křižík zejména díky patentu na zdokonalení obloukových lamp, za nějž obdržel první cenu na elektrotechnické výstavě v Paříži roku 1881. Na pražské Jubilejní výstavě v roce 1891 provedl celé osvětlení a postavil první pražskou elektrickou pouliční dráhu. V Čechách též zřídil řadu elektráren (Augusta, 1992, s. 175).

Ladova

Šlo o nově vzniknuvší ulici, svůj název nesla po malíři a ilustrátorovi Josefu Ladovi (1887–1957). Ladovu tvorbu ovlivnil Mikoláš Aleš, který v benešovském uličním názvosloví také našel zastoupení. Lada často svými ilustracemi doprovázel satirické a humorné knihy, např. *Osudy dobrého vojáka Švejka*. Vydal též své vlastní knihy, z nichž nejspíše nejznámější se stalo dílo *O Mikešovi* (Augusta, 1992, s. 311).

Leninova třída

V dřívějších obdobích nesla tato ulice vycházející z centra města název *Pražská ulice*, což vypovídalo o jejím směru. Nově dostala název *Leninova třída*, bezesporu proto, že šlo o jednu z nejpodstatnějších ulic ve městě, jako taková pak odpovídala svým profilem ideologické důležitosti Vladimira Iljiče Lenina (1870–1924). Lenin se jako vůdce Bolševické strany přičinil o nastolení komunistického režimu v Rusku v roce 1917, do roku 1923 pak fungoval jako nejvyšší představitel Sovětského svazu během Ruské občanské války. Ve funkci ho nahradil Josef Stalin.

Longenova

Ulice *Longenova* odkazovala na prvorepublikového herce, režiséra, dramatika a bohéma Emila Artura Longena (1885–1936), jenž byl rovněž osobností spjatou s Benešovem. V Benešově vystudoval gymnázium; v benešovské nemocnici také zemřel (Churaň, 1994, s. 326).

Máchova

U této ulice došlo k návratu k dřívějšímu názvu podle Karla Hynka Máchy, zároveň však došlo ke zkrácení na jedno slovo, z *ulice K. H. Máchy* se tak stala jednoduše *Máchova*.

Marie Kudeříkové

Marie Kudeříková (1921–1943), po níž tato ulice dostala své jméno, se stala symbolem komunistického odboje. Během druhé světové války se účastnila odboje v levicovém Svazu mladých, který měl vazby na komunistickou stranu (Kuncová, 2023). V roce 1941 ji zatkl gestapo, avšak i přes tvrdý výslech nic neprozradila; touto statečností získala v pozdější propagandě socialistického režimu významné místo. Roku 1943 byla popravena.

Matiegkova

Ulice nacházející se nedaleko od nemocnice. Toto urbanonymum odkazuje na Jindřicha Matiegku (1862–1941), lékaře, zakladatele české antropologické školy a rektora Univerzity Karlovy. Narodil se v Benešově jako Jindřich Matějka, později ve svém životě uváděl své příjmení v podobě Matiegka. V akademické sféře působil od roku 1908, kdy se stal vyučujícím Přírodovědecké fakulty UK, jejímž byl později v letech 1921–1922 děkanem. Mezi lety 1929–1930 se stal dokonce rektorem, ve stejné době založil Hrdličkovo muzeum člověka (Bahenská, 2012).

Mendelova

Již v roce 1944 se v Benešově objevil název ulice *Mendelova* (resp. *Mendel Strasse*), ovšem tehdy na západ od železniční trati. *Mendelova* se v tomto období nově nacházela v těsné blízkosti železnice, avšak na východ od ní; spojovala *Fučíkovu* s *Nádražní*.

Nerudova

Součástí systematizovaného pojmenování podle spisovatelů byla též ulice *Nerudova*, jejíž název odkazoval na spisovatele a novináře Jana Nerudu (1834–1891). Ve své době byl znám spíš jako novinář, dnes je připomínán pro svou prózu, např. *Povídky malostranské*, či poezii, např. *Balady a romance* (Havel, 1964, s. 346).

Neumannova

Toto urbanonymum připomínalo Stanislava Kostku Neumanna (1875–1947), spisovatele a kritika. Za svůj život vystřídal mnoho uměleckých proudů, pro dobový režim byla ale zejména cennou jeho inklinace k Rusku; stal se jedním ze zakladatelů KSČ a také komunisticky smýšlejícím básníkem (Havel, 1964, s. 353).

Nezvalova

Také Vítězslav Nezval (1900–1958), po němž byla pojmenována tato ulice, představoval prorežimního autora. Během první republiky šlo o představitele poetismu a surrealismu v našem prostředí (např. *Praha s prsty deště*), později se ale přiklonil k socialistickému realismu, tvořil ideologicky nabitá, v podstatě prorežimní díla (Havel, 1964, s. 355).

Pavlíkova

Ulice *Pavlíkova* pravděpodobně připomíná divisiního generála in memoriam Antonína Pavlíka (1888–1943). Během první světové války sloužil jako dobrovolec v srbské armádě, ke konci konfliktu též ve Francii jako legionář. Mezi lety 1920–1928 působil jako velitel Pěšího pluku v Benešově, ve 30. letech pak též sloužil v Užhorodě či Milovicích (Pavlík Antonín, 2010).

Purkyňova

Na jih od benešovské nemocnice směřovala ulice *Purkyňova* pojmenovaná podle jednoho z nejvýznamnějších českých vědců Jana Evangelisty Purkyně (1787–1869). Je široké veřejnosti známý vypracování buněčné teorie; zároveň byl ale českým vlastencem v období Bachova absolutismu. Působil též jako překladatel (Augusta, 1992, s. 256).

Rubešova

Toto urbanonymum nejspíše odkazuje na básníka a prozaika Františka Jaromíra Rubeše (1814–1853), jehož díla měla silný vlastenecký či humoristický ráz (Havel, 1964, s. 423). Rubeš byl také osobně spjat s Benešovskem, neboť v roce 1836 působil v nedaleké Bystřici.

Smetanova

Součástí systematizovaného pojmenování podle českých hudebních skladatelů tvořila také ulice *Smetanova* nesoucí jméno Bedřicha Smetany (1824–1884). Smetana komponoval skladby a psal opery s českou národní tematikou, obecně známá je též jeho *Vltava* (Augusta, 1992, s. 287).

Sokola Tůmy

Ulice s tímto názvem ve městě byla i v dřívějších dobách, avšak na jiném místě. Původní prostor nově nesl název *Boženy Němcové*, nová ulice připomínající dramatika Sokola Tůmu vznikla na jihovýchodě Benešova, vycházela z ulice *Černoleské*.

Sukova

Od roku 1944 nesla tato ulice název *Strasse der SS*, po druhé světové válce se však navrátila ke své původní pojmenovací motivaci. Zároveň došlo ke zkrácení názvu na jedno slovo.

Šíмова

Někdejší ulice *Na Mydlářce* či *Mendel Strasse*. Byla pojmenována podle regionální osobnosti, Ladislava Šímy (1885–1956). Šíma působil jako učitel výtvarné výchovy na benešovském gymnáziu, publikoval články o výtvarném umění. Na svých obrazech zachytil místa z Benešovska a Vlašimska (Ladislav Šíma, 2016).

Tylova

Ulice *Tylova* odkazovala na dramatika Josefa Kajetána Tyla (1808–1856). Tyl působil jako přední postava vlastenecké sféry první poloviny 19. století; v jeho hře *Fidlovačka* zazněla česká státní hymna *Kde domov můj* (Havel, 1964, s. 528).

Tyršova

Po přejmenování z roku 1943 na *třídu Reinharda Heydricha* se toto urbanonymum vrátilo k předchozí pojmenovací motivaci podle Miroslava Tyrše, ale zároveň došlo ke krácení na jedno slovo.

Ulrichova

Ulrichova stále odkazovala na stejného Karla Ulricha, benešovského purkmistra z 19. století, urbanonymum však bylo zkráceno na jedno slovo. Ulice v této době rovněž prošla změnou v tom smyslu, že již neoznačovala ten stejný prostor, jako označovala dříve. Část někdejší *ulice Dra. Ulricha* nově nesla jméno *Vančurova*.

Vančurova

Část ulice *Ulrichovy* byla v tomto období přejmenována podle spisovatele a scénáristy Vladislava Vančury (1891–1942). Vančura se netajil svým levicovým přesvědčením a spoluprací s KSČ (Lehár, 1998, s. 598). Během tzv. heydrichiády byl popraven pro svou protinacistickou činnost. Vančura navíc krátce v Benešově studoval gymnázium, dá se tedy uvažovat také o místní honorifikaci.

Vnoučkova

Název *Vnoučkova* nahradil předchozí *ulici Dra. Haeringa*. Toto urbanonymum připomínalo benešovského rodáka, herce a profesora herectví Františka Vnoučka (1903–1960).

Propagoval sovětské divadelní umění, od mládí tíhnul k levicovému zaměření (Lopour, 2006). Přikláníme se zde spíše k zařazení mezi osobnosti kulturního či vědeckého světa.

Wolkerova

Jedna z ulic pojmenovaných podle spisovatelů, konkrétně na počest Jiřího Wolкера (1900–1924). Vešel v povědomí jako čelní představitel proletářské poezie, byť před smrtí stihl publikovat pouze dvě sbírky – *Host do domu* a *Těžká hodina*. Svou tvorbou si vysloužil věhlas už ve 20. letech, ale přivlastnil si ho i pouťorový režim (Churaň, 1994, s. 601).

Zápotockého

Honorifikační název *Zápotockého* zde nahradil předchozí orientačně motivovaný název *Táborská ulice*, šlo tedy o jednu z centrálních ulic Benešova. Toto urbanonymum připomínalo československého spisovatele, politika a prezidenta Antonína Zápotockého (1884–1957).

Zapova

V roce 1944 sice došlo k přejmenování na *Dr. Anton Švehla Gasse*, v tomto období však došlo k návratu k původnímu názvu.

Zdeňka Nejedlého

Jedna z nových ulic ve městě. Svým názvem odkazovala na Zdeňka Nejedlého (1878–1962), profesora hudební vědy a historika. Též komentoval politické a kulturní dění v Československu, byť mnohdy spíše velmi subjektivním prismaem; politicky sympatizoval s KSČ, po druhé světové válce působil jako ministr školství a ministr práce a sociální péče (Churaň, 1994, s. 379).

Žižkova

Toto urbanonymum se vrátilo ke své předválečné podobě připomínající Jana Žižku; během druhé světové války nesla tato ulice název *Wiedemann Gasse*.

Deapelativní názvy

Spartakiádní

Toto honorifikum odkazuje k fenoménu spartakiád, tělocvičných vystoupení, která původně vznikla ve 20. letech minulého století iniciativou J. F. Chaloupeckého. Později si tyto akce přivlastnil socialistický režim, který pořádal tato veřejná vystoupení každých pět let počínaje rokem 1955 (Jánský, 2004, s. 141). Výjimkou byl rok 1970, kdy se akce ze strachu z potenciálních demonstrací neuskutečnila (Spartakiáda, 2021). Ulice se nacházela v blízkosti fotbalového stadionu, lze tedy brát v potaz také orientační aspekt tohoto urbanonyma.

Detoponymické názvy

V tomto období nevidujeme žádná detoponymická honorifikační urbanonyma.

Dechrématonymické názvy

Dukelská

Tato ulice dostala název podle karpatsko-dukelské operace. Mělo jít o útočnou operaci sovětských a československých vojsk v Dukelském průsmyku na slovensko-polské hranici, ale kvůli předčasnému vypuknutí povstání na území Slovenska neproběhly přípravy podle plánu a došlo tak k obrovským ztrátám na obou stranách konfliktu.

Mírové náměstí

Šlo o nový název menšího ze dvou centrálních náměstí (v dřívějších dobách *náměstí Dra. Engla* či *Schallerovo náměstí*). Mír v tomto kontextu na jednu stranu mohl znamenat mír po ukončení druhé světové války, ale zároveň šlo o jakýsi abstraktní pojem, jakýsi „obecný mír“, který ve své ideologii komunistická propaganda prohlašovala. Přikláníme se proto spíše k zařazení mezi dechrématonymická urbanonyma podle abstraktního pojmu spjatého s historickou událostí.

Pražského povstání

Pražské povstání, k němuž odkazuje toto urbanonymum, vypuklo 5. května 1945, tedy těsně před oficiální kapitulací Německa.

Rudé armády

Někdejší *Vlašimská ulice* dostala nový název, který oslavoval Rudou armádu, tj. armádu Sovětského svazu, známou též jako „armáda míru“. Rudá armáda se podílela na osvobození Československa, což měla přítomnost tohoto názvu v uličním názvosloví Benešova nepochybně připomínat a upevňovat tak v dobovém povědomí její význam.

(Sokolovská, Zborovská)

F. V. Mareš ve svém příspěvku do *Sborníku vlastivědných prací z Podblanicka* z roku 1958 zmiňuje dvě urbanonyma, která však nejsou obsažena v plánu z roku 1982. Jelikož nevíme, o které ulice se jednalo, resp. jak zní jejich nový název, v celkovém shrnutí je nezahrneme, ale pro úplnost je alespoň zmíníme. Prvním z těchto urbanonym je název *Sokolovská*, který nepochybně odkazoval na bitvu z roku 1943, kde sehráli významnou roli českoslovenští legionáři. Druhé urbanonymum pak připomínalo bitvu u Zborova z roku 1917, v níž rovněž k vítězství významně přispěly československé jednotky. Sám Mareš ale tyto názvy klasifikuje jako názvy podle místa (tedy detoponymické názvy), nikoli podle historické události (Mareš, 1958, s. 162).

Vítězné náměstí

Jednalo se o hlavní benešovské náměstí, tedy dřívější *Velké náměstí* či *náměstí T. G. Masaryka*. Vítězství, k němuž tento název odkazoval, mohlo být opět dvojí, podobně jako u *Mírového náměstí*. Na jedné straně mohlo jít o vítězství v druhé světové válce, na straně druhé pak mohlo jít o kýžené vítězství komunistické ideologie v budoucnu.

3.6.3 Shrnutí

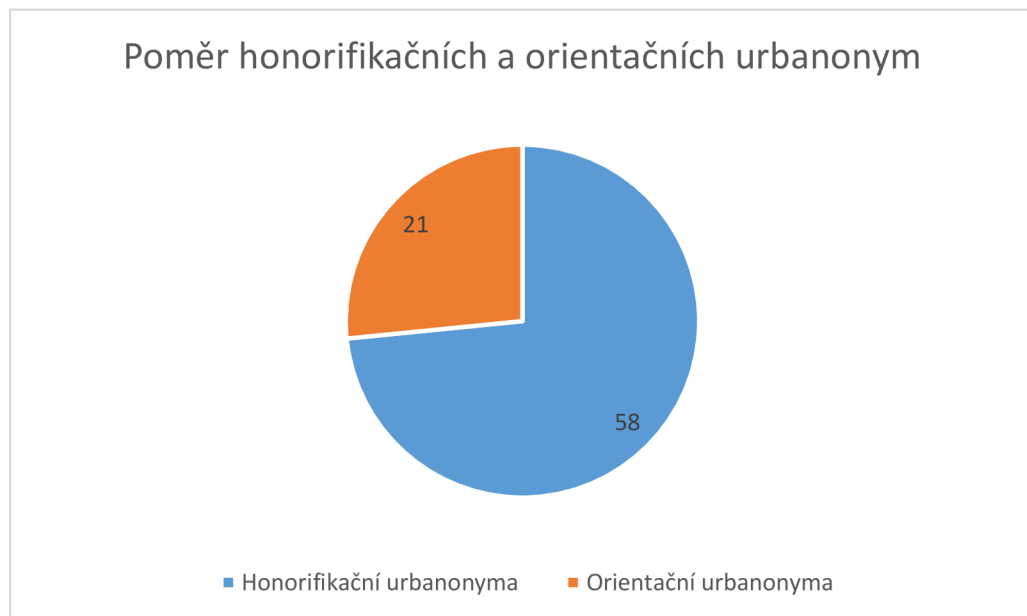
V tomto období došlo k výraznému rozrůstání Benešova, s čímž logicky souviselo i rozšiřování urbanonymického systému – z předchozích 41 ulic se stalo 79. Nutno také zmínit, že

z města zmizela *Krátká ulice*, na jejím místě byly vztyčeny nové budovy. V tomto období došlo k odstranění názvů, které používali za druhé světové války nacisté, často se vracely původní (resp. předchozí) názvy postižených ulic (např. *Zapova*, *Sukova*). Názvy ulic se také krátily, mnohdy na pouhé jedno slovo. Jako příklad poslouží např. *Tyršova* (první název s touto motivací zněl *ulice Dra. Mir. Tyrše*).

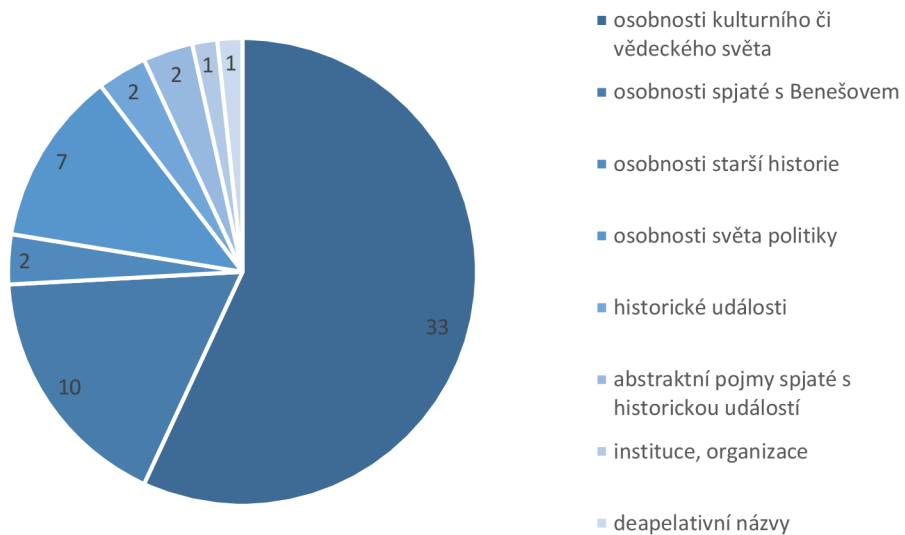
Obrovskou proměnu registrujeme v poměru orientačních a honorifikačních urbanonym. Zatímco v dřívějších obdobích buď převažovala orientační motivace, nebo se poměr držel přibližně 1:1, v tomto časovém úseku naprosto dominovala motivace honorifikační, která představovala bezmála tři čtvrtiny všech názvů. Jenom samotných deantroponymických urbanonym podle osobností kulturního či vědeckého světa (celkem 33) bylo ve městě více než všech orientačních urbanonym (celkem 21). Lze tedy pozorovat zřetelnou snahu nového režimu upevnit svou ideologii v dobovém povědomí obyvatel.

Zároveň je možné u mnoha názvů opět vidět více potenciálních kategorizací, což je zejména patrné u osobností spjatých s Benešovem (např. *Vančurova* je sice zařazena mezi názvy podle osobností kulturního či vědeckého světa, mohla by však vzhledem k Vančurově studiu na benešovském gymnáziu být zařazena také mezi názvy podle osobností spjatých s Benešovem). Poprvé se také objevují urbanonyma motivovaná historickou událostí (*Pražského povstání*, *Dukelská*) a abstraktním pojmem spjatých s historickou událostí (*Mírové náměstí*, *Vítězné náměstí*). Zcela zmizely orientační názvy podle specifických vlastností a podle tvaru; došlo ke zmizení prvního honorifikačního urbanonyma v Benešově, a to *Minoritská třída*.

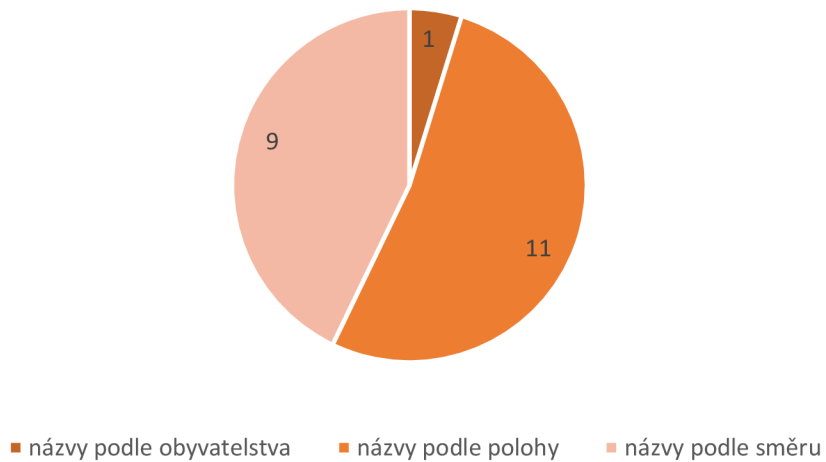
Honorifikační urbanonyma	58
deantroponymické názvy	52
osobnosti kulturního či vědeckého světa	33
osobnosti spjaté s Benešovem	10
osobnosti starší historie	2
osobnosti světa politiky	7
deapelativní názvy	1
dechrématonymické názvy	5
historické události	2
abstraktní pojmy spjaté s historickou událostí	2
instituce, organizace	1
Orientační urbanonyma	21
názvy podle obyvatelstva	1
názvy podle polohy	11
názvy podle směru	9
Celkový součet	79

Honorifikační urbanonyma

Orientační urbanonyma

3.7 Současný stav

Město Benešov je dnes obcí s rozšířenou působností, představuje největší město stejnojmenného okresu. Obec se stále rozrůstá co do počtu obyvatel (necelých 17 tisíc), ale roste také co do rozlohy; ve městě navíc sídlí několik významných podniků, jako je např. pivovar Ferdinand či mlékárenský výrobce Schreiber. S tímto pozvolným růstem vznikají ve městě nové ulice, případně náměstí. S příchodem sametové revoluce z města také zmizel politický vliv předchozího režimu, což se odráží ve změnách jednotlivých urbanonym, zejména těch, která měla obzvláště silný ideologický náboj. Informace pro toto období jsou získány z různých dílčích zdrojů, povětšinou jde o internetové zdroje.

3.7.1 Orientační urbanonyma

Názvy podle obyvatelstva

Řeznická

V tomto období beze změny.

Názvy podle polohy

Červené Vršky

V tomto období beze změny.

Koupadla

Název této ulice odkazuje na přírodní koupaliště (Koupadla na Sladovce), které se v této části města nachází.

Mezi Hřbitovy

Tato ulice se nachází mezi starým a novým městským hřbitovem, název tedy odpovídá prostorové realitě.

Na Bezděkově

Severní části předchozí ulice *Zápotockého* byl navrácen tento dřívější orientačně motivovaný název.

Na Chmelnici

V tomto období beze změny.

Na Karlově

V tomto období beze změny.

Na Mýtě

V tomto období beze změny.

Na Spořilově

V tomto období beze změny.

Na Svěpomoci

V tomto období beze změny.

Na Tržišti

Původ tohoto názvu je nám neznámý, lze však usuzovat, že se zde v minulosti nacházelo tržiště.

Na Vyhlídce

Ačkoli na ulici samotné vyhlídku jako takovou dnes nenajdeme, ulice směřuje podél železnice směrem do kopce, lze tedy stále uvažovat o pojmenovací motivaci založené na pravdě.

Nádražní

V tomto období beze změny.

Pod Brankou

Tato krátká ulice v centru města odvozuje svůj název od oblouku (branky), který odděluje tuto ulici od prostoru *Masarykova náměstí*.

Pod Hřbitovem

Jak název napovídá, tato ulice se nachází pod novým benešovským hřbitovem na Karlově.

Pod Karlovem

Jde o ulici rovnoběžnou s ulicí *Pod Hřbitovem*, název vyplývá z její polohy.

Pod Klášterkou

Pod Klášterkou je krátká ulice na sever od Karlova. Svůj název získala podle prostorové skutečnosti, nachází se totiž pod parkem Klášterka. Sám park svůj název odvozuje pravděpodobně podle zaniklého minoritského kláštera nacházejícího se na Karlově.

Pod Lihovarem

Urbanonymum odpovídá poloze ulice, nachází se totiž pod areálem pivovaru Ferdinand.

Poštovní

V tomto období beze změny.

Sportovní

Sportovní ulice se nachází v blízkosti mnoha sportovních zařízení města Benešov (Sportovně-rekreační areál Sladovka), název se odvíjí od polohy ulice.

U Elektrárny

V tomto období beze změny.

U Koupadel

Tato ulice přímo navazuje na ulici *Koupadla*, nachází se tak v blízkosti přírodního koupaliště, od čehož je odvozen její název.

U Mlýna

V tomto období beze změny.

U Náhonu

V místech, kde dnes leží ulice *U Náhonu*, se v minulosti nacházel mlýnský náhon pro sladový mlýn. Místo mlýnu dnes nalezneme ulici *U Mlýna*.

U Parku

Park, ke kterému odkazuje toto urbanonymum, je Konopištský zámecký park. Poloha ulice na západě města tak odpovídá názvu.

U Pivovaru

U pivovaru Ferdinand se nachází ještě jedna ulice odvozující svůj název právě od něj, a to ulice *U pivovaru*.

U Vodárny

Tato ulice se nachází na jihovýchodě Benešova, kde se kromě koupaliště také dříve nacházela městská vodárna, od toho pak odvozen název.

Za Nádražím

V tomto období beze změny.

Názvy podle směru

Čerčanská

Jedna z ulic vzniknuvších v tomto období. Směřuje k obci Čerčany, od čehož je odvozen její název.

Černoleská

V tomto období beze změny.

K Nemocnici

V tomto období beze změny.

K Pazderně

V tomto období beze změny.

K Potoku

Název ulice plně odpovídá realitě, ulice totiž směřuje k Benešovskému potoku.

K Přeložce

V tomto období beze změny.

K Tužince

V tomto období beze změny.

Ke Stadionu

Zde došlo pouze k drobné ortografické úpravě názvu; na rozdíl od předchozího období se píše slovo *Stadionu* s krátkým o.

Ke Studánce

V tomto období beze změny.

Konopišťská

V tomto období beze změny.

Nová Pražská

Jedna z ulic, kde došlo ke změně ideologicky nabitého názvu. Urbanonymum *Fučíkova* se tak navrátilo ke své prvotní, orientačně motivované podobě *Nová Pražská*.

Pražská

Zde došlo k navrácení dřívějšího názvu ulice *Pražská*, který střídal název *Leninova třída*.

Školní

V tomto období beze změny.

Táborská

Tato ulice v předchozím období nesla název *Zápotockého*. Vrátila se ke svému dřívějšímu směrově motivovanému názvu.

Vlašimská

I toto urbanonymum se vrátilo ke své dřívější podobě; *Rudé armády* bylo nahrazeno dřívějším orientačním názvem *Vlašimská*.

Názvy podle specifické vlastnosti

Malé náměstí

Menší ze dvou centrálních náměstí získalo zpět svůj původní název, zmizel tedy předchozí honorifikační název *Mírové náměstí*.

Názvy podle tvaru

Lomená

Jedná se o ulici na západě města. Za svůj název vděčí svému tvaru, je totiž mírně lomená.

3.7.2 Honorifikační urbanonyma

Deantroponymické názvy

Alšova

V tomto období beze změny.

Antuškova

V tomto období beze změny.

Bezručova

V tomto období beze změny.

Boženy Němcové

V tomto období beze změny.

Čapkova

V tomto období beze změny.

Čechova

V tomto období beze změny.

Čedíkova

V tomto období beze změny.

Dvořákova

V tomto období beze změny.

Emanuela Rádl

Emanuel Rádl (1873–1942) byl český biolog a filozof. Ve svých pojednáních se zamýšlel nad povahou pravdy, odmítal pozitivistické pojetí. V Benešově navštěvoval gymnázium, řadíme proto toto urbanonymum do kategorie názvů podle osobností spjatých s Benešovem.

Erbenova

V tomto období beze změny.

F. V. Mareše

Takřka v centru města se nachází ulice (dříve součást ulice *Zápotockého*) pojmenovaná na počest benešovského rodáka Františka Václava Mareše (1922–1994). Mareš byl bohemista, slavista a vysokoškolský pedagog, který působil na Karlově univerzitě a na Vídeňské univerzitě, kde se stal profesorem slavistiky (Bláhová, 2013, s. 38). Mimo jiné také v roce 1958 přispěl článkem pojednávajícím o benešovském uličním názvosloví do *Sborníku vlastivědných prací*

z *Podblanicka*, čímž této práci poskytl silnou materiální základnu. Toto urbanonymum řadíme mezi názvy podle osobností spjatých s Benešovem.

Fibichova

V tomto období beze změny.

Hálkova

V tomto období beze změny.

Hejtmánkova

Jan Hejtmánek (1914–1990), jehož jméno nese tato ulice na jihu města, působil jako grafik na Benešovsku. Byl též autorem vedut míst v tomto regionu, včetně Benešova samotného.

Hodějovského

U názvu této ulice pouze došlo k definitivnímu zkrácení na jedno slovo, pojmenovací motivace však zůstává stejná.

Hráského

V tomto období beze změny.

Hrubínova

V tomto období beze změny.

Husova

Urbanonymum *Gottwaldova* bylo v tomto období nahrazeno dřívějším názvem této ulice, tedy *Husova*.

Husovo náměstí

U *Husovy* ulice se nachází také náměstí nesoucí kazatelovo jméno. Na náměstí stojí socha Jana Husa od místního sochaře Miloše Suchánka, po němž je pojmenována krátká ulice *Suchánkova*.

J. F. Chalupckého

U tohoto urbanonyma došlo k upřesnění, po kom nese jméno. Z předchozího názvu *Chalupeckého* se stalo *J. F. Chalupckého*; urbanonymum stále odkazuje na touž osobu.

Jana Švermy

V tomto období beze změny.

Janského

V tomto období beze změny.

Jiráskova

V tomto období beze změny.

Jiřího Franka

V tomto období beze změny.

Jiřího Horáka

Název této ulice připomíná etnografa a folkloristu Jiřího Horáka (1884–1975). Horák se zabýval zejména pohádkou a lidovými písněmi, stal se také ředitelem Ústavu pro etnografii a folkloristiku ČSAV v Praze. Vzhledem ke skutečnosti, že se narodil v Benešově, řadíme tento název mezi názvy podle osobností spjatých s Benešovem.

Jana Nohy

V tomto období beze změny.

Kapitána Nálepky

V tomto období beze změny.

Karla Havlíčka Borovského

Ulice *Karla Havlíčka Borovského* je součástí systému ulic pojmenovaných podle českých spisovatelů. Odkazuje na Karla Havlíčka Borovského (1821–1856), spisovatele a novináře. Borovský byl známý především pro své satirické texty, a to jak žurnalistické, tak beletristické

(např. *Král Lávra*). Je také považován za zakladatele českého politického novinářství (Dvořák, 1960, s. 514).

Karla Nového

Ulice *Karla Nového* odkazuje svým názvem na Karla Nového (1890–1980), básníka, prozaika, benešovského rodáka. Svá díla zasazoval do Benešova či širšího regionu Benešovska, např. *Městečko Raňkov*.

Karolíny Světlé

V tomto období beze změny.

Křížíkova

V tomto období beze změny.

Ladova

V tomto období beze změny.

Longenova

V tomto období beze změny.

M. Kudeříkové

V tomto období beze změny.

Máchova

V tomto období beze změny.

Masarykovo náměstí

Hlavní benešovské náměstí opět změnilo své jméno. Z předchozího *Vítězného náměstí* se stalo staronové *Masarykovo náměstí*. Název odkazující na prvního československého prezidenta tento prostor nesl již během období první republiky, dnes má však jinou, kratší podobu (někdejší *náměstí T. G. Masaryka* bylo zkráceno na *Masarykovo náměstí*).

Matiegkova

V tomto období beze změny.

Mendelova

V tomto období beze změny.

náměstí Mojmíra Chromého

Tento prostor mezi Kulturním domem Karlov a zadním traktem radnice nabyl statutu náměstí teprve nedávno, název pochází teprve z roku 2020. Odkazuje na Mojmíra Chromého (1940–2005), prvního polistopadového starostu Benešova (Kellner, 2020). Tuto funkci zastával od roku 1990 až do roku 2005, výrazně podporoval kulturní život ve městě.

Nerudova

V tomto období beze změny.

Neumannova

V tomto období beze změny.

Nezvalova

V tomto období beze změny.

Opletalova

Jedna z nejnovějších ulic v Benešově. Toto urbanonymum připomíná Jana Opletala (1915–1939), studenta lékařské fakulty, který při protinacistických protestech 28. 10. 1939 utrpěl zranění, na jehož následky poté zemřel. Datum jeho pohřbu, tedy 17. 11., se stalo datem Mezinárodního dne studentstva (Šára, 2019).

Pavlíkova

V tomto období beze změny.

Purkyňova

V tomto období beze změny.

Rubešova

V tomto období beze změny.

Seifertova

Součástí systému názvů podle spisovatelů je i toto urbanonymum, jež odkazuje na Jaroslava Seiferta (1901–1986), jednoho z nejvýznamnějších českých básníků vůbec. Je také jediným českým nositelem Nobelovy ceny za literaturu (Piorecký, 2007).

Šíмова

V tomto období beze změny.

Smetanova

V tomto období beze změny.

Sokola Tůmy

V tomto období beze změny.

Sucháňkova

Tato krátká ulice nedaleko *Husova náměstí* nese jméno po benešovském rodákovi, sochaři Miloši Sucháňkovi (1908–1940). Suchánek během svého života působil právě v Benešově, na *Husově náměstí* stojí jeho socha Jana Husa.

Sukova

V tomto období beze změny.

Tylova

V tomto období beze změny.

Tyršova

V tomto období beze změny.

Ulrichova

V tomto období beze změny.

Vančurova

V tomto období beze změny.

Villaniho

Karel Maria Ignác Drahotín baron Villani de Castello Pillonico (1818–1883), po němž je pojmenována tato ulice, byl český šlechtic, poslanec zemského sněmu za Benešovsko, básník a vlastenec. Vlastnil zámeček v nedalekém Střížkově, v roce 1864 se stal též prvním starostou Benešovského okresu (Spoustová, 2009, s. 24). Toto urbanonymum proto řadíme mezi názvy podle osobností spjatých s Benešovem.

Vnoučkova

V tomto období beze změny.

Wolkerova

V tomto období beze změny.

Zapova

V tomto období beze změny.

Žižkova

V tomto období beze změny.

Deapelativní názvy

Spartakiádní

V tomto období beze změny.

Detoponymické názvy

V tomto období nevidujeme žádné detoponymické názvy.

Dechrématonymické názvy

Dukelská

V tomto období beze změny.

Pražského povstání

V tomto období beze změny.

3.7.3 Shrnutí

Benešov v současnosti čítá 109 názvů ulic a náměstí. Ačkoli ve městě stále převažují honorifikační urbanonyma (celkem 64), jejich početní převaha nad orientačními urbanonymy (celkem 45) již není tak výrazná, jako byla v předchozím období. Mezi honorifikačními urbanonymy stále naprosto dominují deantroponymická pojmenování, zejména pak podle osobností kulturního či vědeckého světa, která tvoří více než polovinu všech honorifikačních názvů ulic. Značný nárůst pak zaznamenala skupina názvů podle osobností spjatých s Benešovem, oproti minulému období je jich skoro dvojnásobek (10 v předchozím období, 19 v současnosti). Kompletně zmizely dvě kategorie dechrématonymických honorifikačních pojmenování, a to podle abstraktních pojmů spjatých s historickou událostí (dříve *Vítězné náměstí* a *Mírové náměstí*) a podle instituce či organizace (dříve *Rudé armády*).

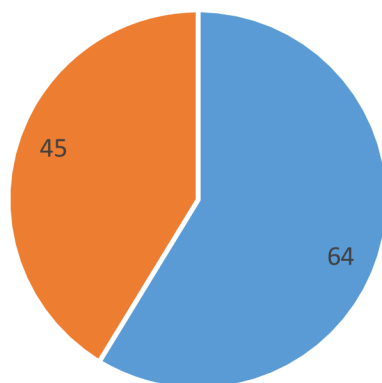
Co se týče změn u honorifikačních urbanonym, v Benešově po roce 1989 došlo k nahrazení názvů podle osobností a jevů spojených se socialismem. Ostatně tento trend lze pozorovat v rámci celé České republiky (David, 2011, s. 167). Nedošlo však k přejmenování všech těchto ulic; některé dodnes nesou své nezměněné názvy (např. *Spartakiádní*, *J. F. Chaloupeckého*). Lze zde uvažovat o jakési hierarchii ideologicky nabitých názvů v tom smyslu, že ideologicky nejpriznačnější jsou nejnáchylnější k proměnám. Důkaz nalezneme kupříkladu u *Leninovy třídy*, z níž se opět stala orientačně motivovaná *Pražská*, nebo u *Vítězného náměstí*, které se dnes nazývá *Masarykovo náměstí*. Roli také do jisté míry může u deantroponymických honorifikátů hrát obecné povědomí o dané osobě (např. Klement Gottwald, po němž byla pojmenována dříve ulice *Gottwaldova*, je známější jméno, než je Marie Kudeříková, jejíž jméno nese ulice *M. Kudeříkové* dodnes). Roli může také hrát poloha prostoru v rámci města, jelikož

v centru docházelo v rámci republiky ke změnám honorifikačních názvů častěji než na periferii (David, 2011, s. 168).

Orientační urbanonyma v současnosti čítají 45 názvů, nejčastěji jsou zastoupeny názvy podle polohy ulice (27 názvů). V Benešově se udržela takřka beze změny jediná ulice pojmenovaná podle obyvatelstva, a to *Řeznická ulice*; pozorujeme též návrat názvu podle tvaru (*Lomená*) a podle specifické vlastnosti (*Malé náměstí*). Lze též pozorovat narůst v počtu předložkových názvů orientačních ulic (např. *Pod Lihovarem, U Náhonu, Na Tržišti*), a to i u nově vzniknuvších ulic.

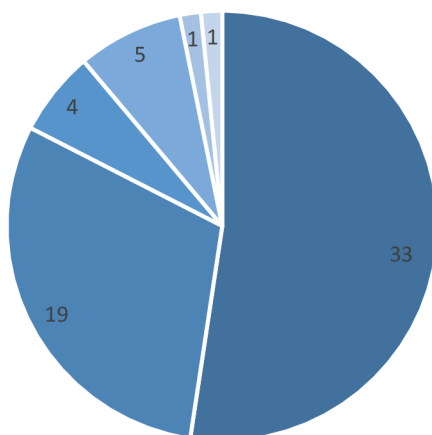
Honorifikační urbanonyma	64
deantroponymické názvy	61
osobnosti kulturního či vědeckého světa	33
osobnosti spjaté s Benešovem	19
osobnosti starší historie	4
osobnosti světa politiky	5
deapelativní názvy	1
dechrématonymické názvy	1
historické události	1
Orientační urbanonyma	45
názvy podle obyvatelstva	1
názvy podle polohy	27
názvy podle směru	15
názvy podle tvaru	1
názvy podle specifické vlastnosti	1
Celkový součet	109

Poměr honorifikačních a orientačních urbanonym

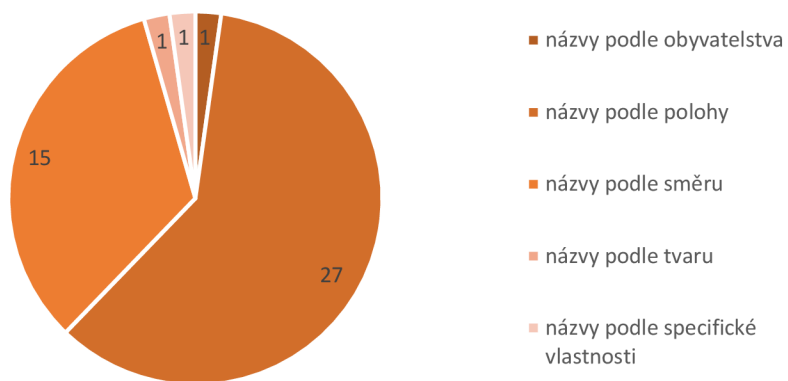
■ Honorifikační urbanonyma   ■ Orientační urbanonyma

Honorifikační urbanonyma

- osobnosti kulturního či vědeckého světa
- osobnosti spjaté s Benešovem
- osobnosti starší historie
- osobnosti světa politiky
- deapelativní názvy
- dechrématonymické názvy

Orientační urbanonyma

Závěr

Uliční názvosloví města Benešov prošlo v průběhu času mnoha proměnami. Z nevelkého systému čítajícího pouhých 16 názvů v 19. století je dnes soustava se 109 názvy.

V prvním vymezeném období, tj. 19. století, pozorujeme absolutní převahu orientačního pojmenovacího motivu. Benešov tak spadá do tzv. evropského modelu, který se vyznačuje právě použitím orientačních či charakterizačních názvů, nejčastěji tedy podle tvaru, směru, polohy či obyvatelstva ulice (David, 2011, s. 169). Právě směr ulice byl stěžejním faktorem při pojmenování benešovských ulic (celkem 9 názvů), tehdy bylo totiž město výrazně menší než dnes, ve své podstatě šlo takřka jen o dnešní centrum města. Bylo proto nasnadě pojmenovat ulici právě směrem, kterým směřovala z náměstí (např. *Pražská, Vlašimská, Zámecká*). V tomto prvotním období v Sedlčanech také pozorujeme naprostou převahu orientačních urbanonym (Žak, 2022, s. 27); z celkových 25 urbanonym všech 25 bylo motivováno orientačním aspektem, přičemž nejčetnější skupinu představovaly názvy podle směru ulice (celkem 13). Některé názvy byly dokonce totožné v Benešově i v Sedlčanech (*Malé náměstí, Pražská ulice, Růžová ulice, Řeznická ulice, Školní ulice, Velké náměstí*). Rovněž ale v Benešově evidujeme první honorifikační urbanonymum – *Minoritská třída*.

První výraznější změnu v urbanonymickém systému Benešov pocítil s příchodem první republiky. V rámci upevnění národní identity se ve větší míře objevují deantroponymická honorifikační urbanonyma, typicky podle osobností spjatých s Benešovem (*ulice legionáře Ctibora Veselého, náměstí Dra. Engla*) nebo podle osobností kulturního či vědeckého světa (*Jiráskova ulice, ulice Karla Hynka Máchy*). Ulic nazvaných podle osob spjatých s městem bylo v kategorii honorifikačně pojmenovaných ulic nejvíce, bylo by proto možné také uvažovat o pozvedání nejenom národního povědomí, ale také lokálního povědomí. Zvláštním případem je pak iradiace, kdy došlo k pojmenování ulice podle osoby, nikoli však s honorifikačním záměrem (*Na Bezděkově, jinými slovy tam, kde bydlel Bezděk*). Názvy tohoto typu řadíme k orientačním, jelikož slouží primárně k orientaci v městském prostoru.

Honorifikační názvy v tomto období poprvé převyšovaly co do počtu názvy orientační, byť jenom těsně (21 honorifikačních, 19 orientačních). Tento fakt by potvrdil rostoucí význam měst; v roce 1921 žilo ve městech 45 % obyvatelstva, město tak představovalo jeden z hlavních

nástrojů ideologické sebe prezentace (David, 2011, s. 171). Honorifikační názvy tak ve 20. století, počínaje meziválečným obdobím, nabyly nejenom v Benešově značného významu.

Podobnou situaci pozorujeme i v Sedlčanech, kde z celkových 37 názvů 16 spadalo mezi urbanonyma honorifikačního typu. I zde byl patrný vliv lokální honorifikace nebo honorifikace podle osob kulturního či vědeckého světa (po 5 názvech v obou podkategoriích); také některé honorifikační názvy měly v obou městech totožnou pojmenovací motivaci (*Husova, Tyršova, Rašínova, Švehlova, Žižkova*). Pozoruhodný je také trend v kategorii orientačních názvů, který je obdobný jak v Sedlčanech, tak v Benešově. Nově neměla nejčtenější zastoupení urbanonyma podle směru, nýbrž podle polohy (v Benešově 11 z 19, v Sedlčanech 9 z 21); dřívější směrové názvy totiž byly do určité míry nahrazovány honorifikačními názvy (Žak, 2022, s. 37).

V dalším vymezeném časovém úseku (tj. období nazvané Druhá světová válka) pozorujeme mírný ústup honorifikačních urbanonym ve prospěch orientačních. Nutno však zmínit, že Benešov je v tomto období poněkud specifickým, jelikož se na části jeho území nacházelo nacistické cvičiště SS-Truppenübungsplatz Böhmen (původně nazvané SS-Truppenübungsplatz Beneschau). Část Benešova západně od železniční tratě spadala právě do tohoto výcvikového prostoru, lze proto pozorovat přítomnost názvů odkazujících na německou válečnou mašinerii (*Artilleriestrasse*), představitele německé armády či nacistického vedení (*Wiedemann Gasse, Kommandanten Gasse, Reinhard Heydrich Strasse*) nebo na cvičiště samotné (*Strasse der SS, Strasse zum Uebungsplatz*); ve městě se rovněž poprvé objevují deaprelativní honorifikační urbanonyma. Zároveň z města mizí názvy nevhodné pro nacistický režim docházelo k nahrazení nevhodného jména jak orientačním názvem (např. *náměstí T. G. Masaryka* bylo přejmenováno na *Velké náměstí*, německy *Grosse Ringplatz*), tak ojediněle i honorifikačním názvem (*Žižkova ulice*, resp. *Žižkagasse* se změnila na *Wiedemann Gasse*). V tomto období tedy pozorujeme první střet honorifikačních urbanonym se změnou režimu; ve městě bylo 24 orientačně motivovaných a 17 honorifikačně motivovaných názvů ulic.

Specifičnost tohoto období pro území někdejšího nacistického cvičiště je patrná též v Sedlčanech, které spadaly do areálu výcvikového prostoru celé. Docházelo tam tak k četnějším zásahům do systému uličních názvů, které lze v Benešově pozorovat pouze v části města západně od železniční trati. V obou městech docházelo k přejmenování ideologicky silnějších názvů (jediný případ totožný pro obě obce je přejmenování ulice nazvané po Antonínu Švehlovi;

v Benešově se *Švehlova* změnila v *Kommandanten Gasse*, v Sedlčanech se *Švehlova* změnila v *Hermann Göring Strasse*), také jsou doloženy změny dřívějších honorifikačních názvů na názvy orientační (v Benešově např. někdejší *Scheinerova ulice* po roce 1942 nesla podobu *Sackgasse*, tedy *Slepá ulice*; v Sedlčanech někdejší *Palackého* nesla název *Tábor Gasse*). Zajímavé je, že v obou městech zůstala beze změny ulice pojmenovaná po Aloisi Rašínovi, významném prvorepublikovém politikovi. Lze soudit, že nacistický režim Rašínovi nepřikládal takovou váhu, jakou mu přikládali Češi. Roli mohla hrát též poloha ulice, jelikož centrální ulice zpravidla nesly silnější honorifikační náboj, tudíž zde docházelo častěji ke změnám názvů (David, 2011, s. 168).

V Sedlčanech i v Benešově se nacházely ulice odkazující k nacistickým osobám (např. v Benešově *Wiedemann Gasse*, v Sedlčanech *Josef Goebbels Strasse* či *Adolf Hitler Platz*) či reáliím (např. v obou městech *Artilleriestrasse*). V Sedlčanech se však vyskytovalo těchto názvů přibližně dvakrát více (6 v Benešově, 13 v Sedlčanech), což vzhledem ke skutečnosti, že spadaly kompletně celé do výcvikového prostoru, tzn. na území Německa, dává smysl. Bylo by proto možné tvrdit, že Sedlčany mohly Benešovu sloužit jako jakýsi předobraz toho, jak by vypadalo uliční názvosloví Benešova, kdyby se nacistický režim časem zmocnil celého města.

V následujícím časovém úseku nazvaném Období socialismu zaznamenal Benešov významný růst. Počet názvů se takřka zdvojnásobil na celkem 79, z toho 58 honorifikačních, z toho 20 více či méně souvisejících přímo s dobovým režimem. Lze proto soudit, že role honorifikace jakožto prostředku sebe prezentace ideologie v tomto zhruba čtyřicetiletém období vystoupala na vrchol. Benešov tak alespoň v tomto období potvrzuje obecný trend dominance honorifikace ve spojitosti s nedemokratickými režimy (David, 2011, s. 34). Naprostou většinu urbanonym tvořila deantroponymická urbanonyma, zejména podle osobností kulturního či vědeckého světa (celkem 33 názvů). Nutno však podotknout, že některé názvy by bylo možné zařadit též do jiné kategorie, zejména do kategorie názvů podle osobností spjatých s Benešovem (např. *Vančurova*, jelikož zde Vančura navštěvoval gymnázium). Urbanonym s touto lokální honorifikací se ve městě nacházelo v tomto období 10, čímž tvořila druhou největší skupinu honorifikačních urbanonym, lze tedy opět hovořit o jistém upevňování regionálního povědomí, které šlo ruku v ruce s poněkud intenzivnějším upevňováním národního povědomí. Zároveň se ve městě objevily první názvy motivované historickou událostí (*Dukelská, Pražského povstání*) a

první názvy motivované abstraktním pojmem spjatým s historickou událostí, které byly obzvláště ideologicky silné, což dokazuje i jejich pozice v samotném centru města (*Mírové náměstí*, *Vítězné náměstí*). Za zmínku stojí také říci, že se v uličním názvosloví objevily dva názvy, které by potenciálně šlo zařadit mezi detoponymická honorifikační urbanonyma, a to *Sokolovská* a *Zborovská*, byť se klaníme spíše k řazení mezi motivaci historickou událostí.

Co se orientačních urbanonym týče, v Benešově se jich nacházelo v tomto období pouhých 21, z toho více než polovina (celkem 11) motivovaných polohou ulice. Při změně režimu lze plně očekávat, že nastanou zásahy do honorifikačních urbanonym, avšak v tomto časovém úseku je možno pozorovat též přejmenování orientačních urbanonym na honorifikační, a to zejména u centrálních ulic města (z *Vlašimské* se stala *Rudé armády*, z *Táborské* se stala *Zápotockého*, z *Pražské* se stala *Leninova třída*). I na těchto změnách je vidět váha, kterou dobový režim přikládal městskému prostoru v rámci ideologické sebe prezentace. Každý z těchto změněných názvů totiž přímo odkazoval k dobové propagandě, nešlo o „neutrální“ názvy. Navíc všechny byly po roce 1989 změněny do své předchozí podoby, což opět vypovídá o jejich silném vlivu.

V porovnání se Sedlčany v přibližně stejném období čítá Benešov nepoměrně více honorifikačních urbanonym. Do jisté míry hraje roli též velikost měst; co do počtu ulic začíná Benešov být viditelně větším městem (79 názvům v Benešově oproti 55 v Sedlčanech). V Benešově však honorifikační názvy tvořily bezmála tři čtvrtiny všech uličních názvů, v Sedlčanech byl poměr orientačních a honorifikačních urbanonym takřka v rovnováze (28 orientačních, 27 honorifikačních). V rámci orientačních pojmenování v obou městech stále převažovala podskupina názvů podle polohy, v obou městech se do tohoto období také nacházel jediný název podle obyvatelstva ulice, shodou okolností totožný – *Řeznická ulice*; v Sedlčanech tato ulice zanikla v roce 1970 (Žak, 2022, s. 58). Totožných názvů ulic po stránce formální bylo více, a to zejména honorifikačních (např. *Bezručova*, *Gottwaldova*, *Sukova*), případně lze nalézt názvy formálně odlišné, avšak s totožnou pojmenovací motivací (např. *náměstí Julia Fučíka* v Sedlčanech, *Fučíkova* v Benešově). V obou obcích v kategorii honorifikačních urbanonym převažovaly názvy podle osobností kulturního světa, bylo by proto možné usuzovat, že se v obou urbanonymických systémech pěstovalo jakési národní kulturní povědomí. Pozoruhodné však je, že v Benešově stále existovala viditelná snaha zachovat také lokální honorifikaci, která byla

v Sedlčanech poněkud slabší (výjimkou kupříkladu ulice *Sukova*, Josef Suk byl totiž osobností významnou nejenom pro českou hudbu, ale také pro Sedlčany i Benešov).

V současnosti uliční názvosloví Benešova čítá 109 názvů. Na celkový počet sice stále převažují honorifikačně motivovaná pojmenování (celkem 64), ale již nečiní bezmála tři čtvrtiny všech názvů, jako tomu bylo v předchozím období. Nejčastější podkategorií honorifikačních urbanonym jsou stále deantroponymické názvy podle osobností kulturního či vědeckého světa, avšak jejich celkový počet se od předlistopadových dnů nezměnil (celkem 33). Na významu narostla lokální honorifikace, což se odráží i na takřka zdvojnásobení počtu těchto urbanonym (celkem 19) stále však platí, že lze zařadit názvy s touto motivací i do jiných kategorií. Ve městě zůstalo též několik názvů spojených s předchozím režimem, vesměs se ulice s těmito názvy nacházejí mimo samotné centrum města a jejich ideologický náboj není tak silný, případně už jejich názvy nejsou průhledné (např. *Spartakiádní*, *J. F. Chalupeckého*). Rovněž mohlo potenciálně dojít k jisté reinterpetaci názvu (např. urbanonymum *Kapitána Nálepky* by potenciálně mohlo být vnímáno jako motivované válečným hrdinou bez silnějšího příznaku ideologie předchozího režimu). I dnes vznikají nová honorifikační pojmenování, mnohdy ale připomínají místní osobnosti (např. *náměstí Mojžíra Chromého*), čímž se upevňuje lokální povědomí. V Benešově se také nachází dva názvy motivované tímtež, a to *Husova* a *Husovo náměstí*.

V Sedlčanech pozorujeme obdobný vývoj honorifikačního pojmenování. Docházelo též k přejmenování názvů s nejsilnějším ideologickým nábojem (např. *Gottwaldova*), ale zůstaly názvy s nábojem slabším (např. *Dělnická*), obzvláště mimo centrum města. Nejpočetnější skupinou deantroponymických urbanonym jsou stále urbanonyma pojmenovaná podle osobností kulturního života (9 názvů z celkových 25 deantroponymických), narostlo však zastoupení názvů s lokální honorifikací (např. *Primáře Kareše*). Obecně také platí trend omezování honorifikačních názvů, byť jejich celkový počet mírně narostl od období před rokem 1989 (31 v současnosti, 27 v dřívějším období). V současnosti v Sedlčanech bezpečně převažují orientační názvy; z celkových 85 názvů představují 54 z nich, přičemž nejčastější podkategorií jsou stále názvy podle polohy (Žak, 2022, s. 79).

Orientačních urbanonym se v současnosti v Benešově nachází 45, přičemž výrazně nejzastoupenější podkategorii činí stejně jako v Sedlčanech názvy podle polohy, (např. *U*

Elektrárny, Mezi Hřbitovy). S rozšiřující se městskou zástavbou také dochází k přejímání původně pomístních jmen k pojmenování ulic (např. *K Tužince*). V centru Benešova se také udržel jediný název podle obyvatelstva, a to *Řeznická*. Tento název v průběhu dějin nezměnil svou pojmenovací motivaci. Jako se v kategorii honorifikačních urbanonym nacházejí dva názvy motivované tímtež, také orientační urbanonyma mají dva názvy s takřka totožnou motivací – *Pražská* a *Nová Pražská* odkazují k cestě směrem do Prahy. Jejich původně průhledný a racionální orientační aspekt dnes nemusí být zcela jednoznačný, paradoxně by tak mohlo při nepozornosti dojít k záměně těchto dvou názvů, obzvláště vzhledem k jejich vzájemné blízkosti.

V Benešově se též nachází několik názvů, které v průběhu času změnilly svou polohu. Dobrým příkladem je ulice *Konopištská* nacházející se dnes na západě města, tedy na západ od železniční trati. Tento název však historicky označoval také dnešní ulici *Tyršovu*, motivace pro pojmenování byla totožná – ulice směřovala k nedalekému Konopišti. Město se však výrazně rozrostlo, ulice byla proto přesunuta jinam; nahradila název vznikuvší během druhé světové války (*Strasse zum Uebungsplatz*). Další zajímavostí je, že honorifikační urbanonyma ve městě plní druhotně též orientační účel – na *Tyršově* nalezneme sokolovnu, na *Spartakiádní* stadion, na *Husově* se nacházel českobratrský Husův dům, *Hráského* směřovala k vodárně (Hráský byl jejím architektem).

Poměr honorifikačních a orientačních urbanonym se v dějinách proměňoval; z původní absolutní převahy orientačních názvů v 19. století se s příchodem první republiky stal víceméně rovnocenný stav. Během druhé světové války došlo v rámci ideologického boje k odstraňování výraznějších honorifikačních názvů, což vedlo k mírnému nárůstu orientačně motivovaných jmen, avšak tato situace brzy pominula. V předlistopadovém období je velmi patrná mocenská snaha upevnit svůj režim a sebezprezentovat se v městském prostoru – honorifikační urbanonyma tvořila takřka tři čtvrtiny všech názvů ve městě, z toho mnohé přímo souvisely s dobovou ideologií. Zároveň ale stojí za zmínku silná lokální honorifikace Benešova (a potažmo Benešovska). V současnosti je patrný trend zbavovat se ideologicky nabitých pojmenování dřívějších dob, výjimkou je pak *Masarykovo náměstí*; orientačních názvů přibývá a celkový počet obou kategorií se vzájemně přibližuje.

Literatura

AUGUSTA, Pavel, 1992. *Kdo byl kdo v našich dějinách do roku 1918: 666 hesel, téměř 1000 dalších jmen*. 2., opr. vyd. Praha: Libri. ISBN 80-901579-0-4.

BALETKA, Tomáš, 2004. *Páni z Kravař: z Moravy až na konec světa*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny. Šlechtické rody Čech, Moravy a Slezska. ISBN 80-710-6682-6.

BENEŠ, Martin. Psaní velkých písmen v tzv. druhové složce pojmenování, Naše řeč 95, číslo 4, 2012, s. 169–180.

BLÁHOVÁ, Emilie, 2013. Příběh českého a rakouského slavisty. *Akademický bulletin*. 20(1), 38-39. ISSN 1210-9525.

DAVID, Jaroslav. Smrdov, Brežněves a Rychlonožkova ulice: kapitoly z moderní české toponymie: místní jména, uliční názvy, literární toponyma. Praha: Academia, 2011. ISBN 978-80-200-1913-4.

DVOŘÁK, Karel a Felix VODIČKA, 1960. *Dějiny české literatury II. Literatura národního obrození*. Praha: ČSAV.

FORST, Vladimír, Jiří OPELÍK a Luboš MERHAUT, ed., 2008. *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce*. Praha: Academia. ISBN 978-80-200-1572-3.

GABRIEL, Jiří, ed., 1998. *Slovník českých filozofů*. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 80-210-1840-2.

HAVEL, Rudolf a Jiří OPELÍK, 1964. *Slovník českých spisovatelů*. Praha: Československý spisovatel.

HERTL, Jan, 1957. Dějiny vystěhovaného kraje mezi Vltavou a Sázavou za okupace v letech 1942-1945. In: TYWONIAK, Jiří. *Sborník vlastivědných prací z Podblanicka*. Praha: Okresní archiv Benešov, s. 17-38. ISSN 0487-5648.

CHURANĚ, Milan, 1994. *Kdo byl kdo v našich dějinách ve 20. století*. Praha: Libri. ISBN 80-901-5795-5.

- JÁNSKÝ, Petr, 2004. *Totalita slovem, písní a obrazem*. Cheb: Music Cheb. ISBN 80-85925-13-3.
- KROŠLÁKOVÁ, Ema, 1988. Sémantická motivácia názvov ulíc. In: Žigo, P. (ed.): *Urbanonymia. Zborník prednášok z 2. celoštátneho onomastického seminára. Modra-Piesky 8.–10. októbra 1986*. Bratislava: Univerzita Komenského, s. 56–62.
- LEHÁR, Jan, Alexandr STICH, Jaroslava JANÁČKOVÁ a Jiří HOLÝ, 1998. *Česká literatura od počátků k dnešku*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny. Česká historie. ISBN 80-710-6308-8.
- LUTTERER, Ivan, 1983. K sedmdesátému výročí založení Místopisné komise ČSAV. *Onomastický zpravodaj ČSAV*. 24(1), 10-21.
- MAREŠ, František Václav, 1958. Názvy ulic a náměstí města Benešova. In: TYWONIAK, Jiří. *Sborník vlastivědných prací z Podblanicka*. Benešov: Okresní archiv Benešov, s. 155-164. ISSN 0487-5648.
- MARTÍNEK, Vojtěch, 1926. *František Sokol Tůma člověk a dílo*. Brno: Moravské kolo spisovatelů.
- MATÚŠOVÁ, Jana, 1988. Ke stavu a vývoji urbanonymie měst na česko-německém jazykovém rozmezí. In: Žigo, P. (ed.): *Urbanonymia. Zborník prednášok z 2. celoštátneho onomastického seminára. Modra-Piesky 8.–10. októbra 1986*. Bratislava: Univerzita Komenského, s. 85–90.
- OLIVOVÁ-NEZBEDOVÁ, Libuše – KNAPPOVÁ, Miloslava – Malenínská J. – Matúšová J., Pomístní jména v Čechách. O čem vypovídají jména polí, luk, lesů, hor, vod a cest, Praha 1995.
- PINKAS, Antonín: Topografie města Benešova. I. – V. Rukop. před r. 1919. Muzeum Podblanicka
- PROFOUS, Antonín, 1947. *Místní jména v Čechách. Jejich vznik, původní význam a změny. I*. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd.
- PROFOUS, Antonín, 1951. *Místní jména v Čechách. Jejich vznik, původní význam a změny. III*. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd.
- PTÁČNÍKOVÁ, Martina, 2021. *Mezi Stalinovou třídou a Husákovým tichem: kapitoly z pražské toponymie*. Praha: Academia. Šťastné zítřky (Academia). ISBN 978-80-200-3216-4.

Statistický lexikon obcí v zemi České: *úřední seznam míst podle zákona ze dne 14. dubna 1920, čís. 266 Sb. zák. a nař.: vydán ministerstvem vnitra a Státním úřadem statistickým na základě výsledků sčítání lidu z 1. prosince 1930*, 1934. Praha: Orbis.

ŠINDELÁŘOVÁ, Jaromíra. Klasifikace českých a slovenských urbanonym, in: DAVID, J. – HARVALÍK, M. – ČORNEJOVÁ, M. (eds.). Mnohotvárnost a specifičnost onomastiky. IV. česká onomastická konference, 15.–17. září 2009, Ostrava, sborník příspěvků. Ostrava – Praha: FF OU a ÚJČ AV ČR, 2010

ŠMILAUER, Vladimír. Osídlení Čech ve světle místních jmen. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1960.

ŠRÁMEK, Rudolf, 1990. Urbanonymie a urbonymie. *Onomastický zpravodaj ČSAV*. **31**, 65–77. ISSN 0232-0266.

ŠRÁMEK, Rudolf, 1999. *Úvod do obecné onomastiky*. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 80-210-2027-X.

ŠRÁMEK, Rudolf, PLESKALOVÁ, Jana a kol. Kapitoly z dějin české jazykovědné bohemistiky. Praha: Academia, 2007, s. 377–425. ISBN 978-80-200-1523-5.

TRÁVNÍČEK, František, 1961. Tak zvaný jmenovací nominativ. *Naše řeč*. **44**(7-8), 200-207.

WAIC, Marek, 2018. Generalissimus sokolského vojska Josef Scheiner. In: ZÍDEK, Petr a kol. *Budovatelé státu: příběhy osobností, které ovlivnily vznik Československa*. Praha: Knižní klub, s. 78–83. Universum (Knižní klub). ISBN 978-80-242-6230-7.

ZÍDEK, Petr a kol., 2018. *Budovatelé státu: příběhy osobností, které ovlivnily vznik Československa*. Praha: Knižní klub. Universum (Knižní klub). ISBN 978-80-242-6230-7.

ZOUZAL, Tomáš, 2016. *Zabráno pro SS: zřízení výcvikového prostoru Böhmen v letech 2. světové války*. Praha: Naše vojsko. ISBN 978-80-206-1631-9.

Bakalářské a magisterské diplomové práce:

JANEČEK, Vít, 2014. *Uliční názvosloví ve městě Kaplice*. Branišovská 1645/31A, České Budějovice 2, 370 05 České Budějovice. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Filozofická fakulta, Ústav bohemistiky. Vedoucí práce Štěpán Balík.

KUNEŠ, Václav, 2013. *Názvy ulic ve Volyni*. Branišovská 1645/31A, České Budějovice 2, 370 05 České Budějovice. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Filozofická fakulta, Ústav bohemistiky. Vedoucí práce Marie Janečková.

NÝDLOVÁ, Tereza, 2012. *Urbanonyma v Českých Budějovicích*. Branišovská 1645/31A, České Budějovice 2, 370 05 České Budějovice. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Filozofická fakulta, Ústav bohemistiky. Vedoucí práce Janečková Marie.

SPOUSTOVÁ, Petra, 2009. *Karel Drahořin Villani. Šlechtic - vlastenec*. Branišovská 1645/31A, České Budějovice 2, 370 05 České Budějovice. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Filozofická fakulta, Historický ústav. Vedoucí práce Bezečný Zdeněk.

ŽAK, Ivan, 2022. *Urbanonyma v Sedlčanech*. Branišovská 1645/31A, České Budějovice 2, 370 05 České Budějovice. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Filozofická fakulta, Ústav bohemistiky. Vedoucí práce Janečková Marie.

Elektronické zdroje:

Antonín Švehla. *Vláda České republiky* [online]. [cit. 2024-03-02]. Dostupné z: <https://vlada.gov.cz/cz/clenove-vlady/historie-minulych-vlad/prehled-vlad-cr/1918-1938-csr/karel-kramar/antonin-svehla-42896/#>

AUBRECHT, František, 2007. Julius Fučík. *Válka* [online]. [cit. 2024-03-30]. Dostupné z: https://www.valka.cz/clanek_12048.html

BAHENSKÁ, Marie, 2012. Jindřich Matiegka. *Akademický bulletin* [online]. **23**(4) [cit. 2024-03-31]. Dostupné z: <http://abicko.avcr.cz/2012/04/14/index.html>

Český statistický úřad: *Počet obyvatel v obcích – k 1. 1. 2023*. Praha. 23. května 2023. Dostupné online. [cit. 2024-02-09] (stránka: <https://www.czso.cz/csu/czso/pocet-obyvatel-v-obcich-k-112023>)

Divizní generál Stanislav Čeček, 2020. *Vojenský historický ústav Praha* [online]. [cit. 2024-03-01]. Dostupné z: <https://www.vhu.cz/exhibit/divizni-general-stanislav-cecek/>

FIŠER, Marcel. Miloš Suchánek. *Sochařství* [online]. [cit. 2024-04-08]. Dostupné z: <http://socharstvi.info/autori/milos-suchanek/>

Frank Jiří, 2005. *Válka* [online]. [cit. 2024-03-30]. Dostupné z: <https://www.valka.cz/Frank-Jiri-t35900#133219>

Hejtmánek Jan. *Středočeská vědecká knihovna v Kladně* [online]. [cit. 2024-04-08]. Dostupné z: https://ipac.svkkk.cz/arl-kl/cs/detail-kl_us_auth-p0204594-Hejtmanek-Jan-19141990/

Hráský, Jan Vladimír, 1857-1939, 2021. *Bibliografie dějin Českých zemí* [online]. [cit. 2024-03-02]. Dostupné z: <https://biblio.hiu.cas.cz/records/b3ad68e5-74e1-49cf-a28d-35b51baa50da>

Internetová jazyková příručka [online] (2008–2024). Praha: Ústav pro jazyk český AV ČR, v. v. i. Cit. 15. 1. 2024. <<https://prirucka.ujc.cas.cz/>>.

Jan Noha, 2016. *Benešov* [online]. [cit. 2024-03-30]. Dostupné z: <https://benesov-city.cz/jan-noha-26-11-1908-19-1-1966/ds-1184/archiv=1&p1=39361>

Ján Nálepka, 2011. *Válka* [online]. [cit. 2024-03-30]. Dostupné z: <https://www.valka.cz/Nalepka-Jan-t33540#121844>

Jana Pleskalová (2017): ONOMASTIKA. In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), *CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny*. URL: <https://www.czechency.org/slovník/ONOMASTIKA> (poslední přístup: 16. 12. 2023)

Jana Pleskalová (2017): POMÍSTNÍ JMÉNO. In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), *CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny*. URL: https://www.czechency.org/slovník/POMÍSTNÍ_JMÉNO (poslední přístup: 4. 2. 2024)

Jana Pleskalová (2017): VLASTNÍ JMÉNA – TŘÍDĚNÍ. In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), *CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny*. URL: [https://www.czechency.org/slovník/VLASTNÍ_JMÉNA – TŘÍDĚNÍ](https://www.czechency.org/slovník/VLASTNÍ_JMÉNA_TŘÍDĚNÍ) (poslední přístup: 16. 12. 2023)

Jiří František Chalupecký, 2018. *Internetová encyklopedie dějin Brna* [online]. [cit. 2024-03-30]. Dostupné z: https://encyklopedie.brna.cz/home-mmb/?acc=profil_osobnosti&load=125

Josef Čapek, 2017. *Čapek* [online]. [cit. 2024-03-30]. Dostupné z: <https://karelcapek.cz/cs/zivot-a-tvorba/josef-capek>

Karel Čapek, 2017. *Čapek* [online]. [cit. 2024-03-30]. Dostupné z: <https://karelcapek.cz/cs/zivot-a-tvorba/karel-capek>

Karel Nový, 2016. *Benešov* [online]. [cit. 2024-04-08]. Dostupné z: <https://benesov-city.cz/karel%2Dnovy%2D8%2D12%2D1890%2D23%2D11%2D1980/ds-1192/archiv=1>

KELLNER, Zdeněk, 2020. Jméno Mojmíra Chromého nese úplně nové náměstí. *Benešovský deník* [online]. [cit. 2024-04-08]. Dostupné z: https://benesovsky.denik.cz/zpravy_region/jmeno-mojmira-chromeo-nese-uplne-nove-namesti-20200223.html

KŘEČKOVÁ, Martina, 2011. Název Konopiště je odvozený od konopí, které se tam hojně pěstovalo. *Benešovský deník* [online]. [cit. 2024-02-08]. Dostupné z: https://benesovsky.denik.cz/zpravy_region/nazev-konopiste-je-odvozeny-od--konopi20110817.html

KUNCOVÁ, Monika, 2023. Odbojářka Marie Kudeříková: Neprávem zapomínaná. *Novinky* [online]. [cit. 2024-03-31]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/clanek/zena-styl-odbojarka-marie-kuderikova-nepravem-zapominana-40427514>

Ladislav Šíma, 2016. *Benešov* [online]. [cit. 2024-03-31]. Dostupné z: <https://benesov-city.cz/ladislav-sima-12-7-1885-16-5-1956/ds-1195/archiv=1>

Lázeň na Dukle. *Ministerstvo obrany České republiky* [online]. [cit. 2024-03-31]. Dostupné z: <https://www.army.cz/scripts/detail.php?id=6689>

LEDVINKA, František. O obci. *Obec Sázava* [online]. [cit. 2024-02-04]. Dostupné z: <https://www.obecsazava.cz/o-obci/ds-50>

Lenin Vladimír Iljič, 2013. *Válka* [online]. [cit. 2024-03-30]. Dostupné z: <https://www.valka.cz/Lenin-Vladimir-Iljic-t15397#132415>

LOPOUR, Jaroslav, 2006. František Vnouček. *ČSFD* [online]. [cit. 2024-03-31]. Dostupné z: <https://www.csfd.cz/tvurce/22960-frantisek-vnoucek/biografie/>

MÁŠOVÁ, Hana a Marie MAKARIUSOVÁ, 2019. Čedík Václav. *Biografický slovník českých zemí* [online]. [cit. 2024-03-30]. Dostupné z: http://biography.hiu.cas.cz/Personal/index.php/ČEDÍK_Václav_12.2.1908-20.1.1955

O nemocnici. *Nemocnica Rudolfa a Stefanie Benešov* [online]. [cit. 2024-02-23]. Dostupné z: <https://www.hospital-bn.cz/o-nas/o-nemocnici/>

OCKNECHT, Martin, 2015. Zajímavosti Pražského povstání. *Český rozhlas* [online]. [cit. 2024-03-31]. Dostupné z: <https://temata.rozhlas.cz/zajimavosti-prazskeho-povstani-8044661>

OPELÍK, Jiří a Kateřina BLÁHOVÁ, 2008. František Hrubín. *Slovník české literatury po roce 1945* [online]. 2020 [cit. 2024-03-30]. Dostupné z:
<https://slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=337&hl=hrubín+>

Pavlík Antonín, 2010. *Válka* [online]. [cit. 2024-03-31]. Dostupné z:
<https://www.valka.cz/Pavlik-Antonin-t21058#375771>

PIORECKÝ, Karel, 2007. Jaroslav Seifert. *Slovník české literatury po roce 1945* [online]. [cit. 2024-04-08]. Dostupné z:
<https://slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=1114&hl=seifert+>

SIMKIN, John, 1997. Fritz Wiedemann. *Spartacus Educational* [online]. 2020 [cit. 2024-03-15]. Dostupné z: https://spartacus-educational.com/Fritz_Wiedemann.htm

Spartakiáda, 2021. *Retro muzeum Brno* [online]. [cit. 2024-03-31]. Dostupné z:
<https://www.retro-muzeum.cz/život-v-čssr/spartakiáda>

ŠÁRA, Filip, 2019. 17. listopad 1939: Jana Opletala i Václava Sedláčka stála protiněmecká demonstrace život. *Novinky* [online]. [cit. 2024-04-08]. Dostupné z:
<https://www.novinky.cz/clanek/historie-17-listopad-jan-opletal-zemrel-pred-80-lety-podleh-prustrelu-bricha-z-protinemecke-demonstrace-40302612>

TVRDÍKOVÁ, Natálie. Z Koněvovy ulice na Žižkově bude Hartigova. K přejmenování dojde letos v říjnu. *Pražský deník* [online]. [cit. 2024-01-11]. Dostupné z:
https://prazsky.denik.cz/zpravy_region/praha-rada-mesta-prejmenovani-konevova-ulice-zizkov-20230619.html

Veselý, Ctibor, 1899-1919, 2021. *Bibliografie dějin Českých zemí* [online]. [cit. 2024-03-02]. Dostupné z: <https://biblio.hiu.cas.cz/records/7db4b65d-b2d8-4d28-b2b6-184a26f88ced>

VIDLÁK, Pavel. V Benešově vzpomenu rodáka Josefa Scheinera, starostu České obce sokolské. *Benešovský deník* [online]. [cit. 2024-02-23]. Dostupné z:
https://benesovsky.denik.cz/zpravy_region/v-benesove-vzpomenou-rodaka-josefa-scheinera-starostu-ceske-obce-sokolske-20190904.html

Vladimír Antušek, 2017. *Moravské zemské muzeum* [online]. [cit. 2024-03-30]. Dostupné z:
https://ma.mzm.cz/arl-muz/cs/detail-muz_us_auth-0001014-Antusek-Vladimir-19001968/

Wiedemann, Wolfgang, 2019. *Válka* [online]. [cit. 2024-03-28]. Dostupné z:
<https://www.valka.cz/Wiedemann-Wolfgang-t217463>

ZÁBRODSKÁ, Stanislava, 2008. Scheiner Artuš. *Čítárny* [online]. [cit. 2024-02-23]. Dostupné z: <https://citarny.com/knihy/autori/cesko-ilustratori/scheiner-artu?highlight=WyJhcnR1XHUwMTYxliwic2NoZWluZXliXQ==>

Zákon č. 128/2000 Sb. *Zákony pro lidi* [online]. [cit. 2024-01-01]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2000-128>

Zákon č.266/1920 Sb.: O názvech měst, obcí, osad a ulic, jakož i označování obcí místními tabulkami a číslování domů., 1920. In: *Stejnopis sbírky zákonů a nařízení státu československého*. Dostupné z: <https://ftp.aspi.cz/opispdf/1920.html>

ZELINOVÁ, Hana. Jiří Horák. *Databáze knih* [online]. [cit. 2024-04-08]. Dostupné z: <https://www.databazeknih.cz/zivotopis/jiri-horak-22280>

Prameny:

Císařské povinné otisky 1 : 2 880 (1824–1843, 1851–1871) – Čechy, Beneschau (Benessow), 1840. 1: 2 880.

Benešov, 2023. [Benešov]: Kulturní a informační centrum Benešov. ISBN 978-80-907555-1-2.

Benešov – plánek města. i. č. 8991, 8992, M 33. Státní okresní archiv Benešov.

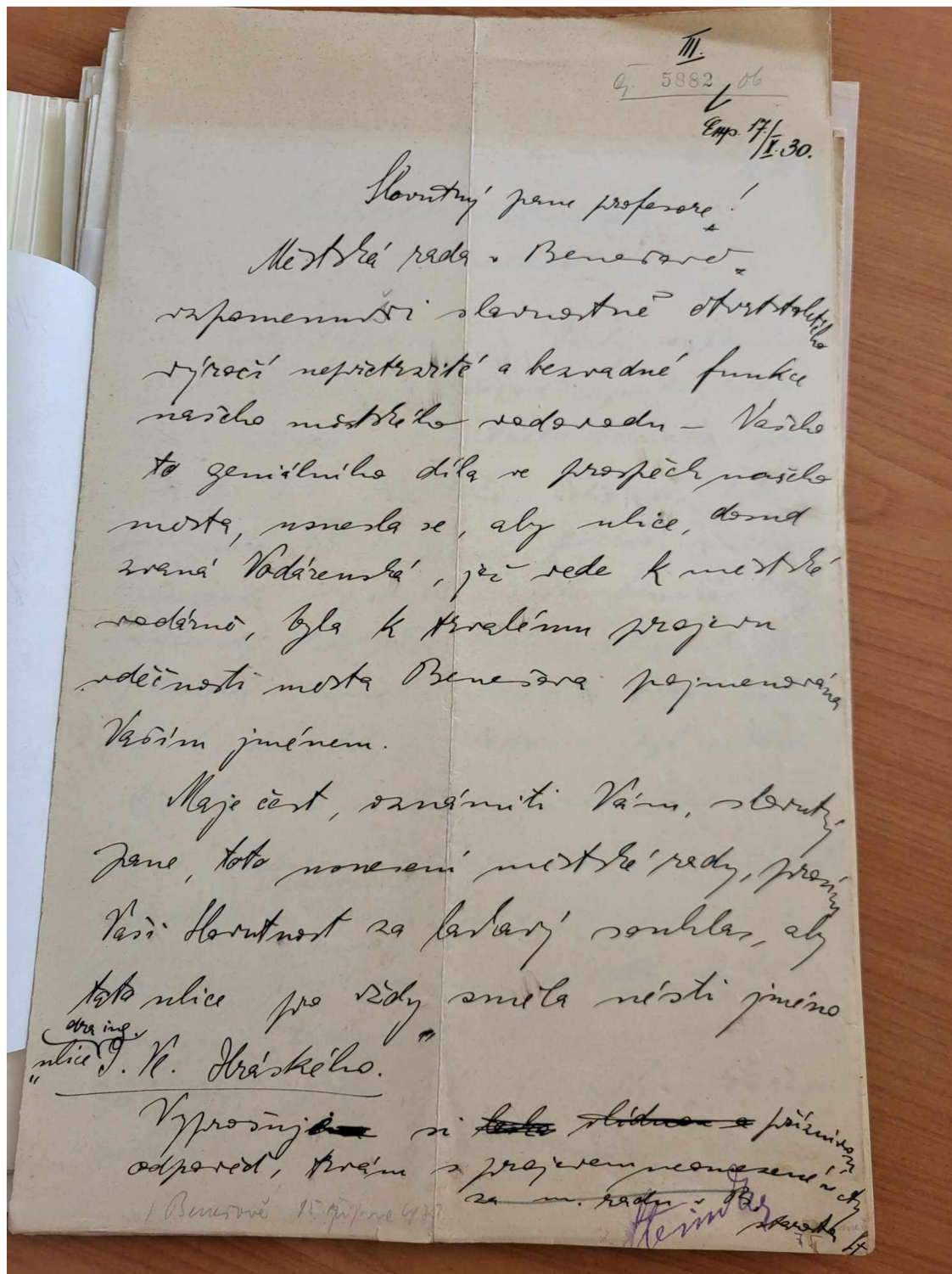
Eva Procházková, 1977. Inventář 1489-1945 (1953), I. díl. Státní okresní archiv Benešov
1840

Katastrální mapy 1 : 2 880 evidenční (1826–1956) – Čechy, Beneschau, Benešov u Prahy, 1899. 1 : 2 880.

Město Benešov (plán města). i. č. 2018, M 8. Státní okresní archiv Benešov.

Město Benešov, rozhraničení mezi vymetací obvody I. a II. Příloha „D“ k čj. 425/35. Státní okresní archiv Benešov.

Přílohy

Příloha 1 – korespondence Benešova s Ing. Hráským o pojmenování ulice jeho jménem

40

ÚSTAV PRO ZDRAVOTNÍ INŽENÝRSTVÍ

(PRO VODÁRENSTVÍ, STOKOVÁNÍ, BALNEOTECHNIKU A ZRIDELNICTVÍ)
PŘI ČESKÉM VYSOKÉM UČENÍ TECHNICKÉM TELEFON Č. 454-12. V PRAZE II.319, KARLOVO NÁMĚSTÍ

Prof. Ing. Dr. Jan Vlad. HRÁSKÝ.

V Praze, dne 15/10 1930

Slavné
radě městské
Pencově "RP"

Váš vzpomínkový telegram o čestném městě
vodařiny mne medvědíjně potěšil - roztěpulo
si v myšlích usichny fáze naší společné práce
blahu státního vykonané a vzhledem slavné
radě usichny dík za blahovlnné uznání mé
součinnosti.

Bylo by snad dobře, kdyby st. v. m. radě
zavídila nějakou, třeba jen stručnou zmínku
o tomto malém jubileu i v denním listě.

S úctami
K. Hájek

K. Hájek

J. V. Hráský

Příloha 2 – odpověď Ing. Hráského ohledně pojmenování ulice jeho jménem

KONCEPT.

Přejmenování náměstí T.G. Masaryka
na "Velké náměstí".

Městské město Brno.

Dne 1. VIII. 1940

Č. 90-48/15. 40 ob. a 48. 40.
več: ^{číslo 15} změna označení ulic
Masarykova náměstí

Prvnímu městu

Brno

Prote městem městské rady ze dne 29. 6. 1940. základem
je schválení návrhu, aby dřívejší náměstí
T. G. Masaryka, jeho označení v němž je
"Groszer Ringplatz" a v českém "Velké náměstí".

Toto označení je používáno v době dříve-
jší, nežli pro ~~to~~ ^{již} nazývá ^{již} Masarykova
hlavního předseda.

Vzhledem k tomu, že návrh má být proveden
městem ve shodě s městským zastupitelstvem podle
nějž se ~~číslo 15~~ ze dne 29. 6. 1940, základem
je ~~to~~ ^{již} vzhledem k tomu.

S. město

Číslo 15 a 48. 40.
Opis městu p. d. j. 1940.

[Signature]

Příloha 3 – přejmenování hlavního náměstí na Grosse Ringplatz (Velké náměstí), 1940

Vládní komisař města Benešova.

Č.j. 96-120/1-42 ob. *5.2.42*

Dne 4. února 1942.

Okresnímu úřadu

y Benešově.

Věc : Město Benešov. Přejmenování ulic.

Příloha : 1.

K dopisu pana Oberlandrata v Táboře ze dne 7. ledna 1942 Nr. I/2-150/42, který mně byl intimován tamní zprávou ze 14. ledna 1942 č.j. 895 navrhuji, aby dosavadní název ulice Dr Scheinera byl změněn buď

a/ v německém znění : " Sackgasse " - česky " Slepá ulice ",
vzhledem k tomu, že tato ulice je ukončena zahradou a nemá prozatím
připojení na jinou ulici nebo

b/ v německém znění na " Verbindungsgasse " a česky
" Na spojce " nebo " Spojovací ulice " .

Název " Verbindungsgasse " , česky " Na spojce " nebo
" Spojovací ulice " navrhuji z toho důvodu, že tato ulice má v bu-
doucnu podle regulačního plánu spojovati ulici Pražskou s ulicí Dr
Rašina .

K vysvětlení mého prvotního návrhu na přejmenování té-
to ulice na ulici " Zu Gotteswasser " - česky " U Boží vody " pozna-
menávám : Ulice končí kapličkou stojící na studánkou , jejíž vodě
se přikládala léčivá moc . Z toho důvodu se používalo pro nejbližší
okolí kapličky označení " U Boží vody " . Tohoto názvu je používáno

./.

85

Národní komisií města Benátska.

č. j. 96-120/9 - 42 st. / 24/11.42

Číslo 24. listopadu 1942.

P. P.
pan Josef Čláka

Tabul'

Blouha ulice čp. 335

Vše: Objednávka smaltovaných tabulí.

Tabul': 2 kusy.

Žádám o plotovní smaltovaný tabul' na
území města Benátska v následujícím provedení:

Klíčová tabul' vel. 60 x 30 cm ^(+ počet 3 kusů) s mapou:

Wiedemann - Gasse, - Wiedemannova ulice a 2 tabul' s mapou:

Schaller - Platz, - Schallerovo náměstí. Pravidelná tabul' čistě pravidelná:

bílé pole s územním obrazem liniovým, s územním mapou a to
nejdříve text územní obraz liniový a pod ním text území;
územní obraz územní obraz liniový a pod ním text území;

územní plotovní tabul' s územním oddělením, smaltovaná,
vel. 6 x 4 cm a počet 20 kusů s provedením bílého pole s územním
územním obrazem liniovým s územním tabulí územní obraz liniový
a pořadí 1-8 vlnitá a 1-12 vlnitá.

Všechny tabul' čistě opatřeny rohovými píchy
do přední resp. zadní.

Objednávka provedle v době co nejkratší a seleté
s územním městským úřadem v Benátsku.

Národní komisií:
Bříž

Příloha 5 – objednávka smaltovaných tabulí pro Wiedemann Gasse a Schaller Platz, 1942

Der Regierungskommissär der Stadt Beneschau.

Zur Ehrung des Andenkens an den vor einem Jahre als Opfer eines ruchlosen Anschlages gestorbenen Stellvertretenden Reichsprotector, SS Obergruppenführer und General der Polizei Reinhard Heydrich, wird die bisherige Schlossgasse künftighin den Namen

R e i n h a r d H e y d r i c h S t r a s s e tragen. Aus diesem Anlasse veranstaltet die Stadt - gemeinde Beneschau am Sonntag, den 30. Mai 1943 11 Uhr in der neu zu benennenden Strasse einen **f e i e r l i c h e K u n d g e b u n g**. Hierzu werden Sie höflichst eingeladen.

F e s t o r d n u n g :

- 1./Versammlung der Teilnehmer vor 11 Uhr am Platze unter dem Vorhofe der SS Kommandantur/gegenüber dem Geschäftshause Baťa /.
- 2./ Eingangsmarsch, vorgetragen von der Musik - kapelle des Feuerwehrkorps.
- 3./ Ansprachen des Bezirkshauptmannes Regierungsrat - Dr.Heinz Keller und des Regierungskommissärs der Stadt Beneschau Josef Krejza.
- 4./ Führerehrung.
- 5./ Reichshymnen und Protektoratshymne.

Krejza e.h.
Regierungskommissär.

Vládni komisař města Benešova.

K u c t ě n í p a m á t k y p ř e d r o k e m z e m ř e l é h o z a s t u p u j í - c í h o r í š s k é h o p r o t e k t o r a , S S O b e r g r u p p e n f ü h r e r a a g e n e r á l a p o l i c i e R e i n h a r d a H e y d r i c h a , j e n ž s t a l s e o b ě t í z l o č i n n é h o a t t e n t á t u , b u d e s e d o s a v a d n í Z á m e c k á u l i c e n a p ř í š t ě z v á t i

t ř í d o u R e i n h a r d a H e y d r i c h a.
Město Benešov pořádá v neděli dne 30. května 1943 o 11. hodině v nově pojmenované ulici

s l a v n o s t n í p r o j e v ,
k němuž Vás zdvořile zve.

P o ř a d s l a v n o s t í .

- 1./ Sraz účastníků na prostranství pod velitelstvím zbraní SS / naproti Baťovu obchodu/ před 11 ho - dinou dopolední.
- 2./ Vstupní pochod: Přednese hudba hasičského sboru
- 3./ Proslovy okresního hejtmana, vládního rady ~~Dra~~ Dra J. Kellera a vládního komisaře města Benešova J. Krejzy.
- 4./ Pocta Vůdci.
- 5./ Říšské hymny a hymna protektorátní.

Krejza v.r.
vládní komisař.

90

Bezirksbehörde in Beneschau.

Zahl: 2743/44.

An den Herrn
Regierungskommissar der Stadt Beneschau

in Beneschau.

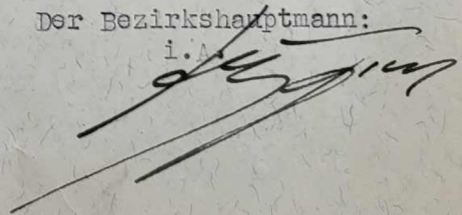
Betrifft: Strassenumbenennung.

Auf Wunsch der Kommandantur des SS-Truppenübungsplatzes "Böhmen" in Beneschau ist die bisherige Dr. Anton Švehla-Gasse, die sich in dem Teile der Stadt Beneschau befindet, das zum SS-Truppenübungsgebiet gehört, mit Wirkung vom 1. Februar 1944 in "Kommandanten-Strasse" umzubenennen.

Ich beauftrage Sie die entsprechende Massnahme sofort zu treffen und ^aber Bericht zu erstatten. Zwei Ausfertigungen Ihrer Entscheidung sind dem Bezirkshauptmann-Reichsauftragsverwaltung in Beneschau zuzufelien.

Der Bezirkshauptmann:

i. A.

An 27./1.1944.

Bürgermeisteramt Beneschau.
Městský úřad v Beněšově.

28. 1. 1944

G. Z 99-162/1-44
Číslo 28. 1. 1944

G.Z. 99-162/5-44.

Den 9. Feber 1944.

B e s c h l u s s .

Betrifft : Umbenennung einiger Strassen auf dem SS Interessengebiet
der Stadt.

Betrifft : Umbenennung einiger Gassen in Beneschau.

Durch den Erlass der Bezirksbehörde in Beneschau vom 11. Nov. 1940 G.Z. 1781/40 Praes. gemäss § 106 Ab. 3 G.O. und § 99 Abs. 2 des Gesetzes Nr. Slg. 125/1927 mit der Verwaltung der Stadt betraut habe ich auf Wunsch der Kommandantur des SS Truppenübungsplatzes "Böhmen" in Beneschau beschlossen, die im westlichen Teile der Stadt, welcher das SS Interessengebiet darstellt, sich befindlichen Gassen und Strassen folgendermassennamenzubenennen:

- 1/ Die bisherige Strasse "Zur Seifensiederei" erhält den Namen "Mendel-Strasse".
- 2/ Die bisherige "Dr. Suk-Gasse" erhält die Bezeichnung "Strasse der SS".
- 3/ Die bisherige "K.H. Mácha-Gasse" erhält die Bezeichnung "Teinitzer-Strasse".
- 4/ Der bisjetzt nicht benannte Teil der Bezirksstrasse nach Watzlawitz im Abschnitte vom Bahnübergang längs des Gebäudes der Geheimen Staatspolizei sowie der Molkerei bis zur Unterführung der Protektoratsstrasse erhält die Bezeichnung "Strasse zum Uebungsplatz".

Der Regierungskommissär :

Příloha 8 – přejmenování ulic Zur Seifensiederei (Mendel Strasse), Dr. Suk Gasse (Strasse der SS), K. H. Mácha Gasse (Teinitzer Strasse); nové pojmenování pro Strasse zum Uebungsplatz, 1944